

**"YRITTÄJILLÄ PITÄS OLLA LUOVUUTTA
JA LUOVILLA YRITTÄJYYTTÄ?"
- Luovuus yrittäjydessä**

Anu Kainulainen

Pro gradu -tutkielma

Yrittäjyys

Itä-Suomen yliopisto

Sosiaali- ja terveysjohtamisen

laitos

Maaliskuu 2014

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta,
Sosiaali- ja terveystieteiden laitos, yrittäjyys

KAINULAINEN ANU: "Yrittäjillä pitäis olla luovuutta ja luovilla yrittäjyyttä?
-luovuus yrittäjyydessä

Pro gradu -tutkielma, 81 sivua, 1 liite (1sivu)

Tutkielman ohjaaja: Professori Hannu Littunen

Maaliskuu 2014

Avainsanat: luovuus, yrittäjyys, luovat toimialat

Tässä tutkielmassa tarkastellaan yrittäjyyttä ja luovuutta. Tutkielmassa on tavoitteena selvittää millaisia merkityksiä luovuus saa yrittäjyydessä.

Tutkimuksessa käydään läpi erilaisia yrittäjyyden teorioita, kuusi yrittäjää kuvaavaa koulukuntaa, laajan ja kapean yrittäjyyden jatkumo, erilaisia yrittäjyysprosessin kuvauksia, sekä sitä miten yrittäjyyttä voidaan tarkastella myös yksilön urakehityksen kannalta. Lisäksi nostetaan esille yrittäjien tuntemukset, kokemukset ja motivaatio yrittämistä määrittävinä tekijöinä. Luovuus käsitettä lähestytään luovuuden määritelmän kautta. Tämän jälkeen käydään kronologisesti läpi eri luovuusteorioita keskittyen 1900-luvun loppupuolen teorioihin ja tapoihin tutkia luovuutta. Lisäksi tarkastellaan tutkimustuloksia luovuudesta, varsinkin yrittäjyyteen liittyen.

Tutkimuksessa haastateltiin kolmea luovan alan yrittäjää. Luovan alan yrittäjät valittiin tutkimuskohteeksi toimialan yleisen kiinnostavuuden vuoksi, nousevana toimialana. Tutkimuksessa tarkastellaan luovan toimialan käsitteen monimuotoisuutta ja luodaan katsaus toimialan taloudelliseen merkitykseen Suomessa, lisäksi käydään läpi luovan alan yrittäjyyden tyypillisiä piirteitä.

Tutkimus suoritettiin laadullisena teemahaastatteluna. Laadullinen lähestymistapa valittiin, koska tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita ennen kaikkea merkityksistä ja tulkinnoista, joita yrittäjät antavat yrittäjyydelle ja luovuudelle.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että yrittäjyys voi olla keino toteuttaa omia mielenkiinnon kohteita. Tutkimusyrittäjät kokivat itsensä ensisijaisesti oman alan ammattilaisiksi, yrittäjärooli kasvoi yrittäjyyden myötä. Yrittäjyyteen liitettiin positiivisia mielikuvia, samoin kuin luovuuteen. Luovuus oli näille yrittäjille yrittäjyyden kannalta tärkeää, se oli syy miksi yritys oli perustettu ja yritystoiminnan jatkumisen edellytys. Luovuutta käytettiin erilaisissa yhteyksissä. Luovuus voi esimerkiksi olla tekijälleen antoisaa taiteellista luovuutta tai ratkaisukeskeistä ongelmanratkaisuluovuutta. Tutkimusyrittäjät kokivat, ettei yrittäjän välttämättä tarvitse käyttää luovuutta, luovuuden käyttäminen yritystoiminnassa voi kuitenkin parantaa mahdollisuuksia pärjätä.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	4
1.1 Tutkimuksen tausta.....	4
1.2 Tutkimusongelma, tutkimuksen tavoitteet ja rajaukset	5
1.3 Tutkielman rakenne	6
2 YRITTÄJYYS JA YRITTÄJYYSPROSESSI	8
2.1 Yrittäjyys ja yrittäjä	8
2.2 Yrittäjyysprosessi ja yrittäjyys urana	12
3 LUOVUUS	20
3.1 Luovuuden käsite	20
3.2 Luovuusteoriat	20
3.3 Luovuuden tutkimusmenetelmät.....	27
3.4 Luovuuden tarkastelu	29
3.4.1 Luova yksilö	29
3.4.2 Luova prosessi	31
3.4.3 Ympäristön vaikutus luovuuteen.....	32
3.4.4 Luova tuotos	33
3.5 Luovuus yrittäjyydessä	34
4 LUOVAT ALAT	42
4.1 Luovien toimialojen määrittely ja rakenne	42
4.2 Luovien toimialojen merkitys Suomessa	44
4.3 Luovien alojen yrittäjyys	46
5 EMPIIRINEN TUTKIMUS	49
5.1 Tutkimusmenetelmät	49
5.2 Validiteetti ja reliabiliteetti.....	50
5.3 Tutkimuksen käytännön toteutuksesta	50
5.4 Tutkimusyrietykset ja yrittäjät	52
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	54
6.1 Tutkimusyrittäjät luovan alan yrittäjinä	54
6.2 Yrittäjyysprosessin tarkastelua	56
6.3 Yrittäjät ja luovuus	63
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	72
LÄHTEET	77

KUVIOT

KUVIO 1: Yrittäjän ura	16
KUVIO 2: Csikszentmihalyin luovuuden systeemimalli	24
KUVIO 3: Luovuuden osatekijät Amabilen mukaan.....	26
KUVIO 4: Yrittäjämäiseen luovuuteen johtavia tekijöitä.....	37
KUVIO 5: Luovuuden ja innovaation suhde.....	40
KUVIO 6: Luovien alojen eri määritelmiä	43

LIITTEET

LIITE 1: Haastattelurunko	
---------------------------	--

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Tämän tutkimuksen taustalta löytyy kysymys: mitä luovuudella tarkoitetaan yrittäjyydessä? Useissa yrittäjiä ja yrittäjyyttä kuvaavissa artikkeleissa ja tutkimuksissa viitataan esimerkiksi luovuuteen yrittäjämäisenä piirteenä, tai siihen että luovuutta tarvitaan yrittäjämäiseen toimintatapaan. Asia jää kuitenkin useimmiten vaan maininnan tasolle. Itse olen kuitenkin jäänyt pohtimaan mitä kirjoittaja on tässä tapauksessa luovuudella tarkoittanut, miten luovuus ilmenee ja miksi se olisi yrittäjyyden kannalta tärkeää?

Se, miksi tähän asiaan olen tarttunut, johtuu pitkälti taustastani. Olen koulutukseltani muotoilija ja luovuus on minulle, tähän saakka, merkinnyt pääasiassa taiteelliseen tekemiseen liittyvää ilmiötä. Toisaalta olen myös päässyt seuraamaan hyvin läheltä yrittäjän elämää. Luovuus ei yrittäjän arkea seuratessa ole ainakaan ensimmäisenä tullut mieleen.

Luovuus ja yrittäjyys ovat monikäsitteisiä ilmiöitä. Molemmille löytyy useita erilaisia selityksiä ja määritelmiä, ei kuitenkaan vielä yhtään sellaista, joka tyydyttäisi kaikki tutkijat. Tässä tutkimuksessa näitä ilmiöitä, luovuutta ja yrittäjyyttä, lähestytään kahdella tavalla. Aluksi luovuutta ja yrittäjyyttä tarkastellaan teorian tasolla, sitä miten tutkijat ja teorit ovat nämä käsitteet määritelleet ja miten näitä käsitteitä on tarkasteltu. Toiseksi luovuutta ja yrittäjyyttä on tarkasteltu kysymällä yrittäjiltä itseltään, millaisia käsityksiä ja merkityksiä sanat muodostavat yrittäjien mielessä.

Tutkimuksen kantavana taustaoletuksena on ajatus siitä, että kaikki yksilöt ovat kykeneväisiä luovuuteen, ainakin jollain tasolla. Kaikki eivät kuitenkaan kykene eikä kaikkien tarvitse koskaan tuottaa huippuluoviksi arvostettavia tuotoksia. Myös kaikki yrittäjät ovat siis luovia. Mutta missä määrin yrittäjien tarvitsee yrittäjänä käyttää luovuuttaan ja liittykö luovuus olennaisesti yrittäjyyteen?

1.2 Tutkimusongelma, tutkimuksen tavoitteet ja rajaukset

Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella luovan alan yrittäjän kokemuksia yrittäjyydestä. Tutkimuksessa tarkastellaan sitä, millainen luovan alan yrittäjän yrittäjäura voi olla. Tarkastelussa mielenkiinnon kohteena on ennen kaikkea luovuuden merkitys yrityksen kannalta. Tutkimuksen keskeiset kysymykset ovat:

Mitä merkityksiä yrittäjäyys saa?

Mitä merkityksiä luovuus saa?

Mikä on luovuuden merkitys yrittäjyydessä?

Miten luovuus nähdään yrittäjysteorioissa?

Miten yrittäjät itse kokevat luovuuden yrittäjyydessä?

Onko luovuudella merkitys yrityksen menestymisessä?

Tutkimuksessa pyritään keskittymään yksilön yrittäjäuraan, ja luovuuden ja yrittäjyyden kokemuksiin, tuntemuksiin ja merkitykseen. Tutkimuksen kohteena on ennen kaikkea ajanjakso, jolloin kohde on toiminut yrittäjänä tämän hetkisessä yrityksessään.

Tutkimuksen tavoitteena ei ole tehdä minkäänlaisia arvotuksia tutkimuskohteiden luovuudesta. Kun tässä tutkimuksessa tarkastellaan luovan alan yrittäjiä, on oletuksena, että kaikki alan yrittäjät olisivat kykeneväisiä luovuuteen. Mutta samalla tavalla kun myös kaikilla muilla toimialoilla on luovasti toimivia yrittäjiä, voi luovan toimialan yrittäjäkin toimia rutiininomaisesti ja hyödyntää olemassa olevia toimintamalleja.

Tutkimuksen kohteena ovat luovan alan yrittäjät. Luovat alat ovat kansantaloudellisesti merkittävä nouseva toimiala, ja toimialaa luonnehtii omat piirteensä (esim. Handelberg & Karhunen 2009). Luovan alan yrittäjät valittiin tutkimuksen kohteeksi osittain kiinnostavuutensa vuoksi, osittain siksi että luovan alan yrittäjillä voisi olla parempaa tietoa luovuudesta. Koska luova ala on käsitteenä suhteellisen nuori, on alan määrittely ja piirteet vielä osittain epämääräisiä. Osittain tämän johdosta on hyvin vaikea arvioida sitä miten hyvin tai huonosti tutkimuksen tulokset edustavat luovan alan yrittäjiä tai yrittäjiä yleensä.

1.3 Tutkielman rakenne

Johdannon jälkeen tutkimus jakaantuu kuuteen päälukuun. Toisessa luvussa käsitellään eri yrittäjyyden teorioita. Luvun alussa käydään kronologisesti läpi yrittäjyyden teorioita aina Richard Cantillonin 1700-luvun alun yrittäjyysteoriasta Schumpeterin ja Kirznerin 1900-luvulla esittämiin ajatuksiin. Luvussa käydään läpi kuusi yrittäjää kuvaavaa koulukuntaa ja laajan ja kapean yrittäjyyden jatkumo. Näiden jälkeen luvussa käsitellään erilaisia yrittäjyysprosessin kuvauksia, sekä sitä miten yrittäjyyttä voidaan tarkastella myös yksilön urakehityksen kannalta. Kappaleen lopuksi nostetaan esille yrittäjien tuntemukset, kokemukset ja motivaatio yrittämistä määrittävinä tekijöinä.

Kolmannessa luvussa keskeisellä sijalla on luovuus. Luvun alussa annetaan luovuus käsitteelle määritelmä. Tämän jälkeen käydään kronologisesti läpi eri luovuusteorioita. Tarkastelussa keskitytään 1900-luvun loppupuolen luovuusteorioihin, erityisesti Csikszentmihályin luovuuden systeemiteoriaan ja Amabilen luovuutta yksilön näkökulmasta tarkastelemaan teoriaan. Teorioiden jälkeen tutustutaan siihen, miten luovuutta on tutkittu ja miten sitä tutkitaan. Luvussa esitellään Rhodesin vuonna 1961 esittämä jaottelu tarkastella luovuutta yksilön, prosessin, tuotteen ja ympäristön näkökulmasta. Tätä jaottelua käyttäen tarkastellaan luovuutta näistä näkökulmista. Luvun lopussa Rhodesin esittämää jaottelua käytetään hyväksi tarkastellessa tutkimuksia, joita on tehty luovuuden ja yrittäjyyden yhteydestä.

Neljännessä luvussa käsitellään luovia toimialoja. Luvussa tarkastellaan erilaisia luovien toimialojen määritelmiä ja alan rakennetta. Seuraavaksi luvussa keskitytään luovien alojen merkitykseen Suomessa. Luvun lopuksi käsitellään luovien alojen yrittäjyyttä.

Viidennessä luvussa tuodaan esille tutkimuksessa käytetty menetelmä ja aineisto. Luvussa perustellaan, miksi valittiin kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä ja tarkastellaan tutkimuksen validiteettia ja reliabiliteettia. Luvussa kerrotaan tutkimuksen kulusta, haastatteluista ja tutkimukseen vaikuttaneista valinnoista. Lisäksi luvussa esitellään tutkimusyhtymät.

Kuudennessa luvussa esitellään tutkimuksen tuloksia. Luvun alussa tutkimusyhtymä tarkastellaan luovan alan yrityksinä. Tämän jälkeen tarkastellaan yrittäjien ajatuksia

yrittäjyydestä ja käydään kronologisesti läpi yrittäjyysprosessin vaiheita ajasta ennen yrityksen syntymää aina tulevaisuuden tavoitteisiin saakka. Seuraavaksi luvussa tarkastellaan yrittäjien ajatuksia luovuudesta. Luvun lopussa käydään läpi, mikä on näiden yrittäjien näkökulmasta luovuuden merkitys yritystoiminnassa.

Seitsemännessä, eli viimeisessä, luvussa keskitytään tutkimuksen yhteenvetoon ja johtopäätelmiin. Luvussa otetaan esille tutkimuksessa esiin tulleita keskeisiä asioita. Lisäksi luvussa käydään läpi tutkimuksen keskeisiä rajoituksia ja jatkotutkimusmahdollisuuksia.

2 YRITTÄJYYS JA YRITTÄJYYSPROSESSI

2.1 Yrittäjyys ja yrittäjä

Cunninghamin ja Lischeronin (1991) mukaan yrittäjyydelle voidaan antaa sisältöä vastaamalla kysymyksiin, millaisia yrittäjät ovat, mitä yrittäjät aikaansaavat ja mitä yrittäjät tekevät. Tämän kaltaisiin kysymyksiin on pyritty löytämään vastauksia eri aikoina ja hyvinkin erilaisista lähtökohdista. Yrittäjyys ja yrittäjä ovat käsitteinä monimuotoisia, näiden käsitteiden käyttö on vaihdellut eri aikakausina ja käyttötarkoituksissa laajasti. Niittykankaan (2003, 17) mukaan näiden käsitteiden käyttö on nykyään liian väljää, niillä voidaan tarkoittaa lähes mitä tahansa tavoitehakuista ja uurasta pyrkimystä suoriutua.

Yrittäjä ja yrittäjyys käsitteiden käytön vaikeutena ovat myös eri kieltenkäännösten aiheuttamat tulkintavaikeudet. Suomen kielen yrittäjä-sanalle voi toisista kielistä löytyä useita eri vastineita. Käsitteiden moniselitteisyyteen vaikuttaa osaltaan myös yrittäjyyden tutkimuksen monitieteisyys, yrittäjyyttä on tarkasteltu muun muassa taloustieteissä, psykologiassa, sosiologiassa ja kasvatustieteissä. Kyrön (1998, 9) mukaan yrittäjyys on kuitenkin säilynyt olemukseltaan samanlaisena vuosisadasta toiseen. Yrittäjyyden keskeinen elementti on inhimillinen toiminta, ja se on kuvannut uusia työn ja omistamisen muotoja. Yrittäjyys on käsitteenä myös aikansa tuote, kuten muutkin käsitteet ja merkitykset. Eri aikoina syntyneet määritelmät kertovat sen ajan yhteiskunnassa tapahtuneista muutoksista ja arvoista. On siten huomioitava, ettei yrittäjyyttä ole aina nähty huomionarvoisena ilmiönä, esimerkiksi klassisissa talousteorioissa. (Kyrö 1998, 38)

Yrittäjyys on terminä Kyrön (1998, 38) mukaan läntisten teollisuusmaiden tuote ja sen syntyyn liittyy pyrkimys jäsentää niitä tekijöitä, joita teollistuneissa maissa koettiin merkityksellisiksi. Yrittäjyys-termin juuret voi löytää Ranskasta. Ranskalainen liikemies Richard Cantillon (1680–1734) on lienee ensimmäisiä entrepreneur-käsitettä taloudellisen toiminnan yhteydessä käyttäneitä (Kyrö 1998, 33). Hébertin ja Linkin (1989) mukaan Cantillon jakoi markkinatalouden toimijat kolmeen ryhmään: maanomistajiin, yrittäjiin ja palkansaajiin. Yrittäjät olivat henkilöitä, joiden tehtävänä oli tasapainottaa kysyntää ja tarjontaa. Yrittäjä oivalsi mitä halutaan ja milloin. Yrittäjälle keskeisiä piirteitä olivat ennakointikyky ja itseluottamus. Yrittäjyyteen liittyi olennai-

sesti riski ja riskien ottaminen. Riski ei kuitenkaan ollut pelkästään taloudellinen, joten Cantillon erottikin omistajuuden ja yrittäjyyden toisistaan. Cantillonin määritelmässä on myös huomioitava se, että yrittäjyys on ennen kaikkea toimintaa, eikä sitä tulisi määrittellä persoonallisuuden piirteiden tai sosiaalisen luokan kautta. (Hébert & Link 1989; Kyrö 1998, 33)

Cantillonia seuranneen fysiokratismien talousteorian edustajista Nicholas Baudeau (1730–1792) toi yrittäjyyden selityksiin uuden näkökulman. Hébert ja Link (2006) kuvaavat Baudeaun yrittäjää innovatiivisena, hän keksi ja sovelsi uutta tekniikkaa, fysiokratian oppien mukaan, maataloudessa. Baudeau korosti kykyjen merkitystä, yrittäjän kykyä kerätä tietoa ja hänen hallitsemia taitoja. Tärkeää oli myös kyky toimia. Yrittäjä käytti kykyjään luovasti vähentääkseen yritystoimintaan olennaisesti kuuluvaa riskiä, joka on osittain yrittäjän kontrolloitavissa ja osittain kontrollin ulkopuolella. (ref. Hébert & Link 2006)

1800-luvulla yrittäjyyttä selitti muun muassa Jean-Baptiste Say (1767–1832). Kyrön (1998, 44) mukaan Say koki, että yrittäjillä oli taloutta ja yhteiskuntaa kehittävä ja säätelevä rooli. Sayn yrittäjä oli aktiivinen toimija, joka toimii epävarmoissa olosuhteissa luottaen omiin arvioihinsa ja päätöksentekokykyynsä. Yrittäjyyteen liittyy innovatiivisuus, ympäristön tarkkailu, taloudellinen riski ja verkostoissa toimiminen. (ref. Kyrö 1998,44) Gustav Schmoller (1838–1917) lähestyi yrittäjyyttä kuvaamalla taloudellisen aktiivisuuden keskeistä tekijää ”yrittäjähenkänä”. Schmoller näki yrittäjän luovana organisoijana ja johtajana, jonka roolina oli innovoida ja aloittaa uusia projekteja. Yrittäjä yhdisteli tekijöitä saadakseen aikaan uusia tuotteita tai tuotantomenetelmiä, joten yrittäjällä oli mielikuvitusta ja rohkeutta. (ref. Hébert & Link 2006)

Suurteollistumisen ja sen mukanaan tuomien mekanismien monimutkaistumisen myötä toi Itävaltalainen koulukunta yrittäjyyden uudelleen esiin. Kyrö (1998, 50–51) esittelee koulukunnan merkittävimpinä edustajina Carl Mengerin (1840–1921), Friedrich von Wieserin (1851–1926), Friedrich von Hayekin (1899–1992) ja Israel Kirznerin (1930-). Heidän ajattelussaan keskeistä oli inhimillinen toiminta. Mengerin määritelmässä yrittäjämäiseen toimintaan sisältyy tiedon hankkiminen, laskelmat tuotannon tehostamiseksi, tahtoa, valvontaa ja ohjausta prosessin läpiviemiseen. Yrittäjä on ainutlaatuinen päätöksentekijä, kysynnän ennakoija ja riskin hallitsija. Wieser sisällytti yrittäjyyteen yrityk-

sen perustamisen, omistamisen ja johtamisen. Kirznerin ajattelussa keskeistä on talouksessa vallitseva epätasapaino, yrittäjä on toimintaa, joka pyrkii siirtämään taloutta kohti tasapainoa. (ref. Kyrö 1998, 50-51) Kirzner näkee yrittäjän rationaalisena toimijana, joka näkee mahdollisuuksia ja pyrkii hyödyntämään hinnan epätasapainotiloja. Yrittäjä on valppaana mahdollisuuksille, joita syntyy aiemmin tehtyjen ”virheiden” johdosta. (ref. Hébert & Link 1989) Kirznerin (2009) mukaan yrittäjyydessä keskeistä onkin valppaus tuottoisille mahdollisuuksille, joita muut ei vielä ole huomanneet, eikä yrittäjän siis tarvitse olla luova.

Innovatiivisuus taas korostuu Schumpeterin (1889–1950) ajattelussa. Yrittäjä on menneisyyden murtaja ja uusien yhdistelmien luoja, yrittäjä toimii taloudellisen kehityksen moottorina, jota Schumpeter kutsui luovaksi tuhoksi (ref. Hébert & Link 2006). Schumpeter (1947) määrittelee yrittäjän toiminnan joko uusien asioiden tekemiseksi tai olemassa olevan tekemisen uudella tavalla (innovaatio). Schumpeterin (1947) mukaan yrittäjämäiseen toimintaan liittyy kyky havaita uusia mahdollisuuksia ja voimia vastustaa ja murtaa ympäristön asettamat muutoksen esteet. Yrittäjä on toimintaa, ja yrittäjät saavat asioita tapahtumaan. Schumpeter (1947) myös huomioi sen, miten yrittäjyyteen sekoittuu lähes aina muitakin toimintoja, kuten johtajuutta. Hän pyrkikin erottamaan yrittäjyyden johtajuudesta ja keksijästä. Yrittäjän ei Schumpeterin (1947) mukaan tarvitse olla keksijä, vaan yrittäjä on ennen kaikkea keksinnön hyödyntäjä.

Cunningham ja Lischeron (1991) ovat ryhmitelleet erilaisia yrittäjyyden kuvauksia kuuheen koulukuntaan. Jotka ovat:

1. ”Suuren persoonan” yrittäjyyden koulukunta
2. Psykologisten ominaisuuksien yrittäjyyden koulukunta
3. Klassinen yrittäjyyden koulukunta
4. Liikkeenjohdon yrittäjyyden koulukunta
5. Johtajuuden yrittäjyyden koulukunta
6. Sisäisen yrittäjyyden koulukunta.

Yrittäjän piirteisiin huomiota kiinnittävät koulukunnat korostavat yrittäjän persoonan ja piirteiden merkitystä. Yrittäjä voidaan nähdä ”suurena persoonana” eli koetaan, että yrittäjillä olisivat tietyt synnynnäiset kyvyt ja piirteet, jotka tekevät heistä massasta erottuvia persoonia. Yrittäjiin liitetään ominaisuuksia kuten energisyys, sisukkuus ja vi-

sionäärisyys. Piirreteoreettinen koulukunta taas näkee, että yrittäjillä on erityisiä arvoja ja asenteita koskien työtä ja elämää. Nämä arvot ja asenteet, sekä lisäksi tietyt tarpeet aiheuttavat tietynlaista käyttäytymistä. Yrittäjät olisi mahdollista erottaa ei-yrittäjistä persoonallisuuden piirteiltään. Yrittäjiin liitetystä piirteistä keskeisimmän huomion ovat saaneet riskisuuntautuneisuus ja suoriutumismotivaatio. (Cunningham & Lischeron 1991)

Yrittäjyyden klassinen koulukunta liittyy vahvasti Schumpeteriläiseen yrittäjyysnäkemykseen. Yrittäjyyden ytimenä nähdään innovaatio, luovuus ja keksiminen. Yrittäjyys on mahdollisuuksien löytämistä, eikä yrittäjyyteen tarvitse liittyä omistamista. Liikkeenjohdollista osaamista korostava koulukunta näkee yrittäjän henkilönä, joka organisoii ja johtaa yritystä ja riskiä. Yrittäjä johtaa, valvoo ja määrittää yrityksen suunnan. Yrittäminen nähdään opittujen toimenpiteiden sarjaksi, joten yrittäjäksi voidaan koulutautua. Ihmisten johtamisen koulukunta taas korostaa ihmisten johtamista, koska yrittäjä on aina riippuvainen myös muista ihmisistä. Yrittäjä määrittää vision ja motivoi ihmiset tekemään töitä kohti tavoiteltua päämäärää. Sisäisen yrittäjyyden koulukunta tarkastelee yrittäjämäistä toimintaa organisaation sisällä, eli yrittäjyys ei vaadi omistajuutta. Sisäinen yrittäjyys mahdollistaa organisaatioiden kehittymisen ja kasvamisen. (Cunningham & Lischeron 1991)

Yksi tapa käsitellä yrittäjyyttä on tarkastella sitä laajan ja kapean yrittäjyyden määritelmän jatkumolla. Laajalla yrittäjyyden määritelmällä tarkoitetaan tarkoituksenmukaista yksilöiden ja ryhmien toimintaa yrityksessä, missä tahansa asemassa organisaation sisällä, tarjoten innovatiivisia ratkaisuja, jotka ovat yritykselle uusia (Kor ym. 2007). Laajasti tulkittuna yrittäjyys on käyttäytymistä, jolla on tärkeä yhteiskunnallinen merkitys, yrittäjämäisesti voi siis käyttäytyä yksilön lisäksi ryhmä, yritys ja jopa julkinen organisaatio (Vesalainen 2001). Laajalla yrittäjyyden määritelmällä viitataan siis tietynlaiseen haluttuun käyttäytymiseen, kapeaa yrittäjyyden määritelmää taas käytetään synonyymina pienyritykselle tai sellaisen perustamiselle (Bridge ym. 1998, 37–38).

Laajan ja kapean yrittäjyyden määritelmät tuovat esiin yrittäjä termiin liitettävät monet eri roolit. Eri tulkinnat liittävät eri asioita ja toimintoja yrittäjä termiin. Esimerkiksi Low ja MacMillan (1988) esittävät, että termi yrittäjä tulisi liittää vain uuden yrityksen perustajaan. Cunningham ja Lischeron (1991) kuitenkin huomauttavat, että tällaisen mää-

ritelmän mukaan kuitenkin kukaan, joka ostaa tai perii yrityksen ei olisi yrittäjä. Gartner (1989) esittää, että yrittäjyyttä ei kannattaisi tarkastella siten kuka on yrittäjä (piirteet), vaan siten mitä yrittäjä tekee. Gartner (1989) määrittelee yrittäjyyden uuden organisaation perustamisena, eli yrittäjyys päättyy siihen, kun organisaation luominen loppuu. Hébert ja Link (1989) ovat löytäneet 12 erilaista yrittäjäroolia eri yrittäjään liitetystä tulkinnoista. Yrittäjät ovat saaneet heidän mukaan seuraavanlaisia toimintoja:

1. henkilö, joka ottaa epävarmuuteen liitetyn riskin
2. pääoman sijoittaja
3. innovaattori
4. päätöksentekijä
5. tuotannonjohtaja
6. johtaja, esimies
7. taloudellisten resurssien organisoija ja koordinoija
8. yrityksen omistaja
9. tuotannontekijöiden käyttöönottaja
10. hintaerojen hyödyntäjä (arbitraasi)
11. resurssien allokoiija eri mahdollisuuksien välillä
12. henkilö joka käynnistää yrityksen.

2.2 Yrittäjyysprosessi ja yrittäjyys urana

Varhaisimman vaiheen yrittäjyystutkimus kiinnitti huomiota yrittäjyyden funktioihin ja siihen mitä yrittäjät tekevät. Kiinnostuksen painopiste on kuitenkin siirtynyt yrittäjyyskilön kautta yrittäjyyden prosessiin. Virtanen (1997) pyrkii selkeyttämään tätä muutosta erottamalla termit yrittäjä, yrittäjämäinen toiminta, yrittäjyys ja yrittäjyysprosessi ja selittämällä ne seuraavasti. Yrittäjä on yksittäinen toimija markkinoilla, yrittäjämäinen toiminta on käyttäytymistä markkinoilla, yrittäjyys yhdistää toimijan ja käyttäytymisen ja yrittäjyysprosessi taas yhdistää käyttäytymisen ja aikaulottuvuuden toisiinsa. Yrittäjyystutkimuksen kohde on siten laajentunut staattisen kohteen tarkastelusta jatkuvasti muuttuvaan kohteeseen.

Kuten yrittäjän ja yrittäjyyden termien kohdalla on myös yrittäjyysprosessia tarkasteltu usein eri tavoin. Steyaert (2007) on koonnut yhteen erilaisia pyrkimyksiä kuvata yrittä-

jiysprosessia. Yrittäjyysprosessi voidaan nähdä lineaarisena prosessina, jossa tietyt vaiheet seuraavat loogisesti toisiaan. Yrittäjyysprosessi voidaan ymmärtää myös yritysorganisaation luomis- ja eloonjäämisprosessina suhteessa ympäristöönsä. Yrittäjyysprosessia on myös tarkasteltu merkityksellistämiprosessina tai monimutkaisena epälineaarisenä ja joka kerta ainutlaatuisena prosessina. Monissa prosessikuvauksissa suurin paino on Steyaertin (2007) mukaan yrittäjäksi tulemisen vaiheessa, eli mahdollisuuden löytämisessä, tunnistamisessa ja hyödyntämisessä. Tällöin yrittäjyysprosessi loppuu kun organisaatio on saatu luotua. Esimerkiksi Puhakka (2007) näkee, että yrittäjyyden ydin on liiketoimintamahdollisuuksien luomisessa ja hyödyntämisessä. Yrittäjyys on Puhakan (2007) mukaan voimakkaimmillaan läsnä yrittäjän "saapuessa liiketoimintatilaan, jossa ei ole vielä selvillä alkuunkaan, mistä tässä on kysymys, minkälaista liiketoimintaa me haluamme tehdä ja mihin pyritään." Tämän jälkeen ei Puhakan (2007) mukaan ole enää kyse yrittäjyydestä, vaan esimerkiksi johtamisesta ja markkinoinnista. Yrittäjyysprosessia voidaan myös pitää Steyaertin (2007) mukaan prosessina, johon kuuluu, yrittäjäksi tulemisen lisäksi, yrityksen kasvaminen ja kehittyminen. Tällöin yrittäjyysprosessi loppuu vasta yrityksen loppumiseen tai siihen kun yrittäjä luopuu yrityksestä.

Koskinen (1996) pitää tärkeänä erilaisten tutkimussuuntausten ja näkökulmien yhdistämistä, jolloin yrittäjyysprosessi voidaan jakaa eri vaiheisiin. Tällöin ensimmäinen vaihe liittyy yrittäjäksi tulemiseen ja yrittäjyyspäätöksen taustalla oleviin tekijöihin. Tämän vaiheen tarkastelussa kiinnitetään huomio yrittäjän aiempiin elämänvaiheisiin, koulutukseen, työhistoriaan, ja yrittäjän ominaisuuksiin ja arvostuksiin. Toinen vaihe liittyy yrityksen syntymiseen ja uuden yrityksen perustamiseen liittyviin vaiheisiin. Yrittäjän valmiudet, kyky, osaaminen, uuteen yritykseen kanavoidut resurssit ja toiminnalle asetetut tavoitteet ovat keskeisiä syntyvaiheen lähtökohtia. Kolmas vaihe liittyy yrityksen toiminnan käynnistämiseen, toiminnan suuntaamiseen ja olemassaolon todentamiseen.

Bygraven (2004) mukaan yrittäjyysprosessiin kuuluu kaikki toiminnot, tehtävät ja toimet, jotka liittyvät mahdollisuuksien havaitsemiseen ja organisaation luomiseen mahdollisuuksien hyödyntämiseksi. Yrittäjyysprosessi on kokonaisvaltainen ja dynaaminen. Bygraven (2004) mukaan yrittäjyysprosessissa vaikuttavat yhtäaikaisesti yksilön persoonalliset tekijät sekä yhteiskunnalliset ja ympäristötekijät, kuten roolimallit ja yrittäjyyttä tukevat instituutiot. Bygraven (2004) mukaan useat ihmiset saattavat harkita yrittäjyyttä, kaikki eivät kuitenkaan etene aikeissaan. Bygraven (2004) mukaan lopullisen

yrittäjyyspäättökseen taustalta löytyy usein jokin laukaiseva tekijä, kuten nykyisellä uralla etenemisen mahdottomuus tai irtisanominen. Yrittäjyys voi olla hyvin harkittu siirtymä elämässä tai yksilö voi myös ikään kuin ajautua yrittäjäksi. Bygrave (2004) korostaa yrittäjyyden prosessimaisuutta ajatuksellaan, että yrittäjyydessä yksittäisiä ideoita tärkeämpää on yrittäjän kyky kehittää jatkuvasti ideoita, toteuttaa niitä ja rakentaa siten menestyvä yritys. Yrityksen menestymiseen vaikuttaa yksilön persoonallisten tekijöiden kuten yrittäjyys- ja johtajuustaitojen ja kokemusten lisäksi myös toimien ajoituksen sopevuus (Bygrave 2004).

Myös Shane kuvaa yrittäjyysprosessia. Shanen (2003) mukaan yrittäjyysprosessi alkaa yksilöstä ja mahdollisuudesta. Yrittäjyysprosessissa yksilö havaitsee hyvän tilaisuuden ja päättää toiminnallaan mahdollistaa sen toteutumisen. Tilaisuuden mahdollistamiseen kuuluu idean kehittäminen hyödynnettäväksi, eli sen käyttökelpoisuuden arviointi, tuotteiden tai palveluiden kehittäminen asiakkaille, tarvittavien resurssien kerääminen, organisaation suunnittelu ja asiakashankinta (Shane ym. 2003). Shanen (2003) mukaan tällaisessa yrittäjyysprosessissa tarvitaan riskien ottamista, innovatiivisuutta ja organisointikykyä. Shane (2003) kuvaa yrittäjyyttä prosessina, jonka joka vaiheessa on määrätömästi eri mahdollisuuksia. Lisäksi siihen vaikuttaa koko ajan sekä yksilön sisäiset ominaisuudet että ulkoinen ympäristö (Shane 2003). Sen lisäksi, että yrittäjyys on jatkuva prosessi, on Shanen ja työryhmän (2003) mukaan yrittäjyydessä myös jaksottaisia ja lyhytkestoisia toisiaan seuraavia yrittäjyyden toimintoja. Esimerkkinä tällaisesta lyhytkestoisesta toiminnosta voi olla yrityksen pääoman kerääminen. Yrittäjän motivaatiolla ja motivaation suuntautumisella on Shanen ja työryhmän (2003) mukaan merkittävä vaikutus yrittäjyysprosessissa. Motivaatio vaikuttaa siihen, miten prosessin eri vaiheissa edetään, siihen mitä ja miten mahdollisuuksia hyödynnetään ja lopulta miten yritys menestyy.

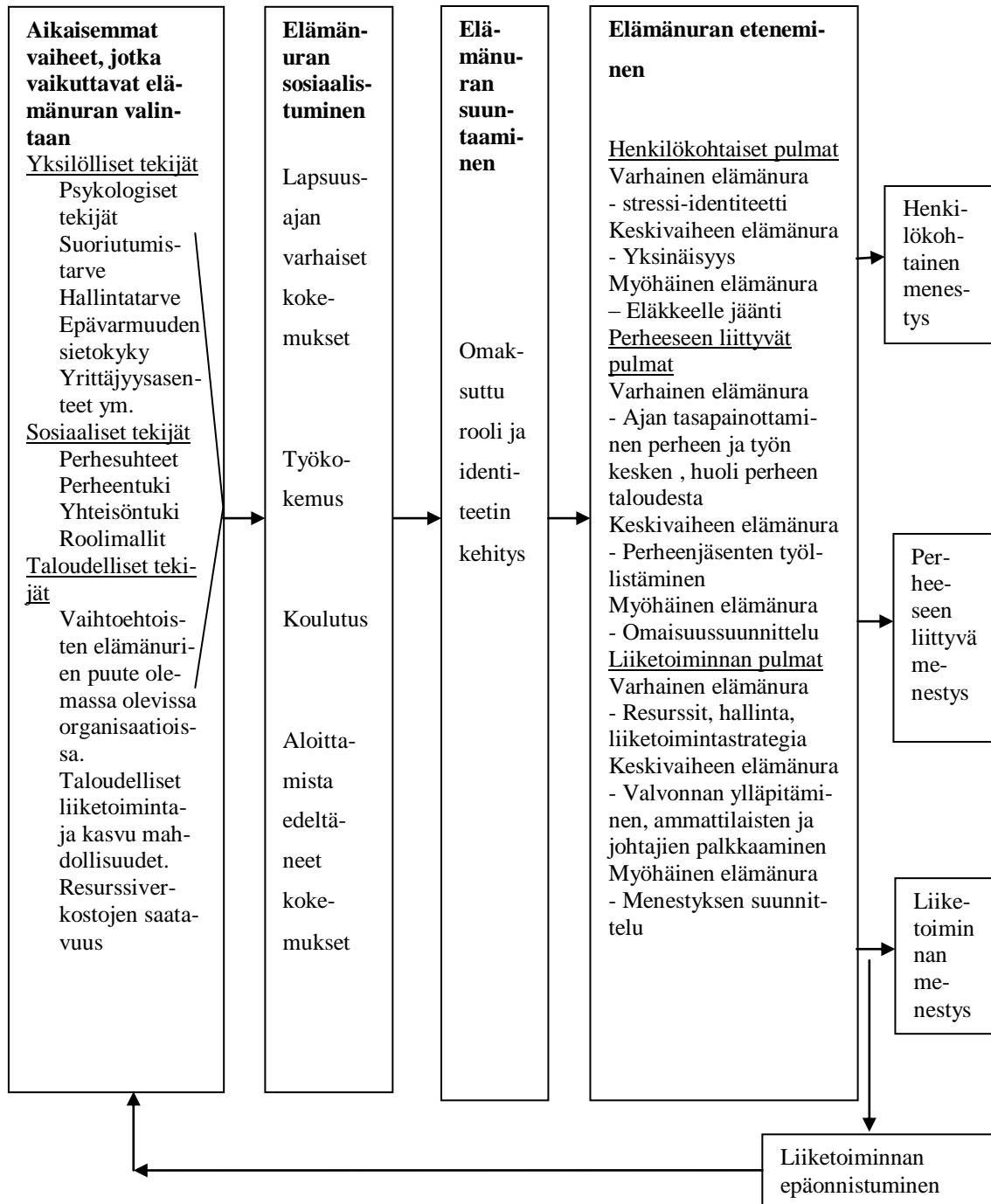
Yrittäjyyden prosessia voidaan tarkastella myös yrittäjän ja urakehityksen näkökulmasta, kuten esimerkiksi Dyer (1994) tai Rae ja Carswell (2000) ovat tehneet. Dyer (1994) tarkastelee yrittäjän elämänuraa neljän osateorian kautta, joita ovat teoria uravalinnasta, teoria urasosialisaatiosta, teoria ammatillisesta orientaatiosta ja teoria uran kehittymisestä (ks. kuvio 1). Rae ja Carswell (2000) taas jakavat yrittäjäuran viiteen vaiheeseen. Nämä yrittäjäuran viisi vaihetta ovat aikainen elämä (perhe, koulutus), aikainen ura (en-

simmäiset työpaikat, ammatillinen oppiminen), yrittäjäksi ryhtyminen, yrityksen kasvaminen ja yritystoiminnan lopettaminen.

Dyerin (1994) ensimmäinen osateoria pyrkii selittämään sitä, miten yksilön psykologiset, sosiaaliset ja taloudelliset tekijät vaikuttavat yksilön uravalintaan. Dyer (1994) esittää, kuten Bygravekin (2004), että vaikka yksilön piirteistä ei ole aukottomasti onnistuttu löytämään tiettyjä yrittäjäpiirteitä, on ne kuitenkin otettava huomioon muodostettaessa teoriaa yrittäjän urasta. Yrittäjän perheellä ja kasvuolosuhteilla on myös vaikutusta. Karu kasvamisympäristö voi synnyttää halua hallita omaa tulevaisuutta ja saavuttaa parempaa yrittäjyyden kautta. Yrittäjävanhemmat voivat toimia positiivisina esimerkeinä yrittäjyydestä. Perheen ja yhteisön tuki, taloudellisesti ja henkisesti, voi olla myös merkittävä resurssi yrityksen perustamispäätöstä tehtäessä. (Dyer 1994) Taloudellisista tekijöistä vaikuttavia ovat Dyerin (1994) mukaan muiden työllistymisvaihtoehtojen vähäisyys, havaitut liiketoimintamahdollisuudet ja resurssiverkostojen saatavuus. Rae ja Carswell (2000) korostavat aikaisempien elämänvaiheiden vaikutusta tiettyjen arvojen syntymiseen, kuten motivoituminen ja tavoitteiden asettaminen.

Dyerin (1994) mallin toinen vaihe, sosiaalistumisen vaihe, tarkastelee sitä, miten yksilön kokemukset, koulutus ja työkokemus vaikuttavat uravalintaan. Esimerkiksi nuorena opittu vastuun kantaminen, eläminen yrittäjien läheisyydessä, yrittäjäkoulutus ja yrittäjäkokemus voivat Dyerin (1994) mukaan vaikuttaa positiivisesti yrittäjäuraan. Kolmas vaihe tarkastelee elämänuran suuntaamista, sen mukaan yrittäjillä on sekä yrittäjämäinen identiteetti että ammatillinen identiteetti. Yksilöt muodostavat identiteettinsä aikaisempien työkokemusten perusteella, lisäksi he voivat olla orientoituneempia ammatillisista uraa kohtaan. Tästä johtuen elämänuran yrittäjämäinen suuntautuminen tapahtuu kahdessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa tapahtuu yleisen yrittäjämäisen roolin omaksuminen. Organisaation luominen ja sen omistaminen vaatii yrittäjäroolin omaksumista, vaikkei yksilö itseään identiteetiltään yrittäjänä pitäisikään. Toisessa vaiheessa omaksutaan erityinen yrittäjärooli, joka voi olla erilainen riippuen yksilön kokemuksista ja mieltymyksistä johtuen. Omaksuttu rooli vaikuttaa tapaan miten yrityksessä toimitaan ja miten sen toimintaa kehitetään. (Dyer 1994) Rae ja Carswell (2000) tarkastelevat roolien kehittymistä oppimisen kautta. Heidän mukaan yksilöt omaavat ammatillisen uransa alkuvaiheessa tietyt keskeiset taidot ja tietämyksen. Uran kehittyessä yksilöt ke-

hittävät ja kasvattavat näitä taitoja. Taitojen kasvaessa myös tietämys ja ymmärrys omista heikkouksista ja rajoista kasvaa.

KUVIO 1: Yrittäjän ura

Lähde: Dyer 1994

Dyerin (1994) mallin neljännessä vaiheessa tarkastellaan niitä rooleja, joita yrittäjä omaksuu yritystoimintansa eri vaiheissa henkilökohtaisessa elämässä, perhe-elämässä ja liiketoiminnassa. Dyer (1994) on jakanut yrittäjäuran varhaiseen vaiheeseen, keskivaiheeseen ja myöhäiseen vaiheeseen. Yrittäjäuran alussa yrittäjä kohtaa useita uusia rooleja ja epävarmuustekijöitä. Monet yrittäjät aloittavat yritystoimintansa myös siinä iässä, jossa perheen perustaminen on ajankohtaista. Tällöin yrittäjän on ratkaistava muun muassa ajankäyttö perheen ja yrityksen välillä. Yrittäjäuran alussa kohdataan usein myös liiketoiminnallisia ongelmia. Resurssien kasaaminen, liiketoimintastrategian suunnittelu ja toteutus vaativat alussa paljon aikaa. Yrittäjäuran keskivaiheilla yrittäjän roolit ja ongelmat tavallisesti muuttuvat. Liiketoiminnan mahdollisesti kasvaessa ja vakiintuessa keskeisemmässä asemassa ovat johtamisen ja hallinnoinnin ongelmat. Yrittäjäuran myöhäisessä vaiheessa yrittäjä kohtaa ajan, jolloin hänen tulisi luopua yrittäjäroolista. Yrittäjän tulisi suunnitella eläkkeelle jäämistä ja yrityksen tulevaisuutta. (Dyer 1994) Dyer (1994) on kuvannut mallissaan myös mahdollisuutta, jolloin yritys epäonnistuu. Yrittäjä kohtaa tällöin Dyerin (1994) mukaan samoin kuin ensimmäisen yrityksen kohdalla tietyt sosiaaliset ja taloudelliset tekijät ja sosialisatioprosessin, jotka vaikuttavat hänen tulevaan uravalintaan.

Scindehutte työryhmineen (2006) on tarkastellut yrittäjyyttä kokemuksena. Heidän mukaansa se, miten yksittäinen yrittäjä kokee yrittäjyyden ja yrittäjyysprosessin voi vaikuttaa siihen, miten yrittäjä kehittää tai kasvattaa yritystään, tunnistaa eteen tulevia mahdollisuuksia ja löytää tasapainon perheen ja työn välille. Yrittäjän kokemukset vaikuttavat strategiaan, johtamistyyliin ja siihen miten ja milloin yrittäjä irtautuu yrityksestä. Kokemuksena yrittäjyys edustaa monimutkaista ja kehittyvää ilmiötä, yrittäjä kokee jatkuvasti kokemuksia aina siihen saakka kun hän lähtee yrityksestä. Scindehutten ja työryhmän (2006) mukaan se prosessi, jossa mentaalinen konstruktio muunnetaan toimivaksi yritykseksi, onkin jokaisen yksilön ainutlaatuinen kokemus. Yrittäjän kokemukseen kuuluu useita vaiheita, kuten mahdollisuuden tunnistaminen, konseptin muodostaminen, resurssien tarpeen tunnistaminen, resurssien kerääminen, tarvittavien toimien toteuttaminen, kasvun johtaminen ja tuloksen hyödyntäminen.

Scindehutten ja työryhmän (2006) mukaan yrityksen menestys voikin johtua siitä, miten yrittäjä kokee yrittämisen. Yrittäjän tunteet vaikuttavat päätöksentekoon, asenteiden muodostumiseen, informaation muodostumiseen ja motivaatioon. Hyödyllisistä päätök-

sistä syntyneet positiiviset kokemukset ja tunteet voivat siten toimia yrittäjälle motivaation lähteenä ja kannustaa toimimaan jatkossa samalla tavalla. Scindehutten ja työryhmän (2006) mukaan yrittäjyysprosessissa syntyy ajoittain intensiivisempiä kausia, joiden aikana yrittäjät voivat kokea huippukokemuksia, huippusuoriutumista ja flow-kokemuksia. Intensiiviset kaudet liittyvät menestyksen saavuttamiseen esteitä, vaatimuksia ja epävarmuuksia sisältävässä ympäristössä. Toiminta tällaisella intensiivisellä kaudella voi tuottaa huippusuoriutumista. (Scindehutte ym. 2006) Scindehutten ja työryhmän (2006) mukaan huippusuoriutuminen on toimimista inhimillisen kapasiteetin rajoilla ja siitä seuraa erityisyyttä, tuotteliaisuutta ja luovuutta. Huippusuoriutuminen ylittää normaalin toiminnan, siihen liittyy spontaanisuus, kokemus vahvasta itsetunnosta, lumoutumista, sitoutumista, tarkoituksellisuutta ja usein huippukokemuksia. Huippukokemus taas on Scindehutten ja työryhmän (2006) mukaan intensiivinen ja arvokas hetki, joka ylittää tavanomaisuuden. Huippukokemukset ovat tunteellisia, muistettavia ja henkilökohtaisesti arvokkaita. Yrittäjä voi siis kokea suoriutumisen palkitsevana ja itseään toteuttavana, joka taas johtaa huippukokemuksiin. Huippukokemus voi toimia yrittäjälle sisäisenä palkintona, joka voi nousta rahaakin merkittävämmäksi palkinnoksi. Tällöin yrittäjyys voidaan nähdä esimerkiksi itsensä toteuttamisena. (Scindehutte ym. 2006)

Yrittäminen on Scindehutten ja työryhmän (2006) mukaan evolutionaarinen prosessi, johon liittyy monia päätöksiä. Monenlaiset motiivit ajavat yrittäjää prosessin aikana. Nämä motiivit voivat myös kehittyä ja muuttua, esimerkiksi positiivinen yrittäjyysprosessi voi tulla näiden motiivien lähteeksi. Positiiviset yrittäjäkokemukset synnyttävät huippukokemuksia, tunteita ja flow-kokemuksia, jolloin yrittäjyydestä voi tulla yrittäjälle palkinto itsessään. Tällöin yrittäjä sitoutuu yritykseensä, haluaa kasvattaa sitä tai osallistua useisiin yrityksiin. Scindehutten ja työryhmän (2006) mukaan yrityksen menestykseen vaikuttaa rationaalisen päätöksenteon lisäksi yrittäjän tunteet. Tunteilla on tärkeä osa siihen miten yrittäjä toimii ja ajattelee.

Carsrud ja Brännback (2011) ovat tarkastelleet yrittäjän motivaatiota. Heidän mukaan yrittäjän motivaatio vaikuttaa siihen, syntyykö yrittäjän intentioista toimintaa ja millaista syntynyt toiminta on. Yrityksen perustamisen motiivit ja tulevaisuuden tavoitteet vaikuttavat yrittäjän tapaan toimia ja kehittää yritystään. Yrittäjät rakentavat yritystään motivaationsa mukaan, tavoitteenaan sellainen yritys, jossa haluaa työskennellä. Moti-

vaation suuntautumisen lisäksi motivaation taso vaikuttaa toimintaan. Heikko motivaatio ei siirry käytökseksi, varsinkin jos tehtävää pidetään liian vaikeana, toteuttamiskelvottomana tai ei-haluttavana. Carsrudin ja Brännbackin (2011) mukaan esimerkiksi käsityöläis- ja taiteilijayrittäjiä motivoi se mitä he tekevät, eikä esimerkiksi taloudellisen tuoton maksimointi. Tällöin yrittäjä saattaa keskittyä tuotteiden kehittämiseen yrityksen kehittämisen sijaan.

Carsrud ja Brännback (2011) erottavat sisäisen ja ulkoisen motivaation. Yrittäjän sisäinen motivaatio viittaa yrittäjän henkilökohtaiseen kiinnostukseen yrittäjätehtäviä kohtaan, ulkoinen motivaatio viittaa erilaisiin palkkioihin, joita tietyistä tehtävistä on mahdollista saavuttaa. Carsrudin ja Brännbackin (2011) mukaan sisäiset motivaatiotekijät voivatkin paremmin selittää yrittäjien toimintaa kuin ulkoiset motivaatiotekijät.

3 LUOVUUS

3.1 Luovuuden käsite

Luovuus on liitettävissä ongelmanratkaisuun, joustavuuteen, reaktiivisuuteen ja ennen kaikkea uutuuteen. Runcon (2004) mukaan luovuudella vastataan käytännöllisesti ja tehokkaasti muutokseen, ja toisaalta luovuus voidaan nähdä muutoksen moottorina. Luovuus on Sternbergin ja Lubartin (1999, 3) mukaan tärkeää sekä yksilön että yhteiskunnan tasolla. Yksilön kannalta luovuus nousee tärkeäksi esimerkiksi ongelmanratkaisutilanteissa. Yhteiskunnan tasolla luovuus johtaa uusiin tieteellisiin löydöksiin, uusiin taidelajeihin, uusiin keksintöihin ja uusiin yhteiskunnallisiin ohjelmiin. Luovuuden taloudellinen merkitys on heidän mukaan siten selvä, koska uudet palvelut ja tuotteet luovat uusia työpaikkoja.

Luovuus on monikasvoinen ja monikerroksinen ilmiö, jolle ei ole kyetty tarjoamaan yksiselitteistä ja kaikkia tyydyttävää määritelmää. Hakalan (2002, 14–15) mukaan kirjallisuudesta on poimittavissa kymmeniä luovuuden määritelmiä, joista kuitenkin suuri osa viittaa tavalla tai toisella pikkunäppärään ajatteluun ja kykyyn suoltaa ideoita. Mayerin (1999, 449–451) mukaan länsimaisen luovuuden tutkijat kuitenkin nojaavat jo hyvin usein tuotetta korostavaan luovuuden määritelmään. Luovuus määritellään tällöin uuden ja omalaatuisen (novel, original, unexpected) idean tai tuotteen kehittämiseksi, jolla on arvoa, se on hyödyllinen ja tarkoitukseensa sopiva (appropriate, useful, adaptive). Gruber ja Wallace (1999, 94) lisäävät määritelmään tarkennukseksi lisäksi sen, että tuotosta pitäisi arvioida ulkoisten kriteerien mukaan, eli yksilön oma arvio tuotoksen luovuudesta ei ole riittävä. Tuotoksen tulisi myös syntyä tarkoituksellisen käytöksen seurauksena ja yksilön pitkäkestoisen sitoutumisen tuloksena.

3.2 Luovuusteoriat

Luovuuteen liittyy paljon mystisiä uskomuksia, jotka ovat myös vaikuttaneet luovuuden tutkimukseen. Luova yksilö on nähty tyhjänä astiana, jonka on täyttänyt jumalallinen inspiraatio, tai luovan innoituksen lähteenä on toiminut muusa. Tällaisen ajattelun mukaan luovuutta ei tulisi altistaa tieteelliselle tarkastelulle. Luovuuden mystifiointi onkin

vaikeuttanut luovuuden tieteellistä tutkimusta. (Sternberg & Lubart 1999, 5) Luovuuden tutkimuksen historia on ollut pitkälti sidoksissa psykologian tutkimuksen historiaan. Luovuus on liittynyt kykyjen, lahjakkuuden ja älykkyyden tutkimukseen. Luovuutta on pidetty muun muassa pitkälle erikoistuneena älykkyyden piirteenä, sekä lahjakkuuden yhtenä muotona. (Hakala 2002, 16,55) Luovuuden järjestelmällisen erittelyn juuret voi Hakalan (2002, 29) mukaan löytää älykkyyden tutkimuksesta, varsinkin luovuudentutkimuksessa käytettävät psykometriset testit ovat hyvin pitkälti kehittyneet älykkyyden testaamiseen käytetyistä testeistä.

Ensimmäisinä 1900-luvun teoreettisina lähentymisinä luovuuden tutkimukseen voidaan pitää psykodynaamista lähestymistapaa. Psykodynaaminen lähestymistapa perustuu ajatukseen, että luovuus nousee tietoisien todellisuuden ja tiedostamattomien viettien välisestä jännitteestä. Esimerkkinä ajattelutavasta voidaan pitää Freudia, joka esitti, että taiteilijat tuottavat luovia tuotoksia esittääkseen tiedostamattomia toiveitaan julkisesti hyväksyttävällä tavalla. (Sternberg & Lubart 1999, 6) Luovat henkilöt olisivat siten valmiimpia hyväksymään tiedostamattoman esille tarjoamia ideoita (Hakala 2002, 95). Psykodynaaminen luovuuden tutkimus, kuten muukin aiempi luovuuden tutkimus perustui lähes poikkeuksetta arvostettujen ja menestyneiden luovina pidettyjen yksilöiden tutkimukseen (Sternberg & Lubart 1999, 6).

Luovuuden tutkimuksen merkkipaaluna voidaan pitää Guilfordin vuonna 1950 psykologien vuosittaisessa kokouksessa pitämää puhetta. Puheessaan Guilford nosti esiin luovuuden tutkimuksen vähäisyyden, mutta myös luovuuden mahdollisen taloudellisen arvon. (Sternberg & Lubart 1999, 3) Guilford käsitteellisti luovuuden divergentin ajattelun kautta, jonka monet tutkijat ottivat lähtökohdaksi luovuuden tutkimiseen. Divergentin ajattelun käsitteen taustalla on ajatus älykkyyden moniulotteisesta mallista, jossa voidaan erottaa yhteen oikeaan ratkaisuun pyrkivä ajattelu (konvergentti ajattelu) ja uutta luova ja mahdollisimman monia ratkaisuja löytävä päättely (divergentti ajattelu). (Hakala 2002, 101) Guilfordin esimerkin mukaan luovuudentutkimuksen välineeksi yleistyi psykometrinen lähestymistapa, jonka mukaa luovuutta voitiin tutkia kyselylomakkeilla. Testien avulla voitiin ihmiset asettaa järjestykseen luovuutensa mukaan. (Sternberg & Lubart 1999,7) Ensimmäiset psykometriset luovuustestit olivat rakenteeltaan hyvin yksinkertaisia ja ne ilmaisivatkin lähinnä ideoinnin sujuvuutta (Hakala 2002,102).

Kognitiivinen psykologia kiinnostui luovuudesta ongelmanratkaisututkimuksen kautta (Hakala 2002, 106). Kognitiiviset lähestymistavat pyrkivät ymmärtämään henkisiä esityksiä ja prosesseja, jotka ovat perustana luoville ajatuksille. Tällaisia henkisiä prosesseja ovat esimerkiksi assosiointi, syntetisointi, kategorisointi. Kognitiivinen lähestymistapa käyttää kokeellisia testejä, joissa koehenkilöiden tulee esimerkiksi yhdistää tuttuja esineitä uusiksi kokonaisuuksiksi. Kognitiiviseen lähestymistapaan voidaan katsoa kuuluvaksi myös tekoälytutkimus, eli pyrkimys kehittää tietokoneohjelmia, jotka kykenisivät jopa luoviin ratkaisuihin. (Sternberg & Lubart 1999, 7-8)

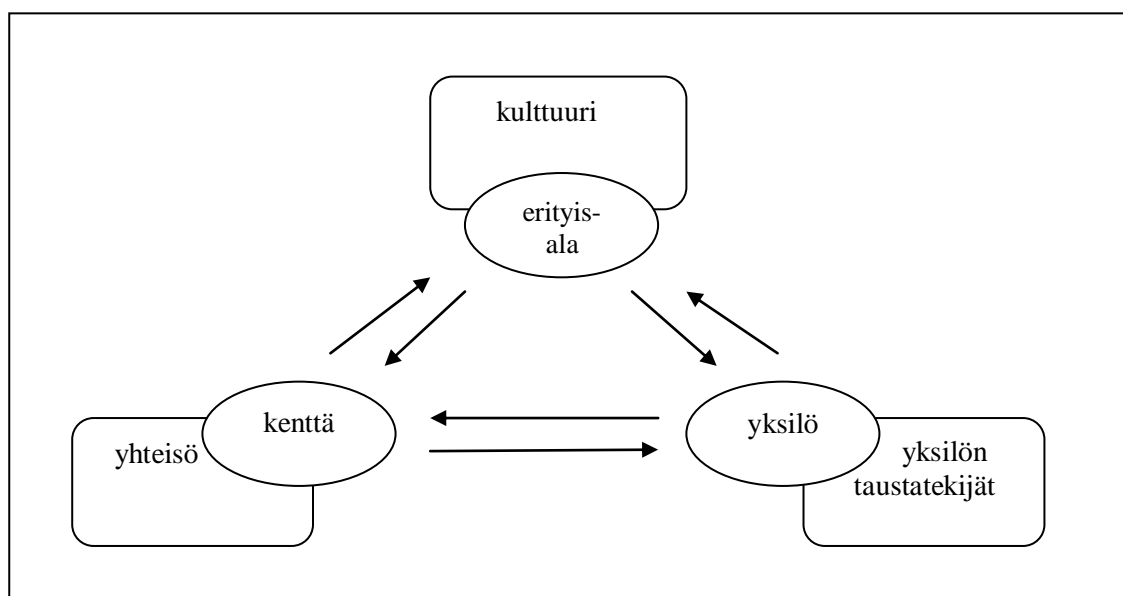
Kognitiivisen lähestymistavan kanssa yhtäaikaaisesti kehittyi luovuuden tutkimuksen persoonallisuuslähestymistapa, joka on keskittynyt, toisin kuin kognitiivinen lähestymistapa, yksilön persoonallisuuden piirteisiin, motivaatioon ja sosiokulttuuriseen ympäristöön luovuuden lähteenä. Tämän näkökulman mukaan luovuutta voidaan pitää persoonallisuuden ilmentymänä. Tutkimuksissa onkin löydetty tiettyjä piirteitä, jotka usein kuvaavat luovia yksilöitä. Useat tutkijat ovat myös tutkineet motivaation merkitystä, samoin kun ympäristön merkitystä luovuudelle. (Sternberg & Lubart 1999, 8-9)

Luovuuden tutkimuksessa on tapahtunut sekä eriytymistä että lähentymistä. Luovuutta on tutkittu eriytyneesti esimerkiksi psykologiassa, historian tutkimuksessa ja opetuksen tutkimuksessa. Eri aloilla käytettävät eri käsitteet ja eri näkökulmiin keskittyminen ovat aiheuttaneet tutkimuksen hajaannusta. Toisaalta viimeaikainen luovuudentutkimus otaksuu, että luovuuden ilmenemiseksi tarvitaan useiden osatekijöiden lähentymistä. Ajattelun seurauksena ovat myös eri teoreettiset näkökulmat lähentyneet. (Sternberg & Lubart 1999, 10-11) Luovuuden tutkimuksen saralla onkin syntynyt useita teorioita, joissa keskeistä on eri osatekijöiden vuorovaikutus. Yhteistä teorioille on tietty osatekijän minimaatimus (esimerkiksi tietämys), osatekijät voivat myös kompensoida toisiaan (esimerkiksi motivaatio tai ympäristö) ja yhdessä ne voimistavat toisiaan. (Sternberg & Lubart 1999, 10–11) Uudempaa näkemystä edustavia teorioita ovat muun muassa evolutiivinen luovuustutkimus, luovuuden investointiteoria, luovuuden systeemitteoria ja luovuuden sosiaalipsykologinen lähestymistapa.

Evolutiivisen luovuustutkimus on saanut nimensä Gruberilta. Evolutiivisen luovuuden mallissa keskeisenä ajatuksena on, että luovaa yksilöä on tarkasteltava aina ainutlaatuisena kehittyvänä systeeminä. Ainutlaatuisuudesta johtuen luovista yksilöistä voi tehdä vain joitain itsestään selviä yleistyksiä, koska luova yksilö on aina ainutlaatuinen odottamattomalla tavalla. Kehittymisen malli näkee odottamattomana, vastavuoroisena ja interaktiivisena sisäisen systeemin ja ulkoisen ympäristön kanssa, eli kehitystä ei tapahdu vain kumuloituvasti, eikä se ole yhdensuuntaista etenemistä. Mallin mukaan luovia yksilöitä pitäisi aina tarkastella erillisinä ainutlaatuisina tapauksina. (Gruber & Wallace 1999, 93) Gruberin ja Wallacen (1999, 93) mukaan huomio tulisi kiinnittää ennen kaikkea siihen, mitä ihmiset tekevät kun he ovat luovia ja siihen miten luova yksilö käyttää resurssejaan hyväksi. Evolutiivisessa luovuusmallissa on myös olennaista yksilön intohimoinen sitoutuminen työhönsä. Luovat tuotokset eivät synny tyhjästä, niitä edeltää harjoittelu, useat kokeilut ja yritykset ja erehdykset. (Brower 2003)

Luovuuden investointiteoria on Sternbergin ja Lubartin (1999, 10-12) kehittämä luovuusmalli. Teorian mukaan luovat yksilöt ovat niitä, jotka ”ostavat halvalla ja myyvät kalliilla”. Eli luovat yksilöt tarttuvat outoihin tai tuntemattomiin ideoihin, joilla näkevät olevan arvoa. Lisäksi luovat yksilöt kykenevät pitämään itsepintaisestikin kiinni ideoistaan kunnes myös muut ymmärtävät idean arvon. Teorian mukaan luovuus tarvitsee kuusi erillistä, mutta toisistaan riippuvaista resurssia. Nämä ovat intellektuellit kyvyt, oman alan tietämys, erilaiset ajattelutyylit, tietynlainen persoonallisuus, motivaatio ja tietynlainen ympäristö. Intellektuelleista kyvyistä kolme on erityisen merkittävää. Synteettinen kyky nähdä ongelmat uudella perinteisestä poikkeavalla tavalla, analyttinen kyky tunnistaa merkitykselliset ideat ja käytännöllinen tilannesidonnainen kyky pystyä vakuuttamaan toiset omista ideoista. Oman alan tietämystä tarvitaan ennen kaikkea alalla eteenpäin pääsemiseksi. On kuitenkin huomioitava, että tietämys voi jumiuttaa olemassa oleviin rutiineihin ja estää siten etenemistä. Ajattelutyyleistä on tärkeää, että pyritään ajattelemaan eri tavoin ja eri näkökulmista. (Sternberg & Lubart 1999, 10–12) Persoonallisuuden piirteistä merkityksellisiksi luovuuden kannalta Sternberg ja Lubart (1999, 10-12) nostavat esiin minäpystyvyyden, halun voittaa esteet, kyvyn arvioida ja ottaa harkittuja riskejä ja monimerkityksellisyyden sietäminen. Luovuuden kannalta tärkeää on lisäksi sisäinen tehtäväkeskeinen motivaatio ja luovuutta tukeva ympäristö (Sternberg & Lubart 1999, 10–12).

Csikszentmihalyin (1999, 313–333) luovuuden systeemiteoria (ks. kuvio 2) korostaa alan, yksilön ja kentän vuorovaikutusta, koska luovuus on ilmiö, jota voidaan tarkastella vain näiden kohtauspisteissä. Luovuus on aina sitoutunut johonkin tiettyyn alaan. Csikszentmihalyin (1999, 313–333) mukaan merkitykselliseksi nousevat alan omat päämäärät, kohteet, säännöt, representaatiot ja notaatiot. Ilman sääntöjä ei voi olla poikkeuksia, eikä ilman traditioita voi olla uutuuksia. Alan kehitysaste vaikuttaa siten luovuuteen, jos alalla ei ole yleistä standardia, ei siellä voi Csikszentmihalyin (1999, 315) mukaan olla luovuutta. Luovuuteen ja mahdollisuuteen muuttaa alaa vaikuttaa Csikszentmihalyin (1999, 313–333) mukaan myös alan asema ja kiinnostavuus kulttuurissa. Alan kiinnostavuus, varsinkin nuorten keskuudessa, vaikuttaa siihen, miten paljon luovia ideoita alalla syntyy. Alan kiinnostavuuteen taas vaikuttaa paljolti sen asema kulttuurissa, ja siten yksilön mahdollisuudet edetä ja saavuttaa menestystä alalla.

KUVIO 2: Csikszentmihalyin luovuuden systeemimalli

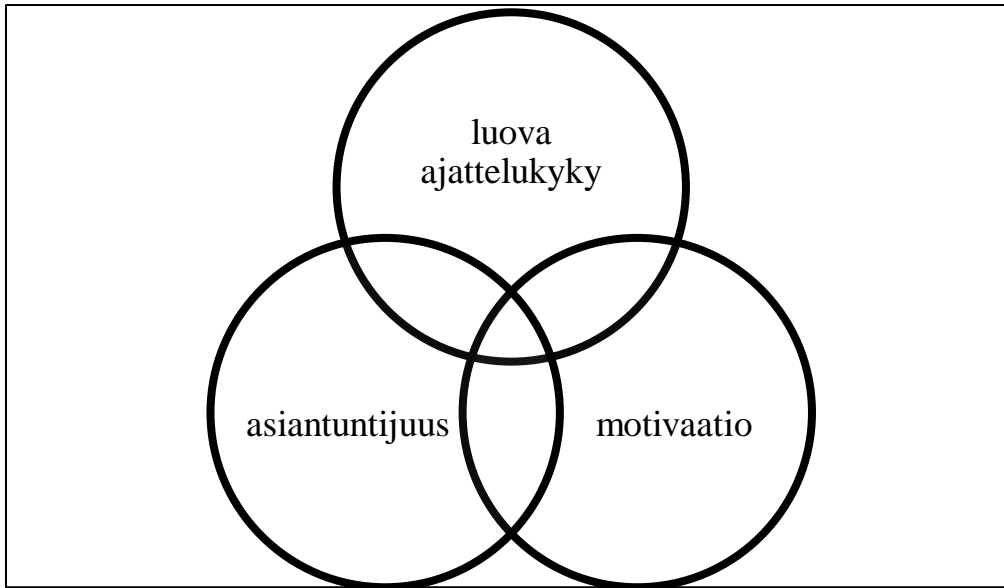
Lähde: Csikszentmihalyi 1999, 315

Luovuutta esiintyy Csikszentmihalyin (1999, 315) mukaan silloin, kun yksilö tekee muutoksia erityisalan sisällä. Ennen kuin yksilö voi esitellä luovia variaatiota, hänen pitää toimia jollain alalla, ja hänellä pitää olla halu oppia toimimaan sen sääntöjen mukaan. Yksilön täytyy siis saavuttaa alallaan asiantuntijuus. Tärkeää on myös kyky pysyä saamaan kenttä vakuuttuneeksi idean luovuudesta. Yksilön kyky verkostoitua ja kyky ilmaista itseään auttavat tässä tehtävässä. Csikszentmihalyin (1999, 315) ajattelus-

sa yksilön luovuuteen voi johtaa sekä persoonallisuuden piirteet että sijoittuminen alalaan niin, että yksilöillä tai ryhmillä on kunnioitusta ja mahdollisuus saada tarvittavaa informaatiota ja aikaa kokeiluille (myös Walton 2003). Yksilön taustatekijöistä kulttuurillinen pääoma voi siten helpottaa pääsyyn kentälle ja luovuudelle suotuisaan asemaan (Csikszentmihalyi 1999, 313–333).

Uudet asiat unohtuvat, jos niitä ei hyväksy ryhmä, jolla on oikeus päättää siitä mikä kuuluu tai ei kuulu alalle. Kentät koostuvat ihmisistä, joista Csikszentmihalyi (1999, 313–333) käyttää nimitystä portinvartija. Csikszentmihalyi (1999, 315–316) kuvaa portinvartijoiden tehtävää ja asemaa seuraavasti. Portinvartijat päättävät oman alansa sisällä ketkä ja mikä kuuluu alalle, lisäksi portinvartijat määrittävät sen onko jokin luova vai esimerkiksi eriskummallinen idea. Csikszentmihalyi (1999, 315–316) väittääkin, että ennen kuin uutuus ei ole saanut sosiaalista vahvistusta kentältä, sitä ei voi nimittää luovaksi. Kentän autonomisuus ja alan vaikeaselkoisuus vaikuttavat siihen, miten paljon portinvartijoita alalla on. Kentän organisaatioiden hierarkkisuus ja organisaatioiden omat päämäärät vaikuttavat siihen, miten uutuuksiin suhtaudutaan. Liiallinen uutuukseen salliminen ja toisaalta niiden estäminen voi aiheuttaa sen, että kenttä menettää luotettavuutensa yhteiskunnassa, joten portinvartijoiden tavoitteena on löytää tasapaino. Kenttä voi edistää luovuutta muun muassa jakamalla tietoa ja resursseja alalla toimiville. (Csikszentmihalyi 1999, 315–316)

Amabile tarkastelee luovuutta yksilön näkökulmasta ja on pyrkinyt määritelmässään tiivistämään luovuuteen tarvittavat elementit ja niiden koostumisen. Amabile (1996, 83–92) jaottelee luovan suorituksen kolmeen osaan: luovaan ajattelukykyyn, asiantuntijuuteen ja motivaatioon (ks. kuvio 3). Luovien tuotoksien syntymisen kannalta on kaikkien osien olemassaolo ja vaikutus tärkeää. Ensimmäinen osa, eli yleinen luova ajattelukyky, muodostuu Amabilen (1996, 83–92) mukaan yksilön luonteenpiirteiden, harjoittelun ja luovien kokemusten kautta. Luovuudelle olennaiset taidot liittyvät siihen, miten yksilö lähestyy ongelmia, sallii monimutkaisuuksia ja useita mahdollisia vaihtoehtoja. Luovuuteen liittyviä taitoja ovat myös asioiden muistaminen tarkasti, kyky luokitella ja käyttää heuristiikkoja työskentelyn apuna.

KUVIO 3: Luovuuden osatekijät Amabilen mukaan

Lähde: ref. Kakkonen 2008

Yleinen luova ajattelukyky ei itsestään johda luoviin tuotoksiin, vaan luovuus sitoutuu aina johonkin erityisalaan (esim. Amabile 1996, 83–92; Csikszentmihalyi 1999, 313–333). Tällainen erityisala voi olla vaikka sävellyks, kemia tai ruuanlaitto. Runco (2004) esittää, että luovien tuotosten aikaansaamiseksi tarvittavat taidot ja piirteet vaihtelevat jossakin määrin aloittain. Amabilen (1996, 83–92) mukaan yksilön tulisi saavuttaa alallaan asiantuntija-asema. Yksilön tulisi hallita oman alansa tekniset, toiminnalliset ja älykkyyteen perustuvat tiedot ja taidot, lisäksi hänellä tulisi olla lahjakkuutta. Asiantuntija-aseman taustalla on siten muodollista ja epämuodollista koulutusta ja perinnöllisiä piirteitä ja kykyjä. Vain alansa asiantuntijana on mahdollista saada aikaan todella luovia tuotoksia (esim. Amabile 1996, 83–92; Csikszentmihalyi 1999, 313–333). Asiantuntijuus voi myös estää luovuutta, olemassa olevaan tietoon luottaminen vähentää yksilön joustavuutta ja kykyä tarkastella vaihtoehtoja (Runco 2004). Lisäksi on huomioitava, että alan sisältö ja rakenne muuttuvat historian aikana, kuten alan pääperiaatteet, keskeiset teemat, ratkaisemattomat ongelmat, teknologiat ja tekniikat, joilla ongelmia ratkaistaan. Siten myös lahjat, taidot ja herkkyydet, joita vaaditaan suuriin saavutuksiin vaihtelevat ajoittain. (Feldman 1999, 177)

Amabile (1996, 83–92) korostaa myös motivaation vaikutusta luovuuteen. Luovuuteen johtava motivaatio muodostuu osittain yksilön synnynnäisestä suoriutumismotivoituneis-

suudesta. Motivaatioon vaikuttavat voimakkaasti ympäristön asettamat rajoitteet tai vapaudet ja yksilöllinen kyky kognitiivisesti minimoida ympäristön negatiiviset vaikutukset. (Amabile 1996, 83-92) Stenrbergin ja Lubartin (1999, 9) mukaan luovuus ei vain vaadi motivaatiota, vaan se myös tuottaa sitä. Mahdollisuudet käyttää luovuutta voi synnyttää kiinnostuksen tiettyä aihetta kohtaan. Amabilen (1996, 83–92) mukaan sisäinen motivaatio, eli motivoituminen itse tehtävästä, johtaa luovuuteen. Ulkoinen motivaatio, eli motivoituminen ulkoisten palkkioiden halussa, johtaa luovuudesta pois. Collinsin ja Amabilen (1999, 303–304) mukaan ulkoisten motiivien johdosta yksilöt joutuvat jakamaan huomionsa ulkoisten päämäärien ja tehtävän kesken, joka vähentää sekä keskittymistä tehtävään että sisäistä motivaatiota. Ulkoinen motivaatio voi kuitenkin toimia myös luovuutta edistävänä. Collins ja Amabile (1999, 303–304) jakavat ulkoisen motivoinnin kontrolliin ja tiedottamiseen. Silloin kuin ulkoinen motivointi koetaan tiedottavana ja tehtävää edistävänä, se on luovuudelle suotuisaa, kontrolloiva motivointi taas estää luovuutta.

3.3 Luovuuden tutkimusmenetelmät

Luovuutta on tutkittu monilla eri tavoilla riippuen vallalla olevista teoreettisista suuntauksista. Yleisimmin käytetyt lähestymistavat ovat Pluckerin ja Renzullin (1999 35–40) mukaan psykometrinen, kokeellinen ja elämäkerrallinen. Psykometrinen lähestymistapa on ollut ylivoimaisesti yleisintä luovuustutkimuksessa. Psykometrian yleisyyttä selittää se, että suuri osa tutkijoista, jotka kiinnostuivat luovuudesta, olivat lähestyneet muita ilmiöitä psykometrisen mittaamisen kautta, jolloin tutun metodin käyttö luovuuden tutkimuksessa oli siten luontevaa. Vaikka luovuutta tutkittiinkin jo ennen Guilfordin puhetta, myös psykometrisin testein, oli Guilfordin puheen jälkeinen luovuuden tutkimus lähes poikkeuksetta psykometrinen. Psykometriset testit perustuvat pyrkimykseen mitata psykologisia ilmiöitä. (Plucker ja Renzulli 1999, 35–37) Psykometrisen lähestymistavan tyypillisin piirre on kvantitatiivinen mittaus, eli yksilön luovuus voidaan tiivistää kontrolloidussa ympäristössä lomaketutkimuksen kautta numeroksi (Mayer 1999 453).

Psykometriset tutkimukset voidaan jakaa neljään pääalueeseen. Nämä ovat luovat prosessit, persoonallisuus ja käyttäytyminen, luovan tuotteen piirteet ja luovuutta tukevan ympäristön piirteet. Luovan prosessin mittaamiseen on käytetty pääasiassa divergentin

ajattelun testejä. Divergentin ajattelun testeissä ideana on pyrkimys tuottaa mahdollisimman monia vastauksia esitettyyn ongelmaan rajallisessa ajassa. Esimerkkinä Guilfordin divergentin tuottamisen testi ja ehkä yleisin käytetty Torrancen luovan ajattelun testi, joka perustuu suurelta osin Guilfordin kysymyspatteristoon. Persoonallisuus ja käyttäytymisen testeissä ajatuksena useimmiten on pyrkimys löytää piirteitä, jotka ovat liitettävissä hyvin luoviin yksilöihin. Tavoitteena on sitten pystyä tunnistamaan näitä piirteitä omaavia luoviin suorituksiin kykeneviä yksilöitä. Tuotteen luovuuden arvioinnissa tyypillisimmin käytettävä arviointimenetelmä on asiantuntija-arviointi. Ympäristön arviointi tapahtuu esimerkiksi työilmapiirikartoituksilla. (Plucker & Renzulli 1999, 38–40) Psykometrisen mittaamisen yleisyys on myös synnyttänyt kritiikkiä sitä kohtaan. Nykyään niitä voidaan kuitenkin Hakalan (2002, 104–105) mukaan pitää melko vakavasti otettavina. Hän kuitenkin huomauttaa, että maailmalle leviää kuitenkin jatkuvasti erilaisia luovuutta kartoittavia testimuunnelmia, joiden luotettavuudesta ei voi olla varmuutta.

Kokeellisessa tutkimuksessa on paljon samaa kuin psykometrisessä tutkimuksessa. Kokeellisissa tutkimuksissa luovuus nähdään lähtökohtaisesti kognitiivisena prosessina. Luovuutta voidaan siten tutkia analysoimalla yksilöiden kognitiivisia prosesseja, kun heille annetaan luovia ongelmia. Tutkimuksen kolme keskeistä piirrettä on kontrolloitu ympäristö, jossa tutkija esittää luovuusongelmia keinotekoisessa ympäristössä, kvantitatiivinen mittaus ja kognitiivinen tehtävänälyysi, jossa tutkija analysoi komponentteja, joita on käytetty luovassa ongelman ratkaisussa. (Mayer 1999, 454) Kokeellisissa tutkimuksissa tutkitaan esimerkiksi ongelmanratkaisustrategioita tai ulkoisen arvioinnin vaikutusta luovuuteen. Tyypillinen kokeellinen testi on sellainen, jossa koehenkilölle näytetään eri muotoja tai esineitä, joista koehenkilön täytyy pyrkiä muodostamaan uusia yhdistelmiä. Testi arvostellaan tulosten käytännöllisyyden ja omaperäisyyden mukaan. (Sternbergin ja Lubartin 1999, 8)

Elämäkerrallisen luovuustutkimuksen mukaan luovuutta voidaan ymmärtää tarkastelemalla yksilöiden elämäntarinoita. Elämäkerrallinen luovuustutkimus eroaa psykometrisestä ja kokeellisesta tutkimuksesta siten, että tutkittavana on aina menneet tapahtumat ja tutkimuskohteena lähes poikkeuksetta menestyneet luovat yksilöt, lisäksi tutkiminen tapahtuu aidossa ympäristössä. Elämäkerrallista luovuustutkimusta voidaan tehdä laadullisin tai tilastollisin menetelmin. (Mayer 1999, 455–456) Tilastollisten me-

netelmien käyttö vaatii aina useampia tapauksia, laadullisissa analyyseissa tutkittavana voi olla vain muutama tapaus. Laadullinen tutkimus on tarkastellut menestyneiden yksilöiden elämäntarinoita, luovuuden kehitystä ja luovia prosesseja. Tilastollinen elämänkertatutkimus lähtee laadullisen aineiston muuntamisesta kvantitatiiviseksi. Se testaa nomoteettisia hypoteeseja koskien ihmisten käyttäytymistä, jolloin tutkittavana voi olla esimerkiksi luovien yksilöiden perhetausta, syntymäjärjestys, roolimallit ja tuotteliaisuus. (Simonton 1999 117,121,122)

Luovuutta on tutkittu myös muilla menetelmillä. Lähimpänä psykometristä tutkimusta on biometrinen tutkimus, jossa tarkastellaan luovan yksilön genetiikkaa ja neurobiologiaa. Luovuus nähdään mitattavana fysiologisenä ominaisuutena, jota voidaan tutkia esimerkiksi tarkastelemalla aivojen toimintaa luovien toimintojen aikana. Myös erilaiset tekoälytutkimukset, joissa on pyritty luomaan ihmisen luovaa ajattelua vastaavia tietokoneohjelmia, ovat yksi luovuuden tutkimuksen sivujuonne. Viimeaikaista luovuuden tutkimusta teoreettisen lähentymisen myötä kuvaa myös se, että luovien yksilöiden tutkimuksen lisäksi kiinnostuksen kohteeksi on noussut luovuuteen vaikuttavat sosiaaliset ja kulttuuriset kontekstit. (Mayer 1999, 456–460)

3.4 Luovuuden tarkastelu

Luovuutta tarkastellaan usein Rhodesin vuonna 1961 esittämään tapaan joko yksilön, prosessin, tuotteen tai ympäristön (press) näkökulmasta (Runco 2004). Luovuus voidaan siten nähdä yksilön kykynä ja henkisenä toimintana, josta syntyy luovia tuotoksia ja se tapahtuu olosuhteissa, jotka estävät tai edistävät sitä (Beattie 2000). Viimeaikaisin luovuuden tutkimus olettaa, että luovuuden ilmenemisessä on ennen kaikkea kyse näiden osatekijöiden lähentymisestä (Sternberg & Lubart 1999, 10).

3.4.1 Luova yksilö

Eniten luovuutta on tarkasteltu yksilön näkökulmasta. Tutkimuksissa on pyritty löytämään luoville ihmisille tyypillisiä piirteitä, ja näin erottamaan luovat ihmiset ei-luovista. Amabile (1996, 82–92) on koonnut eri tutkimuksissa esiintyneitä yleisimmin luoviin

ihmisiin liitettyjä piirteitä. Luovilla ihmisillä on tiukka itsekuori, he keskittyvät intensiivisesti työskentelyynsä ja heillä on kyky kohdata pettymyksiä. Luovat ihmiset kykenevät itsenäiseen työskentelyyn ja tekemään valintoja eri vaihtoehtojen väliltä. He sietävät monimerkityksellisyyttä, haluavat ottaa riskejä ja pyrkivät erinomaisuuteen. Luovilla ihmisillä on vahva sisäinen kontrollipremissi eli usko siitä, että he itse ohjaavat elämänsä. Luoviin ihmisiin on myös liitettävissä keskimääräistä suurempi alttius sekä mielialan kohoamiseen että masennukseen, tapaustutkimusten mukaan luovilla yksilöillä on voitu todeta kaksisuuntaista mielialahäiriötä ja sen lievempää muotoa hypomaniaa (Hakala 2002, 87).

On kuitenkin huomioitava, että luovaan yksilöön liitetyt piirteet eivät pysty tyhjentävästi selittämään luovuuden ilmenemistä. Csikszentmihalyin (1999, 313–333) mukaan keskeistä ei ole luonteenpiirteet, vaan kyky käyttää koko persoonallisuutta, ja sen eri ulottuvuuksia hyväkseen. Brower (2003) esittää, että luovuuden saavuttaa henkilö, joka suhtautuu intohimoisesti työhönsä, laajentaa jatkuvasti osaamistaan ja joka rakastaa kulkea valitsemaansa polkua. Luovuutta voidaan pitää osittain perinnöllisenä piirteenä ja osittain harjaantumisen tuloksena (Kakkonen 2008). On myös huomioitava, että luovuudelle suotuisat piirteet voivat erota toisistaan eri aloilla (Runco 2004). Amabile (1996, 82–92) esittää, että luovuutta ilmenee useilla eri tasoilla, ja jokainen ihminen on kykeneväinen luovuuteen. Koski (2001, 20) käyttää luovuuden ilmenemisen eri tasoista eri termejä. Arkipäiväinen luovuus on kaikille mahdollista, ja se ilmenee muun muassa arkisten ongelmaratkaisutilanteiden yhteydessä. Vain tietyille yksilöille mahdollisesta, yksilön erityisosaamiseen liittyvästä luovuudesta Koski (2001, 20) käyttää termiä *rasakaansarjan luovuus*, ”joka on luovuutta isolla L-kirjaimella”.

Luovuutta voidaan yksilön näkökulmasta tarkastella myös itsensä toteuttamisena. Puhakka (2007) tarkastelee luovuutta tästä näkökulmasta. Luovuus voidaan nähdä itsessään haluttavaksi, arvokkaaksi ja itseämme toteuttavaksi. Puhakan (2007) mukaan luova persoonallisuus tavoittelee tietoisesti omia sisäisiä pyrkimyksiään ja kykenee hyödyntämään tiedostamattomia syvärakenteitaan. Luova persoonallisuus myös konkretisoi ajatuksiaan, hän kykenee ilmaisemaan itseään ja toimimaan tehokkaasti ympäristössään (Puhakka 2007).

3.4.2 Luova prosessi

Luovan prosessin tutkimus keskittyy yksilön piirteiden sijasta käyttäytymiseen. Tyypillisesti luovaa prosessia on pyritty kuvaamaan erilaisin vaihemallein. Puhakka (2007) kuvaa yhtä tunnetuimpaa Wallasin vuonna 1926 esittämää mallia. Malli jakautuu neljään eri vaiheeseen: valmistelu (preparation), haudonta (incubation), inspiraatio (illumination tai inspiration) ja varmennus (verification tai elaboration). Valmisteluvaiheeseen kuuluu ongelman määrittely, joka luovassa prosessissa on usein avoin. Haudontavaiheessa olennaista on ongelman kannalta merkityksellisen informaation hankinta ja soveltaminen. Oleellista on ongelman alitajuinen kypsytminen. Kun aika alkaa olla kypsä syntyy ratkaisuvaihtoehtoja, joista viimeisessä vaiheessa valitaan tilanteeseen sopivin. (ref. Puhakka 2007)

Perusteiltaan vaihemalli näyttää rationaaliselta ja loogiselta, jonka takia se onkin saanut kritiikkiä osakseen luovuustutkijoilta, malli ei ota huomioon todellisen luovan prosessin syklistä luonnetta (Hakala 2002, 184). Esimerkiksi Puhakka (2007) kuvaa luovaa prosessia olemukseltaan arvaamattomaksi ja odottamattomaksi, yksilö voi tehdä hyppäyksen vaiheesta toiseen ja palata alkuun, eikä vaiheita pysty ajallisesti erottamaan toisistaan. Vaiheet voi myös löytää kaikesta ihmisen ajattelusta, jolla ei ole mitään tekemistä luovuuden kanssa, kysymys onkin Puhakan (2007) mukaan ennen kaikkea prosessin laadusta. Toisaalta Hakalan (2002, 15) mukaan edes luovan työn tekijä ei välttämättä tiedä milloin on kyse luovasta prosessista. Vasta prosessin lopputulos ilmaisee, oliko kyseessä luova prosessi. Brower (2003) kuvaa luovaa prosessia rakentavaksi toistamiseksi. Browerin (2003) mukaan luovien tuotosten syntyminen edellyttää jonkin asian vahvaa hallintaa. Asian hallitseminen vaatii harjoittajaltaan useita toistoja ja asiaan jatkuva palaamista, vaikka tuntuisi ettei se vie minnekään. Asian hallinnan saavuttaminen vaatii onnistuneiden oivallusten lisäksi epäonnistumisia. Rakentavan toistamisen prosessissa uudet ideat syntyvät vanhojen pohjalta ja voivat lopulta muuntua täysin uudellaisiksi luoviksi ideoiksi.

3.4.3 Ympäristön vaikutus luovuuteen

Ympäristö vaikuttaa luovuuteen monesta suunnasta, ja sen vaikutus luovuuteen voi olla sitä edistävä tai estävä. Puhakan (2007) mukaan yksilön sosiaaliset suhteet, henkilöhistoria ja kontekstuaaliset tekijät luovat ympäristön, joka vaikuttaa siihen, miten yksilö näkee itsensä, millaisia ovat hänen syvärakenteensa ja piirteensä. Lisäksi ympäristö vaikuttaa myös siihen, miten yksilö oppii ja prosessoi tietoa. Csikszentmihalyin (1999, 313–333) mukaan ympäristö vaikuttaa yksilön kasvuun, taitoihin, arvoihin ja asenteisiin. Ympäristö voi joko ruokkia tai tukahduttaa yksilön luovuutta. Lopulta ympäristö myös arvottaa mikä on luovaa ja mikä ei. Runcon (2004) mukaan ympäristön mahdollistama yksilön vapaus, ympäristön tarjoamat positiiviset roolimallit, kannustus luovuuteen ja riittävät resurssit ruokkivat luovuutta. Luovuutta ainakin joissain määrin estäviä asioita ovat ympäristön asettamat pakot, rajoitukset, luottamuksen ja autonomian puute, vähäiset resurssit, aikarajat, kilpailu ja epärealistiset odotukset. Tällainen jaottelu ei kuitenkaan ole aukoton, ja on huomioitava se, miten tietyt asiat voivat vaikuttaa eri yksilöillä toisiin suuntiin. Esimerkiksi vähäiset resurssit ja kova kilpailu, toimivat toisille tai toisenlaisissa tilanteissa luovuutta estävänä tai luovuutta ruokkivana elementtinä. (Runco 2004)

Ympäristön vaikutusta tarkasteleviin tutkimuksiin kuuluvat myös luovien yksilöiden perhetaustaa tarkastelevat tutkimukset (Runco 2004). Feldman (1999, 174–175) summaa eri tutkimuksista saatuja tuloksia. Se, että yksilö kasvaa ympäristössään, jossa on helppo pääsy tietylle alalle ja kannustus sitä kohtaan lisää luovuuden todennäköisyyttä. Vanhempien kannustus, lasten apuna taitojen harjoittelu ja ohjaaminen kasvattaa mahdollisuuksia luovuudelle tulevaisuudessa. Myös geneettinen historia, vanhempien ikä, lasten syntymäjärjestys ja sukupuolet, vanhempien ammatillinen asema ja perheen uskonnolliset sitoumukset vaikuttavat tutkimusten mukaan luovuuden ilmenemiseen. Lisäksi monien poikkeuksellisten kykyjen kohdalla on lapsuudessa ollut jokin traumatisoiva tapahtuma. (Feldman 1999, 174-175) Perhetaustaa tarkastelevat tutkimukset ovat tarkastelleet myös motivaatiota. Feldmanin (1999, 174-175) mukaan kaiken kaikkiaan suurien töiden tuottaminen vaatii kovaa työtä, keskittymistä ja sitoutumista eli motivaatiota. Tämän motivaation lähde voi vaihdella yksilöittäin. Toisten kohdalla kyseessä on luonnollinen intohimo, toisilla halu näyttää. (Feldman 1999, 174-175) Viimeaikainen tutkimus on lisääntyneissä määrin ollut kiinnostunut koulutuksen ja ennen kaikkea kou-

luympäristön vaikutuksesta luovuuteen. Tutkimuksissa on tarkasteltu esimerkiksi sitä, missä määrin ympäristön pitäisi sallia yksilöllinen työskentely ja millainen ympäristö voi olla luovuuteen innostava, muttei työskentelyä häiritsevää. (Runco 2004)

3.4.4 Luova tuotos

Luovuuden tuotos näkökulma keskittyy tarkastelemaan tuloksia ja asioita, joita syntyy luovasta prosessista. Policastro ja Gardner (1999, 220–221) kuvaavat erilaisia luovan käyttäytymisen muotoja. He jakavat luovan käyttäytymisen viiteen eri luokkaan. Vaikka Policastro ja Gardner (1999, 220–221) kuvaavat luovaa käyttäytymistä, kuvaavat he samalla myös erilaisia luovia tuotoksia. Ensimmäisenä luovan käyttäytymisen muotona Policastro ja Gardner (1999, 220–221) mainitsevat ongelmanratkaisun. Ongelmanratkaisua voidaan pitää silloin luovuutena, kun ratkaistava ongelma on tärkeä, eikä siihen ole vielä ratkaisua. Toisena luovan käyttäytymisen muotona voidaan pitää teorian rakentamista. Teorian rakentamista voidaan pitää luovana silloin, kun olemassa olevasta aineistosta luodaan organisoimalla se uudella tapaa uusi käsiterakennelma, joka antaa uutta valoa ja luo uusia suuntia tietylle alalle. Kolmas luovan käyttäytymisen muoto liittyy taiteilijoiden ja keksijöiden tapaan työskennellä ja luoda uusia symbolisia systeemejä, heidän työtään voidaan arvioida, tarkastella ja esittää alalla tunnettujen tekijöiden toimesta. Neljäs luovan käyttäytymisen muoto liittyy esiintyvien taiteilijoiden kykyyn esittää kenen tahansa toistettavissa oleva esitys, jotenkin ainutlaatuisella ja arvostettavalla tavalla. Viidentenä luovuuden muotona Policastro ja Gardner (1999, 220–221) pitävät sellaisten toimien tekemistä julkisesti, joilla pyritään vaikuttamaan yhteiskunnallisesti tai poliittisesti, esimerkkinä Gandhin väkivallaton vastarinta.

Keskeisenä ajatuksena tuotokseen keskittyvissä tutkimuksissa on, että tällaiset tutkimukset voisivat olla objektiivisia. Tässä lähestymistavassa voidaan esimerkiksi tarkastella tuotosten määrää. Tutkimukset keskittyvätkin lähes poikkeuksetta arvostettuihin tekijöihin, eikä niitä siten voida yleistää, tutkimukset eivät myöskään pysty aina erottamaan tuotteliaisuutta ja luovia tuotoksia ei-luovista. (Runco 2004)

3.5 Luovuus yrittäjyydessä

Luovuutta yrittäjyydessä on tarkasteltu monella tapaa. Tutkimukset voitaisiin jaotella edellä esitettyyn tapaan esimerkiksi Rhodesin esittämän jaottelun mukaan (Runco 2004) tutkimuksiin, joissa tarkastellaan yrittäjän luovia ominaisuuksia, yrittäjyyttä luovana prosessina, yrittäjyyden ympäristötekijöiden vaikutusta luovuuteen ja yrittäjyyden tuloksia luovina tuotoksina.

Yrittäjän luovien ominaisuuksien tarkastelu liittyy yrittäjyystutkimuksen alaan, jossa on pyritty ymmärtämään millainen persoona yrittäjä on. Kiinnostuksen kohteena ovat olleet muun muassa eroavatko yrittäjät ei-yrittäjistä ja kasvuyrittäjät muista yrittäjistä persoonallisuuden piirteiltään tai taustoiltaan. Luovuus on usein nostettu esille yhtenä yrittäjän keskeisenä ominaisuutena. Esimerkiksi Pretorius työryhmineen (2005) pitää luovuutta yrittäjän keskeisenä taitona. Tyypillisimpiä yrittäjyyteen luovuuden lisäksi liitettyjä muita piirteitä ovat muun muassa voimakas suoriutumismotivaatio, sisäinen kontrollipremissi, itsenäisyys ja kyky kantaa riskiä (Bridge ym. 1998, 42–47).

De Miranda työryhmineen (2009) kuvaa luovia yrittäjiä seuraavasti. Heidän mukaansa luovan yrittäjän toimintaa ohjaa vahva visio. Eli sen sijaan, että yrittäjän tavoitteena olisi yrityksen kasvuun ja kannattavuuteen liittyvät tekijät, luova yrittäjä tavoittelee laajempaa ideaa, jotain mihin yrittäjä on vahvasti kiintynyt. Tavoitteena voi olla esimerkiksi aivan uudenlaisten asiakkaiden houkuttelu tai halu tarjota jotain uutta, myös kokemusten tasolla. De Mirandan ja työryhmän (2009) mukaan luovilla yrittäjillä voi olla vaikeuksia arvioida aineetonta. Luovien yrittäjien on usein vaikea arvioida työnsä arvoa ja saada se aineelliseksi ja markkinoitavaksi. Lisäksi luovien yrittäjien liiketoiminnan ydin perustuu yrittäjän intohimoon ja tunteisiin. Yrittäjän suhde työhön on tunteellinen, he elävät työskenneläkseen ja työskentelevät elääkseen. Tunteellisen suhtautumisen avulla yrittäjä pääsee yli yritystoiminnan vaikeuksiin. Tunteellinen sitoutuminen ja koko sielullaan yrityksessä mukana oleminen synnyttää ja pitää yllä yrittäjän motivaatiota liiketoimintaa kohtaan. (De Miranda ym. 2009)

Sekä Yar Hamidi työryhmineen (2008) ja Zampetakis (2008) ovat tarkastelleet yrittäjyysaikomusten ja luovuuden välistä yhteyttä. He tutkivat yrittäjyysaikomuksia yliopistojen yrittäjyysopintoihin osallistuneiden keskuudessa. Yrittäjyysaikomusten ajatellaan

syntyvän yksilön asenteista ja ennustavan tulevaa käyttäytymistä. Molempien tutkimusten tulokset osoittivat, että mittauksissa luovimmiksi osoittautuneilla ja luoviksi itsensä kokeneilla oli myös todennäköisemmin yrittäjyysaikomuksia. Zampetakis (2008) mukaan yrittäjyysaikomukset nousevat luovuuden kannalta tärkeiksi siinä mielessä, että niiden voidaan ajatella vaikuttavan positiivisesti yksilön motivaatioon. Yar Hamidi työryhmineen (2008) kuitenkin muistuttaa siitä, etteivät yrittäjyysaikomukset aina realisoitu yrittäjyytenä, ja toisaalta ei voi myöskään tietää konkretisoituuko luovuus yrittäjätoiminnassa.

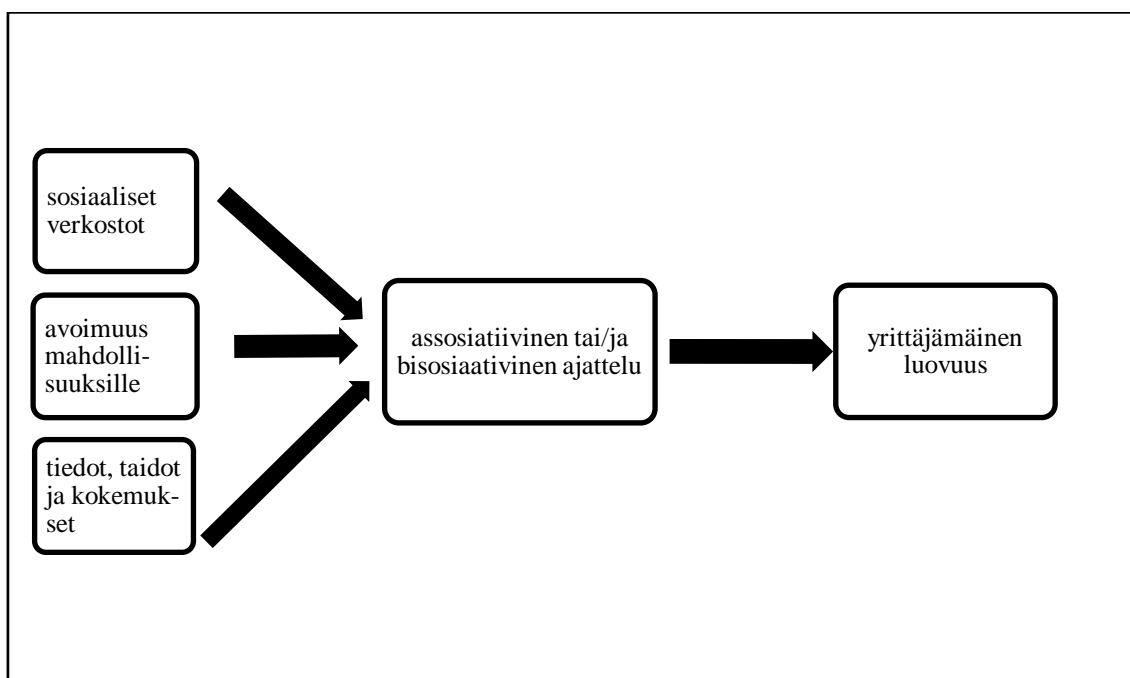
Yksi tapa tarkastella yrittäjien luovuutta on käyttää apuna Michael Kirtonin Adaption-Innovation (KAI) -teoriaa. KAI-teoria perustuu ajatukseen, että yksilöiden päätöksenteko- ja ongelmaratkaisutyyli voidaan sijoittaa jatkumolle, jonka ääripäät ovat adaptiivinen tyyli ja innovatiivinen tyyli. Kirtonin teoria esittää, että päätöksenteko- ja ongelmanratkaisutyyli on yksilöllä pysyvä piirre, joka muodostuu jo varhaisessa lapsuudessa. Adaptiivinen tyyli perustuu ajatukselle tehdä asiat paremmin olemassa olevissa puitteissa. Adaptiivisen tyylin käyttäjä ottaa ongelmat valmiiksi annettuna ja pyrkii löytämään ratkaisun, joka ei riko olemassa olevia rakenteita. Innovatiivinen tyyli taas perustuu ajatukseen tehdä asiat eri tavoin, murtamalla olemassa olevaa. Innovatiivisen tyylin käyttäjä kehittää useita ratkaisuja ja suosii avoimia ongelmia ja on valmis ottamaan riskejä. (Buttner & Gryskiewicz 1993)

Kirtonin teorian pohjalta rakennetulla kyselyllä on pyritty muun muassa tutkimaan yrittäjien ja ei-yrittäjien eroja. Tutkimuksissa yrittäjät ovat osoittautuneet innovatiivisemmiksi muihin verrattuna, vastaavasti myös yrityksen perustaneet ovat olleet KAI-kyselyn perusteella innovatiivisempia kuin yrittäjät, jotka eivät itse ole perustaneet yritystään (Kangasharju & Hyrsky 1998). Kangasharju ja Hyrsky (1998) ovat tutkineet suomalaisia yrittäjiä verrattuna muuhun väestöön. Tutkimuksessa tulokset osoittautuivat samansuuntaisiksi kuin aiemmin muissa maissa toteutetuissa tutkimuksissa. Yrittäjät havaittiin muuta väestöä innovatiivisemmin ajatteleviksi, lisäksi perustajayrittäjät havaittiin innovatiivisemmin ajatteleviksi kuin yrittäjät, jotka eivät olleet itse perustaneet yritystään.

Luovuutta voidaan myös tarkastella taitona, joka kehittyy yrittäjyyden aikana. Tällöin täytyy tarkastella oppimista, jota tapahtuu yrittäjyyden aikana. Esimerkiksi Ucbasaranin

ja työryhmän (2001) mukaan yrittäjä oppii jatkuvasti toimiessaan epävarmassa toimintaympäristössä, jolloin yrittäjän tietämys ja kyky käyttää heuristiikkoja lisääntyvät. Thompsonin (2004) mukaan yrittäjä oppii havaitsemaan ja hyödyntämään mahdollisuuksia saadessaan positiivisia onnistumisen kokemuksia, jotka lisäävät itseluottamusta ja muuntavat ongelmat mahdollisuuksiksi. Myös De Miranda työryhmineen (2009) kiinnittää huomiota siihen, ettei yrittäjän luovuus ei ole vain synnyinlahjana saatu ominaisuus. Luovuus vaatii valmistautumista, kuria ja jatkuvaa ponnistelua. De Mirandan ja työryhmän (2009) mukaan ollakseen luova täytyy yrittäjällä olla laaja tietämys kyseessä olevasta asiasta, siitä pitää olla kiinnostunut ja siihen täytyy olla sitoutunut eli yrittäjän täytyy olla sisäisesti motivoitunut. Yrittäjän täytyy myös olla taidollisesti kyvykäs. De Mirandan ja työryhmän (2009) mukaan ollakseen luova täytyy yrittäjällä olla käytännössä opittuja taitoja sekä toimivia yhteistyöverkostoja.

Ko ja Butler (2007) ovat omassa tarkastelussaan pyrkineet löytämään tekijöitä, jotka johtavat yrittäjämäiseen luovuuteen. Heidän näkemyksensä pelkistyy kuviossa 4. Ko ja Butlerin (2007) mukaan yrittäjät puhuivat luovuuteen valmistumisesta, joka muodostuu kolmesta osatekijästä: yrittäjän kokemuksista ja tiedoista, sosiaalisista verkostoista ja avoimuudesta mahdollisuuksille. Yrittäjän aiemmat kokemukset, varsinkin aiemmilta työpaikoilta, luovat edellytyksiä mahdollisuuksien tunnistamiseen ja antavat tieto- ja taitopohjan hyödyntää mahdollisuuksia. Myös Beattie (2000) tunnisti aiemmat kokemukset ja erehdykset tärkeäksi tekijäksi yrittäjän luovassa prosessissa. Sosiaaliset verkostot lisäävät myös todennäköisyyttä luovuudelle, koska sosiaalisten suhteiden kautta saadaan tietoa, jota muuten ei ehkä saavutettaisi. Ko ja Butler (2007) korostavat sosiaalisten suhteiden yhteydessä heikkojen sidosten tärkeyttä, jotka ovat siteitä henkilöiden välillä joita tavataan vain satunnaisesti, kuten yrityksen asiakkaat. Heikkojen sidosten kautta yrittäjät saavat ulkopuolisen näkökulman asiaan. Yrittäjän kokemuksista ja sosiaalisista verkostoista tulevat tiedot eivät kuitenkaan muodostu merkityksellisiksi, jos yrittäjä ei käsittele niitä tehokkaasti. Yrittäjällä syntyy oman tietopohjansa kautta ymmärrys siitä mitkä tiedot voivat olla merkityksellisiä, mutta hänen pitää olla myös valmis ottamaan vastaan tietoa, joka ei sovi olemassa oleviin tietorakenteisiin. Tällöin kyse on tietoisesta uuden tiedon hakemisesta ja avoimuudesta vastaantuleville mahdollisuuksille. Ko ja Butler (2007) viittaavat tässä yhteydessä Ronstadtin esittämään käytäväperiaatteeseen, jonka mukaan yrittäjän aiemmat tiedot mahdollistavat uusien liiketoimintamahdollisuuksien tehokkaamman havaitsemisen.

KUVIO 4: Yrittäjämäiseen luovuuteen johtavia tekijöitä

Lähde: Ko & Butler 2007

Ko ja Butler (2007) löysivät tutkimuksessaan olennaisia seikkoja, jotka vaikuttavat luovan tuotoksen syntymiseen. Se miten luova ratkaisu lopulta syntyy, hyödyntävät Ko ja Butler (2007) Koestlerin termiä bisosiaatio. Bisosiaatio kuvaa luovaa kapasiteettia ja sitä, miten kaksi toisiinsa liittymätöntä asiaa liitettäessä yhteen uudella tavalla syntyy luova tuotos. Bisosiaatio-termiin liittyy ajattelu, jossa liikutaan yhtä aikaa useilla tasoilla, ja se erottaa luovan ajattelun rutiiniajattelusta. (Fillis 2002; Ko & Butler 2007) Beattien (2000) mukaan yrittäjät kokivat luovan ratkaisun syntyvän ikään kuin vahingossa. Syntyneeseen ideaan tarttumiseen vaikuttivat taas yrittäjän intuitio, eli tunne idean toteuttamiskelpoisuudesta. Luovan ratkaisun syntyä voidaan kuvata myös yrittäjän sisäisenä kognitiona. Puhakka (2007) on kuvannut kognition syntyä luovassa sosiaalisessa prosessissa, jossa tiedon avulla synnytetään kokonaan uusi tietorakenne. Se, etteivät kaikki havaitse liiketoimintamahdollisuuksia samalla tavoin, on Puhakan (2007) mukaan merkki prosessin luovuudesta, yrittäjät kykenevät rakentamaan tiedoistaan yritystoimintaan suuntautuneen luovuuden avulla liiketoimintamahdollisuuksia.

Tutkimuksissa on myös tarkasteltu yrittäjän toimintaympäristöä ja sen vaikutusta luovuuteen. Mambulan ja Sawyerin (2004) tutkimus nigerialaisista muovialan yrittäjistä osoitti, että ulkoisen avun ja rahoituksen puute, kova kilpailu ja pula raaka-aineista voivat saada yrittäjät toimimaan luovasti. Yrittäjät esimerkiksi etsivät uusia raaka-ainelähteitä ja rahoitusmuotoja. Myös Fillis (2002) mainitsee samantapaisia vaikutuksia kansainvälistyvissä käsityöalan yrityksissä, joissa rajallisia resursseja korvattiin luovilla liiketoiminta- ja tuoteideoilla, sekä kehittämällä luovuuteen liittyviä toimintoja, kuten verkostoitumista. Baron ja Tang (2011) esittävät, että luovuutta ja innovaatiota esiintyisi enemmän dynaamisissa toimintaympäristöissä. Dynaaminen toimintaympäristö on arvaamattomampi ja täynnä nopeita ja äkillisiä muutoksia. Ympäristöön liittyä tällöin Baronin ja Tangin (2011) mukaan riskejä ja epävarmuuksia, jolloin yrittäjä on pakotettu tekemään päätöksiä epätäydellisen tiedon varassa. Tällaiset olosuhteet aiheuttavat stressiä, joka johtaa suurempaan aktiivisuuden tasoon. Aktiivisuus taas ruokkii luovuutta. Innovaatioiden ja ympäristön dynaamisuuden merkitystä Baron ja Tang (2011) selittävät sillä, että dynaaminen ympäristö luo paineita hyödyntää luovia ideoita innovaatioksi.

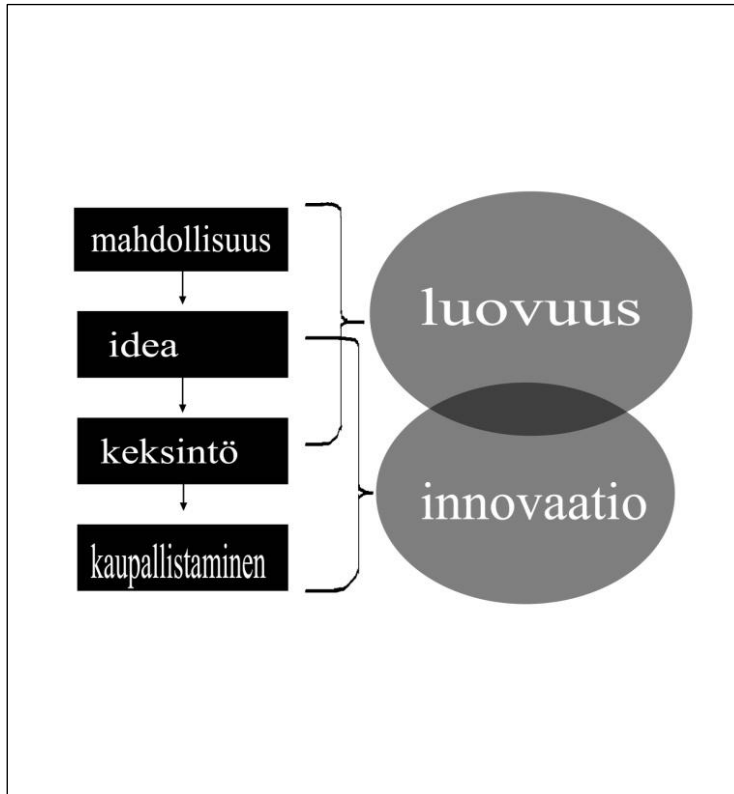
Kor työryhmineen (2007) esittää, että yrittäjän luovuus toimii ikään kuin koordinaattorina toimintaympäristössä, jossa yrittäjä pyrkii löytämään uusia tapoja toimia ja siten saamaan kilpailuetua. Yrittäjä löytää tuottoisia mahdollisuuksia toimiessaan asiakkaiden, teknologioiden ja muiden asianomaisten kanssa. Yrittäjät eivät siis pelkää Korrin ja työryhmän (2007) mukaan vastata ympäristön muutoksiin, vaan luovat muutoksia itse esimerkiksi uusien tuotteiden muodossa. Myös yrittäjän ja syntymässä olevan organisaation välillä voidaan nähdä yhteys, Baronin ja Tangin (2011) mukaan luova yrittäjä synnyttää osaltaan organisaatiokulttuurin, joka arvostaa luovuutta. Waltonin (2003) mukaan luovuutta kannustavan organisaation synnyn kannalta luovuuteen kannustamista tärkeämpää on pyrkiä poistamaan motivaatiota haittaavia tekijöitä, joita voivat olla epäonnistumisen pelko, kannustuksen ja resurssien puute. Yusufin (2009) mukaan ympäristö, joka sietää riskien ottamista ja siten myös yritysten epäonnistumisia, lisää yritysten luovuutta ja innovaatiota. Epäonnistumisen sietämisen lisäksi on ympäristön myös Yusufin (2009) mukaan tarjottava riittäviä palkkioita innovaatioista esimerkiksi yksinoikeuksien muodossa.

Ympäristö vaikuttaa luovien ideoiden syntyyn. Berglundin ja työryhmän (2007) mukaan yrittäjyydessä on kuitenkin jossain mielessä enemmänkin kyse siitä miten uudet ideat ja käyttäytyminen saavat hyväksyntänsä yhteiskunnassa. Yrittäjyys toimii siten luovien ideoiden ja innovaatioiden välittäjänä. Yrittäjien toiminnan ja luovuuden legitimoivat asiakkaat, toiset yritykset, yhteiskunnalliset instituutiot ja rahoittajat. (Berglund ym. 2007)

Wardin (2004) mukaan, uudet ja hyödynnettävät ideat voidaan nähdä yrittäjyyden kannalta olennaisina. Wardin (2004) mukaan luovuus ilmenee yrittäjyyskontekstissa uusina liiketoimintoina, uusina tuotteina, prosesseina, markkinoina tai uusina tapoina hankkia resursseja. Liiketoimintamahdollisuudet ovat yrittäjän luovan toiminnan tuloksia, ja niitä voidaan tarkastella luovuutena, koska niiden synnyttäminen vaatii tiedon monimutkaista prosessointia omaperäiseksi ja muiden kannalta odottamattomaksi ratkaisuksi (Kor ym. 2007; Puhakka 2007). Halimin ja Matin (2010) mukaan yrittäjämäinen luovuus on kykyä synnyttää ideoita eri aloilla, tilanteissa ja ympäristöissä. Yrittäjämäinen luovuus liittyy luovien tuotteiden suunnittelun ja tuottamisen lisäksi organisaation suunnitteluun, yrityksen johtamisen tyyliin, liiketoimintamahdollisuuksien havainnointiin, liiketoiminnan suunnitteluun, kyvykkyyksien hyödyntämiseen ja tapaan millä ongelmia lähestytään ja niitä ratkotaan. Yrittäjämäinen luovuus voi näkyä uusien tuotteiden lisäksi yrityksen kyvyssä tehdä yhteistyötä, parantaa tuottavuuttaan, ajan käyttöönsä ja laatuaan. (Halim & Mat 2010)

Luovuus voi olla yritykselle strateginen ja tuottavuudellinen tekijä, luovuus liittyy myös uusien tuotteiden ja ideoiden syntymiseen markkinoille (De Miranda ym. 2009). Pretoriusen ja työryhmän (2005) mukaan yrityksen menestys perustuu usein merkittävään innovaatioon (myös Baron & Tang 2011). Toisaalta yrittäjyyttä innovaatioiden edistäjänä on pidetty tärkeänä (Brennan & Dooley 2005). Innovaatio voidaan määritellä luovien ideoiden menestykselliseksi käyttöönotoksi, niin teknisessä kuin taloudellisessa mielessä, kaikki innovaatiot eivät kuitenkaan ole välttämättä luovia (Heunks 1998; Pretorius ym. 2005). Pretorius työryhmineen (2005) on kuvannut luovuuden ja innovaation suhdetta yrittäjyydessä (ks. Kuvio 5). Innovaatioprosessi alkaa idean luomisesta tai ongelman tunnistamisesta, jolloin luovuus ja luovat ideat ovat pohjana innovaatioille. Pretorius työryhmineen (2005) näkee innovaation ikään kuin mahdollisuuden, idean, keksinnön ja kaupallistamisen summana. Siihen, että luovuudesta syntyy innovaatio, tarvi-

taan toimintaa. Luovuutta ja innovaatioita erottavana tekijänä voidaan nähdä myös Brennanin ja Dooleyn (2005) mukaan se, että luovuus nähdään usein yksilökeskeisenä kognitiivisena prosessina, kun taas innovaatio kattaa useita ihmisiä ja se nähdään sosiaalisen prosessinä.

KUVIO 5: Luovuuden ja innovaation suhde

Lähde: Pretorius ym. 2005

On myös huomioitava, ettei yrittäjän itsessään tarvitse olla keksijä, vaan yrittäjä on se, joka näkee keksinnössä mahdollisuuden ja hyödyntää sen. Heunks (1998) erottaa innovaation ja luovuuden juuri siinä, että innovaatio on luovuuden hyödyntämistä. Tässä mielessä yrittäjyyteen ei Heunksin (1998) mukaan välttämättä liity luovuus, jos yrittäjä vaan hyödyntää luovan idean, eli näkee liiketoimintamahdollisuuden. Heunks (1998) ja Pretorius työryhmineen (2005) eivät kuitenkaan ota huomioon sitä mahdollista luovuutta jota tarvitaan keksinnön muuntamisesta innovaatioksi. Beattien (2000) mukaan yrittäjät näyttävät enemmän omaksuvan jo olemassa olevia ideoita kuin keksivän kokonaan uusia. Yrittäjän luovia kykyjä tarvittiin kuitenkin mahdollisuuksien muuntamiseksi tuottaviksi ja markkinoille sopiviksi ideoiksi ja tuotteiksi. Innovaatio voi myös olla uutuuksia yritykselle, vaikkei se olisi sitä koko maailmalle ja voi siis siinä mielessä olla luovuutta.

vuoden käyttöä löytää uusia ratkaisuja yrityksen näkökulmasta (Kor ym. 2007). Walton (2003) esittää, että liiketoiminta, joka on syntynyt innovaation ympärille, voi kehittää luovuutta myös yrityksen muissa toiminnoissa, kuten markkinoinnissa.

4 LUOVAT ALAT

4.1 Luovien toimialojen määrittely ja rakenne

Luovat toimialat ovat toimialoja, jotka perustuvat yksilölliseen luovuuteen, taitoon ja osaamiseen, ja jotka luomalla ja hyödyntämällä henkistä omaisuutta voivat synnyttää hyvinvointia ja työpaikkoja. Näin luovat toimialat määritteli 1990-luvulla Iso-Britannian hallituksen työryhmä. (Eskelinen ym. 2010) Termin juuret johtavat edellä mainitun hallituksen työryhmän raporttiin. Luovat toimialat ovat kuitenkin saaneet 1990-luvun jälkeen useita erilaisia ja eri lähtökohdista lähteviä määritelmiä. Luovan toimialan termistö ja rajaus on edelleen kokonaisuudessaan vielä vakiintumaton, eikä termille ole yhtenäistä globaalia määritelmää. Laajimmillaan määritelmä pitää sisällään kaikki alat, jotka synnyttävät tekijänoikeuksia, patenteja tai tuotemerkkejä. Luovien toimialojen termillä on yhtäläisyyksiä muun muassa seuraavien käsitteiden kanssa: kulttuuriteollisuus, elämysteollisuus, sisältöliiketoiminta ja tekijänoikeusalat. (KTM 10/2007) Esimerkiksi tekijänoikeusalat on käsitteenä pitkälti yhteneväinen luovien toimialojen käsitteen kanssa, koska tekijänoikeudellinen suoja on monelle luovilla aloilla liiketoimintaa harjoittavalle elinehto (Opetusministeriö 2005).

Yhdistyneiden kansakuntien kaupp- ja kehitysjärjestö (UNCTAD) on julkaissut luovan talouden raportin (UNCTAD 2008). Raportissa esitetään neljä toisistaan poikkeavaa mallia, joiden kaikkien kautta pyritään kuvaamaan luovan toimialan rakennetta (ks. kuvio 6). Kaikki mallit päätyvät jokseenkin eri tuloksiin siitä, mitä luovaan toimialaan kuuluu, ja mikä on luovan toimialan ydin. Ensimmäinen malli juontaa juurensa, jo edellä mainittuun, 1990-luvun lopun Iso-Britanniassa syntyneeseen ajatteluun. Luovat toimialat määritellään aloiksi, jotka perustuvat yksilölliseen luovuuteen, taitoon ja osaamiseen, ja jotka luomalla ja hyödyntämällä henkistä omaisuutta voivat synnyttää hyvinvointia ja työpaikkoja. Mallin mukaan luoviin toimialoihin kuuluu 13 alaa. (UNCTAD 2008)

Kuviossa toisena olevan mallin taustalla vaikuttaa kriittinen kulttuurintutkimus. Kriittinen kulttuurintutkimus on kiinnostunut kulttuurista, jota jokainen elää arkisessa todellisuudessa. Huomio kiinnitetään yhteiskunnallisesti ja poliittisesti laitostuneen ”korkeakulttuurin” sijaan populaarikulttuuriin. Mallin mukaan yhteiskunnan kulttuuri syntyy

symbolisten tekstien ja viestien teollisentuotannon, jakamisen ja kuluttamisen kautta, joita välitetään erilaisissa medioissa. Luovien alojen ydin on silloin esimerkiksi mainonnan ja elokuvatuotannon aloilla. (UNCTAD 2008)

UK DCMC malli	Kriittisen kulttuurintutkimuksen malli	Kehämalli	WIPO:n tekijänoikeusmalli
Mainonta Arkkitehtuuri Taide- ja antiikkimarkkinat Käsityö Muotoilu Muoti Elokuva ja video Musiikki Esittävä taide Kustannustoiminta Ohjelmistot Televisio ja radio Video ja tietokonepelit	Ydin alat Mainonta Elokuva Internet Musiikki Julkaisutoiminta Televisio ja Radio Video- ja tietokonepelit Toisarvoiset alat Luovat taiteet Raja-alat Kuluttajaelektroniikka Muoti Ohjelmistot Urheilu	Ydin alat Kirjallisuus Musiikki Esittävät taiteet Kuvataiteet Muut kulttuurialat Elokuva Museot ja kirjastot Kulttuurialat laajemmin Kulttuuriperintö palvelut Julkaisutoiminta Äänitystoiminta Televisio ja radio Video ja tietokonepelit Liitännäisalat Mainonta Arkkitehtuuri Muoti Muotoilu	Ydinalat Mainonta Elokuva ja video Musiikki Esittävä taide Julkaisutoiminta Ohjelmistot Televisio ja radio Kuvataiteet ja Graafinen suunnittelu Riippuvaiset alat Äänityskalusto ja -materiaali Kuluttajaelektroniikka Musiikki-instrumentit Paperi Kopiointi- ja valokuvaustarvikkeet Osittaiset alat Arkkitehtuuri Vaatus- ja jalkineiteollisuus Muotoilu Muoti Taloustarvikkeet Lelut

KUVIO 6: Luovien alojen eri määritelmiä

Lähde: UNCTAD 2008

Kolmas malli tunnetaan kehämällin nimellä. Mallin mukaan tuotteiden ja palveluiden kulttuurinen arvo on luovan toimialan tunnusomaisin piirre. Mallin mukaan luovat ideat lähtevät ”puhtaista” taidemuodoista, jotka hajaantuvat ulommille kehille, joissa kulttuurinen sisältö vähenee kaupallisen sisällön lisääntyessä. Mallin ytimenä ovat taidealat, seuraava kehä muodostuu kulttuurialojen toiminnasta ja uloin kehä muodostuu luovan osaamisalan yritysten toiminnasta. Mallia on viime aikoina hyödynnetty muun muassa Euroopan Unionin luovia toimialoja koskevissa toimitissa.(UNCTAD 2008)

Neljäs malli on Maailman henkisen omaisuuden järjestön (WIPO) määrittelemä tekijänoikeusmalli. Malli luokittelee toimialat niiden tuottaman panoksen mukaan tekijänoikeusmalli. Malli luokittelee toimialat niiden tuottaman panoksen mukaan tekijänoikeusmalli.

keusketjun eri vaiheissa. Tekijänoikeuden ydinalat tuottavat luovuutta vaativaa sisältöä. Lisäksi malli tunnistaa tekijänoikeuksista riippuvaiset alat, osittaiset tekijänoikeusalat ja tekijänoikeuksia tukevat alat, joita tarvitaan tuotteiden ja palveluiden välittämiseen kulluttajalle. (UNCTAD 2008)

Luovat toimialat voidaan nähdä vielä kehittyvänä toimialana, joihin, varsinkin nopean teknologisen kehityksen ansiosta, voi vielä liittyä aloja, joita ei vielä tunnisteta tai ne ovat marginaalisia (KTM 10/2007). Toisaalta osan toimialan alojen toiminta perustuu vahvaan historialliseen perintöön. KTM:n luovien alojen yrittäjyyden kehittämisstrategiassa (2007) luoviin aloihin kuuluvat seuraavat alat: animaatiotuotanto, arkkitehtipalvelut, elokuva- ja tv-tuotanto, kuvataide- ja taidegalleriat, käsityö, liikunta- ja elämyspalvelut, mainonta ja markkinointiviestintä, muotoilupalvelut, musiikki- ja ohjelmapalvelut, peliala, radio- ja äänituotanto, taide- ja antiikkikauppa, tanssi ja teatteri ja viestintäala.

4.2 Luovien toimialojen merkitys Suomessa

Koska luova toimiala on käsitteenä suhteellisen tuore, ei sen yhteiskunnallisesta merkityksestä ole pystytty tuottamaan ainakaan vielä pitkän aikavälin tietoa. Luovan toimialan merkityksen selvittämiseen liittyy lisäksi useita ongelmia. Ensimmäinen ongelma on yhteisesti hyväksytyin määritelmän puuttuminen. Tuloksiin vaikuttaa se, mitä aloja luovaan toimialaan lasketaan kuuluvaksi. Toimialan tietoja ei myöskään ole tilastoitu siten, että niitä voitaisiin tarkastella suoraan. Tarkastelua varten on tilastointi muodostettava erikseen. Luovan toimialan merkitystä on useimmiten lähestytty taloudellisen vaikuttavuuden arvioinnin kautta. Taloudellista merkittävyyttä onkin arvioitu usein eri tavoin. On kuitenkin huomioitava, että vaikka taloudellisten vaikutusten arviointi voi tuottaa arvokasta tietoa alan merkityksestä, ei siten päästä kuitenkaan käsiin luovuuden tuottamiin muihin merkityksiin ja sen aiheuttamiin muutoksiin.

Satelliittitilinpito on sellainen kansallisen tilinpidon laajennus tai tarkennus, jossa tarkastellaan sellaista kokonaisuutta, jonka tietoja ei löydy suoraan perusjärjestelmästä. Tilastokeskuksen ja opetusministeriön yhteistyössä tuottamassa kulttuurisatelliitissa pyritään selvittämään kulttuurin osuus bruttokansantuotteesta, viennistä, tuonnista ja

kysynnästä. Kulttuurin satelliitissa päädyttiin käyttämään kulttuurin käsitettä luovien toimialojen sijaan, koska toimialojen jaottelun luovuuden mukaan koettiin liian vaikeaksi. Satelliitin määrittely vaiheessa on törmätty ongelmiin kulttuurin operationalisoinnissa muun muassa kansantalouden tilinpidon toimialaluokituksen puitteissa. Satelliitin mukaan vuonna 2005 kulttuurin osuus Suomen bruttokansantuotteesta oli 3,5 % ja osuus työllisistä 4,2 %. Kulttuurin osuus oli siten suurempi, kuin esimerkiksi alkutuotannon ja matkailun. Myös ulkomaankaupasta ja viennistä kulttuurin osuus on huomattava, vuonna 2005 Suomi vei kulttuurituotteita ja palveluita ulkomaille oli 700 miljonnalla eurolla. Samana vuonna kotitaloudet kuluttivat kulttuurin 5,5 miljardia euroa, joka oli 6,8 % kaikista kulutusmenoista. (Opetusministeriö 2008)

Suomen tekijänoikeudellinen yhdistys on tehnyt tekijänoikeustilastointia 2000-luvulla WIPO:n mallin mukaisesti. Tilastoinnin mukaan tekijänoikeudelliset alat ovat kasvaneet hyvin maltillisesti, toimialojen vuoden 2005 osuus bruttokansantuotteesta oli 4.6 %. Vuonna 2008 osuus bruttokansantuotteesta oli 4,7 %. Tekijänoikeudelliset alat työllistivät vuonna 2008 5.1 % työllisistä. Tekijänoikeuksien ydinalat ovat osoittaneet voimakkaampaa, mutta maltillista taloudellista kasvua 2000-luvun alusta, ydinalojen osuus bruttokansantuotteesta vuonna 2008 oli 3.7 %, kun se vuonna 2000 oli 3.3 %. (Finnish copyright society 2010)

Turun kauppakorkeakoulun mediaryhmä (2007) on tuottanut selvityksen luovan toiminnan kentän suorista kansantaloudellisista vaikutuksista vuonna 2005 ja kartoittanut yritystoiminnan kehitystä vuosien 2000–2005 välillä. Selvityksessä on luovaa toimialaa lähestytty ennen kaikkea yritystoiminnan näkökulmasta. Selvityksessä on huomioitu sen vertailukelvottomuus kulttuuritilinpitoon ja tekijänoikeusaloja kattaviin selvityksiin määritelmien ja menetelmien moninaisuuden vuoksi. Selvityksessä kerätty aineisto perustuu niiden yritysten tietoihin, jotka ovat ilmoittaneet päätoimialakseen jonkin luovan toimialan määritelmään kuuluvan alan. Selvityksen mukaan vuonna 2005 kulttuurin ja luovien alojen liikevaihto oli Suomessa lähes 7 miljardia euroa. Kasvua vuodesta 2000 on kertynyt 16 %. Yritysten määrä vuosien 2000–2005 välillä kasvoi 10 %, mikä on enemmän kuin koko yrityskannan kasvu. Mediaryhmän tulosten tarkempi tarkastelu kuitenkin myös osoittaa eri alojen välisen ja sisäisen vaihtelun. Luovan toimialan yrityskenttä on kokonaisuutena hyvin heterogeeninen, joten tutkimuksessa esitetäänkin, että

eri toimialojen kehityksen ymmärtämiseksi olisi niitä tarkasteltava erillisinä kokonaisuuksina. (Turun kauppakorkeakoulun mediaryhmä 2007)

4.3 Luovien alojen yrittäjyys

Luovan alan yrittäjyyden tutkimusta on tehty jonkin verran. Tutkimukset ovat keskittyneet lähinnä toimialan määrittelyyn, yritysten kuvailuun ja taloudellisten vaikutusten laskemiseen. Kaiken kaikkiaan, määritelmästä riippumatta, ovat luovien alojen yrityksen kokonaisuutena hyvin heterogeeninen joukko. Yritysten harjoittaman liiketoiminnan laajuus, luonne ja koko vaihtelevat suuresti, myös yritysten tuotteet, palvelut ja asiakaskunta vaihtelevat. HKU:n raportissa (2010) luovan alan yrittäjyyttä kuvaillaan toiminnaksi, jossa luovia ideoita hyödynnetään kaupallisesti. Toiminnassa ei kuitenkaan ole keskeistä taloudellinen tuottavuus, vaan luovuus ja mahdollisuus rakentaa jotain uutta ja hyödyntää omia luovia mielenkiinnon kohteita. Handelbergin ja Karhusen (2009) mukaan eri aloilla toimivat kuitenkin erilaiset ansaintamallit. Eroja on heidän mukaan myös siinä miten yrityksen ansaintamalli linkittyy luovaan toimintaan. Osassa yrityksissä luovaa toimintaa harjoittava henkilö on itse tuotteistanut taiteen tekemisensä yritystoiminnaksi. Toiset yrityksistä taas sijaitsevat taiteen ja markkinan rajapinnassa, jolloin niiden ansaintamalli perustuu myyntiin ja markkinointiin.

Luovan toimialan yrityksistä on löydetty myös yhteisiä piirteitä. Merkittävä osa alan yrityksistä on pieniä, alle kymmenen henkilöä työllistäviä mikroyrityksiä (esim. UNCTAD 2008). Hagoortin ja Kooymanin (2010) mukaan suuri osa alan yrityksistä on yhden yrittäjän käsissä. Yritysten pientä kokoa voidaan selittää muun muassa alhaisilla alalle pääsyn esteillä, muiden työllistymisvaihtoehtojen vähäisyydellä ja yritystoiminnan perustumisella yrittäjän erityislaatuiseen osaamiseen. On kuitenkin huomioitava se, että vaikka suuri osa yrityksistä on pieniä mikroyrityksiä, on niiden osuus alan kokonaisliikevaihdosta myös hyvin alhainen (noin 18 %) (HKU 2010).

Alhaiset alalle pääsyn esteet, esimerkiksi vähäiset alkupääoman vaatimukset, houkuttelevat toimialalle paljon yrittäjiä (Eskelinen ym. 2010). Alan yrittäjien taustat voivat olla moninaisia, osalla yrittäjistä on vankka ammatillinen koulutus, kun taas osa yrityksistä on syntynyt harrastuspohjalta, jolloin yrittäjällä ei aina ole minkäänlaista alan ammatil-

lista koulutusta (Hagoort & Kooyman 2010). Hagoortin ja Kooymanin (2010) mukaan alalle tyypillistä on epätyypilliset työsuhteen, esimerkiksi osa-aikaisuudet ja urakkatyöt. Raja työn ja vapaa-ajan välillä on häilyvä, yksilöllä voi olla useita eri tulonlähteitä ja sen määrittely milloin yksilö on töissä, vapaa-ajalla tai työtön on vaikeaa.

Luovalla alalla toimivia yrityksiä yhdistää yrittäjän osaaminen yrityksen keskeisenä resurssina, alan tuotanto on tietopohjaista ja työvoimaintensiivistä (Hagoort & Kooyman 2010). Alalle tyypillistä on myös tuotteiden ja palveluiden syntyminen yrittäjän omien näkemysten pohjalta, ei suorasta asiakastarpeesta (UNCTAD 2008). Chastonin (2008) mukaan luovan alan yrityksissä elämäntyyli, itseilmaisuus ja tasapaino työn ja vapaa-ajanvälillä on usein tärkeämpää kuin taloudellisen voiton tavoittelu. Alan yrittäjät kamppailevat myös taiteellisuuden ja markkinoiden välillä, jolloin luovan yksilön ongelmana on, onko hän tuote- vai markkinaorientoitunut. Handelbergin ja Karhusen (2009) mukaan erityisesti niissä yrityksissä, jotka ovat taiteen tekijöiden itsensä perustamia, on yritys väline jatkaa oman taidenäkemyksen kehittämistä.

Handelbergin ja Karhusen (2009) mukaan luovan alan yrityksen bisnesajattelu perustuu usein korkeaan laatuun. Laadun ohella brändi ja sen rakentaminen on ollut avainasemassa menestyneissä yrityksissä. Lisäksi brändin rakentamisessa on monista aloista poiketen keskeisessä asemassa yrittäjäpersoonaa. Luovien alojen yritykset on usein henkilöityneitä perustajiin, johtuen heidän tietystä erityisosaamisesta. Luovien alojen yrittäjät kokevat markkinat hyvin arvaamattomiksi. Yhteistä yrityksille onkin tuottojen ennakkoimattomuus, etukäteen ei voi usein sanoa mikä myy. (Handelberg & Karhunen 2009) HKU:n (2010) raportissa on kiinnitetty huomiota muuttuviin tuotantoprosesseihin. Luovan alan yrittäjiä koskeva muutos on tapahtunut varsinkin tuotantoketjujen kohdalla. Yrittäjien on teknologisista muutoksista johtuen entistä useammin löydettävä väylä suoraan asiakkaan luo, ilman välikäsiä. Toisaalta suorat asiakaskontaktit tuovat suoraa ja nopeaa palautetta yrittäjän tuotteista ja palveluista ja tietoa muuttuvista trendeistä. (HKU 2010)

Eskelinen työryhmineen (2010) on tarkastellut luovia toimialoja Pohjois-Savossa. Tutkimuksessa luodaan katsaus alueen luoviin toimialoihin ja niiden kehittymiseen vuosien 2000–2007 välillä, alan yritysten käyttämiin verkostoihin, asenteisiin kansainvälistymistä kohtaan ja kuvaillaan alan yrityksiä ja yrittäjiä. Selvityksen mukaan alan yritykset

Pohjois-Savossa ovat varsin pieniä, sekä liikevaihdolla ja henkilöstömäärällä tarkasteltuna. Suurimmalla osalla yrittäjistä oli aikaisempaa toimialan kokemusta, joko palkkatyön tai aikaisemman yrittäjäkokemuksen kautta. Suurin osa yrittäjistä oli ensiyrittäjiä, ja yritystoiminta aloitettiin useimmiten perustamalla uusi yritys. Tarkasteltaessa yrityksen perustamiseen liittyviä motivaatiotekijöitä, keskeisimmiksi positiivisiksi tekijöiksi nousivat mahdollisuus itsenäisyyteen ja omien ideoiden toteuttamiseen ja negatiivisiksi tekijöiksi työttömyys ja palkkatyön saatavuuteen liittyvät ongelmat. Positiiviset tekijät vaikuttivat kuitenkin enemmän. Yrittäjät kokivat keskeisimmiksi haasteiksi perustamisvaiheessa markkinoihin ja talouteen liittyviä tekijöitä, esimerkiksi se löydetäänkö asiakkaita ja onko niitä riittävästi. Kyselyn mukaan yrittäjät kokivat yrittämisen mielekkääksi tavaksi tehdä luovaa työtä, eikä yrittämisen koettu rajoittavan omaa taiteellisuutta. Yrityksiä yhdisti pitkän aikavälin suunnitelmallisuuden vähäisyys, yritystoiminnan koettiin olevan riippuvainen ulkoisista tekijöistä, joihin ei omin toimenpitein voi vaikuttaa. Yrityksillä ei myöskään ollut suuremmin kasvuhaluja. (Eskelinen ym. 2010)

5 EMPIIRINEN TUTKIMUS

5.1 Tutkimusmenetelmät

Tähän tutkimukseen valittiin kvalitatiivinen lähestymistapa Hirsjärven ym. (2007, 133) esittämää ohjetta noudattaen. Heidän mukaan valitun lähestymistavan ja metodin pätevydestä tulisi olla itse vakuuttunein. Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen tehtävä on lisätä ymmärrystä, mahdollistaa erilaisia tulkintoja, mallintaa asioita ja antaa asioille merkityksiä (Pitkäranta 2010). Ominaista kvalitatiiviselle aineistolle on sen ilmaisullinen rikkaus, monitasoisuus ja kompleksisuus (Alasuutari 1999, 84). Tässä tutkimuksessa valittiin laadullinen lähestymistapa ennen kaikkea siksi, koska haluttiin antaa mahdollisuus erilaisille tulkinnoille luovuudesta ja yrittäjyydestä. Vaikka tutkimusta ohjaavat yrittäjyyden ja luovuuden teorit, on jatkuvasti pyritty olemaan avoin vaihtoehtoisille tulkinnoille ja käsityksille luovuudesta ja yrittäjyydestä.

Laadullisen tutkimuksen aineiston hankinnan metodina voidaan käyttää ainakin haastattelua, havainnointia ja valmiita aineistoja. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2006) mukaan aineiston keräämisen menetelmää tulisi ohjata ajatus siitä, millainen aineisto tarjoaa parhaita näkökulmia ja ratkaisuja kyseessä olevaan tutkimukseen. Pitkärannan (2010) mukaan haastattelun avulla tutkija voi selittää ihmisten ajattelua, kokemuksia ja motivaatiota tutkittavasta ilmiöstä. Haastattelutyyppinä ja -tapoja on useita, tässä tutkimuksessa käytettiin teemahaastattelua. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2006) mukaan teemahaastattelu on keskustelunomainen tilanne, jossa käydään läpi ennalta suunniteltuja teemoja. Teemahaastattelussa korostetaan ihmisten tulkintoja asioista, heidän asioille antamia merkityksiä, sekä sitä miten merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa (Pitkäranta 2010).

Teemahaastattelun onnistumisen kannalta on Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2006) mukaan tärkeää, että teemojen valinta tapahtuu tutkittavaan aiheeseen perehtymisen pohjalta ja haastateltavat valitaan tarkoin. Ylipäätään laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että henkilöt, joilta kerätään tietoa, tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta asiasta. Tiedonantajan valinta ei tule olla satunnais-ta, vaan harkittua ja tarkoitukseen sopivaa. (Pitkäranta 2010) Luovuuden tutkijat Gruber

ja Wallace (1999, 98) pitävät tärkeänä myös sitä, että tutkija valitsee tutkittavat ottaen huomioon omat tiedolliset vahvuutensa ja siten että, hänellä on kyky ymmärtää luovan yksilön työtä.

5.2 Validiteetti ja reliabiliteetti

Tutkimusten tulosten luotettavuutta ja pätevyyttä arvioidaan reliabiliteetin ja validiteetin avulla. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2006) mukaan laadullisen tutkimuksen pätevyyttä ja luotettavuutta ei voi kuitenkaan arvioida samojen kriteereiden mukaan kuin määrällistä tutkimusta. Heidän mukaan tutkimuksen validiteetti saa enemmän huomiota laadullisissa tutkimuksissa. Validiteetissa on kyse tutkimuksen pätevyydestä, joka voidaan laadullisessa tutkimuksessa ymmärtää tutkimuksen uskottavuudeksi ja vakuuttavuudeksi. Laadullisen tutkimuksen reliabiliteettia voidaan arvioida kolmesta näkökulmasta, metodin luotettavuuden ja johdonmukaisuuden mukaan, havaintojen ajallisen pysyvyyden mukaan ja tulosten johdonmukaisuuden, jotka on saatu aikaan eri välineillä, mukaan. Ruusuvooren ja työryhmän (2010, 27) mukaan laadullisessa tutkimuksessa korostuvat tarkkojen kriteereiden sijaan systemaattisuuden ja tulkinnan luotettavuuden kriteerit. Systemaattisissa analyysissä avataan kaikki matkan varrella tehdyt valinnat, rajaukset ja analyysin etenemistä ohjaavat periaatteet. Luotettavuutta lisätään avaamalla aineiston kokonaisuus ja kuvataan ne aineiston osat, joille päähavainnon rakentuvat. Validiteetin arvioiminen puolestaan tarkoittaa kerättyjen aineistojen ja niistä tehtävien tulkintojen yhteensopivuuden arviointia.

5.3 Tutkimuksen käytännön toteutuksesta

Tutkimuksessa haastateltiin kolmea luovan alan yrittäjää. Haastattelut toteutettiin kolmen vuoden ajalla. Kaikki haastattelut toteutettiin yrittäjien yritysten tiloissa. Haastattelujen pohjana käytettiin haastattelurunkoa, johon oli koottu tutkimuksen ydinasiat luettelomaisesti (liite 1). Haastateltavat saivat halutessaan tutustua tutkimuskysymyksiin etukäteen. Yksi haastateltavista käytti tätä mahdollisuutta hyväkseen ja haastattelurunko lähetettiin hänelle sähköpostitse. Kaikkia haastateltavia oli kuitenkin haastattelupyynn-

nön yhteydessä informoitu tutkimuksen aiheesta ja aihepiireistä ja mitä haastattelussa tultaisiin käymään läpi. Haastattelupyynnöt tapahtuivat puhelimitse.

Haastateltavien valintaan vaikutti tutkimusyriyten mielenkiintoisuus tutkijan näkökulmasta. Jokaisessa tutkimusyriyksessä oli jokin seikka, joka nosti yrityksen esiin muiden luovan alan yritysten massasta, esimerkiksi sijainti tai toimintatapa. Osittain valintaan vaikutti myös yritysten sijainti, yritysten oli sijaittava sopivan etäisyyden päässä käytännön järjestelyiden takia.

Kaikki haastattelut nauhoitettiin haastateltavien luvalla. Haastattelut kestivät noin tunnin. Haastattelujen aikana käytiin läpi lomakkeen asiat vapaamuotoisesti niin, että jokainen haastattelu muodostui omaksi ainutlaatuiseksi kokonaisuudeksi. Nauhoitetut haastattelut litteroitiin sanatarkasti. Tutkimustekstiin liitettyjä lainauksia korjattiin kielellisesti, jotta niitä olisi helpompi ymmärtää ja lukea. Lainauksista poistettiin puheeseen kuuluvia usein toistuvia apusanoja ja murteellisia ilmauksia vaihdettiin yleiskielisiksi. Lainauksissa haluttiin kuitenkin säilyttää ja tuoda esiin haastateltavien omaperäisiä kielellisiä ilmauksia. Kaikki suorat lainaukset on erotettu muusta tekstistä kursivoinnilla.

Teemahaastattelun haastattelurunko (liite 1) muodostettiin teorialähtöisesti. Yrittäjyysteorioista keskeisenä teoriana teemoja muodostettaessa toimi Dyerin yrittäjänuraa kuvaava teoria. Luovuusteorioista keskeisenä toimi Amabilen luovuusteoria. Haastattelujen litteroinnin jälkeen jokaisesta haastattelusta tehtiin tiivistelmä, eräänlainen tyyppikuvaus. Tiivistelmät auttoivat ymmärtämään haastattelut kokonaisuutena ja löytämään haastattelujen keskeiset sisällöt. Tiivistelmät jäivät pelkästään omaan käyttöön, eikä niitä esitellä tutkimusraportissa. Analyysissä edettiin aineistolähtöisesti, tiivistelmistä esiin nousseiden asioiden perusteella litteroidut haastattelut teemoiteltiin. Teemoittelun jälkeen palattiin teoriaan. Tarkasteltiin teorian ja aineiston suhdetta ja vastaavuutta. Pitkärannan (2010) mukaan laadullinen tutkimus kannattaakin hahmottaa abduktiona, eli päättelyprosessina, jossa teoria ja käytäntö vuorottelevat johtopäätösten muodostamisessa.

Analyysia tehdessä palattiin välillä litteroituihin haastatteluihin ja välillä teorioihin. Vaikka analyysin tavoitteena on pyrkiä tiivistämään aineisto ja löytämään sen ydin, on

hyvä välillä palata aineiston alkulähteille ja pyrkiä vapautumaan omista ennakkokäsityksistä ja oletuksista, jotka saattavat huomaamatta viedä analyysia omien ennakkokäsitysten suuntaan. Pitkäranta (2010) kuvaa tutkimuksen hermeneuttista kehää. Tutkija käy läpi aineistoaan monta kertaa koettaen vapautua omista esteistään ymmärtää tutkimuskohdetta. Pitkärannan (2010) mukaan tutkija kehää kiertäessään pääsee aina lähemmäs tutkimuskohdettaan.

Kaikki haastateltavat antoivat luvan esitellä heidät ja heidän yrityksensä tutkimuksen yhteydessä. Jokaisesta haastateltavan kohdalla on kerrottu lyhyesti pääasiassa yrityksen toiminnasta haastatteluhetkellä. Sen sijaan tutkimustekstin lainauksiin ei ole liitetty haastateltavan nimeä. Tähän on päädytty, koska eettisistä syistä on haluttu kunnioittaa haastateltavien yksityisyyttä. Eikä haastateltavien nimen liittäminen lainauksiin olisi myöskään tuonut tutkimuksellisesti mitään lisäarvoa.

5.4 Tutkimusyrietykset ja yrittäjät

KE-LE Design Oy, Pasi Paananen

KE-LE design Oy on Pasi Paanasen vuonna 2009 perustama muotoilu- ja suunnitteluverstas. Yrityksen toimipaikka sijaitsee Iisalmissa. Paananen toteuttaa yrityksen kautta pääasiassa erilaisia teollisenmuotoilun, graafisensuunnittelun ja erikoismaalauksen projekteja. Yrittäjän ominta alaa ovat moottoripyörät ja muut ajoneuvot ja näihin liittyvä suunnittelu, rakentelu ja erikoismaalaus. Paananen on valmistunut taideteollisesta korkeakoulusta teolliseksi muotoilijaksi, koulutustaan hän on täydentänyt opiskelemalla Umeåssa maisterikoulutusohjelmassa valmistuen ajoneuvomuotoilijaksi vuonna 2005. Valmistumisensa jälkeen Paananen on työskennellyt freelance-muotoilijana ja moottoripyöräsuunnittelijana muotoilutoimistossa Itävallassa. Ennen KE-LE Design yrityksen perustamista on Paananen on jo useita vuosia toiminut toiminimellä tehden erikoismaalauksia ja muotoilijan töitä.

Yrityksen verkkosivut: www.keledesign.fi/

Tmi Ritva Peura, Ritva Peura

Ritva Peura on aloittanut yrittäjätoiminnan vuonna 2006 toiminimellä. Peura on käsi-työyrittäjä, joka valmistaa villasta käsin huovuttamalla taidetekstiilejä, seinätekstiilejä ja pientuotteita muun muassa kaulahuiveja ja pannunalusia. Peura on siirtynyt yrittäjäksi alan vaihdoksen kautta. Peura oli opiskellut 70-luvulla kauppaopistossa, jonka jälkeen oli toiminut erilaisissa tehtävissä konttoreissa. Peura oli myös perustanut perheen ja lasten ollessa pieniä oli hän ollut useita vuosia kotiäitinä. Lasten kasvaessa oli hän toiminut vielä konttoritehtävissä, kunnes 90-luvulla oli päättänyt hakeutua tekstiiliartesaanikoulutukseen. Artesaaniksi valmistuttuaan oli Peura toiminut kudonnanohjaajana. Työn ohessa oli Peura ruvennut tekemään huovutustöitä ja pitämään huovutuskursseja. Yrittäjäksi Peura oli ruvennut, kun työsopimus kudonnanohjaajana oli päättynyt ja hänelle oli myönnetty starttiraha. Yritys toimi haastatteluhetkellä Siilinjärvellä, nykyisin Äänekoskella.

Yrittäjän verkkosivut: www.ritvapeura.fi

Mirka Pukine Oy, Mirka Tuovinen

Mirka pukine Oy on Varpaisjärvellä toimiva yritys, joka valmistaa naistenvaatemallistoa kierrätysmateriaaleista. Varpaisjärvellä sijaitseva haastatteluhetkellä toimipaikan lisäksi yrityksen oma myymälä. Yrityksen tuotteita on myynnissä jälleenmyyjillä Suomessa, sekä yrityksen omassa verkkokaupassa. Yritys on muutettu osakeyhtiömuotoiseksi vuonna 2012, sitä ennen yritys on toiminut toiminimi muotoisena vuodesta 2000 lähtien. Yritys työllisti haastatteluhetkellä, yrityksen perustajan ja toimitusjohtajana toimivan, Mirka Tuovisen lisäksi kaksi työntekijää, sekä alihankkijoita. Tuovinen on opiskellut ylioppilaaksi Lapinlahden taidelukiossa ja artesaaniksi Kuopion käsi- ja taideteollisuusakatemiassa (nyk. Muotoiluakatemia) Jo opiskelu aikana oli Tuovinen ollut yrittäjänä käytettyjen vaatteiden liikkeessä. Tuovinen on ollut myös mukana perustamassa Varpaisjärvelle yleishyödyllistä yhdistystä nimeltä Tekstiilikierrättäjät ry, jonka tavoitteena on kerätä tekstiilimateriaalia kotitalouksilta ja ohjata sitä tehokkaasti hyötykäyttöön muun muassa käsityön harrastajille ja yrityksille.

Yrityksen verkkosivut ja verkkokauppa: www.mirkapukine.fi

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

6.1 Tutkimusyrittäjät luovan alan yrittäjinä

Tässä tutkimuksessa tarkasteltavat yritykset ovat luovan toimialan yrityksiä, jotka tarjoavat lähinnä käsityö- ja muotoilupalveluita. Kokonaisuudessaan tutkittavat yritykset ovat hyvin heterogeeninen joukko, kuten luovan alan yritykset ovat. Esimerkiksi yrittämisen taustat, yrityksen tavoitteet ja toimintatavat vaihtelivat. Yrityksillä ja yrittäjillä oli kuitenkin myös paljon yhteisiä, luoville alalle tyypillisiä, piirteitä. Yritykset ovat kaikki pieniä yrityksiä, joko niissä ei ole ollenkaan palkattuja työntekijöitä tai niitä oli vain muutama. Kaikilla yrittäjillä oli taustalla alan ammatillinen koulutus. Lisäksi kaikilla yrittäjillä osaamisen ja toiminnan suuntaamisen taustalla vaikuttivat jo lapsuudesta asti mukana olleet harrastukset.

Hagoortin ja Kooymanin (2010) mukaan luovan alan yrityksiä yhdistää yrittäjän osaaminen yrityksen keskeisenä resurssina. Luovien alojen yritykset on usein henkilöityneitä perustajiin, johtuen heidän tietystä erityisosaamisesta. Myös tutkimusyri-tysten kohdalla yrittäjien osaaminen ja yritysten henkilöityminen yrittäjiin oli esillä.

...että tämä yritys on melkein yhtä kuin minä. Ja se on vaan semmoinen asia, että ei se ole huono asia, se on elämäntapa...käytännössä se on mitä minä teen ja mitä minä tekisin joka tapauksessa.

Tutkimuksen yrittäjän kokivat, että yrityksen perustamisen syynä oli ollut yrittäjän mahdollisuus hyödyntää omaa osaamistaan yrittäjätoiminnan kautta. Yrittäjät kokivat, että yritys on vahvasti osa heitä. Esimerkiksi yrityksen haasteet koettiin myös henkilökohtaisiksi haasteiksi, samoin myös yrityksen saavuttama menestys koettiin henkilökohtaisena menestyksenä. Menestyksen näkeminen ja sen seuraaminen aiheuttaa nautintoa.

Kyllä minä saan osan nautinnosta siitä, että minä saan seurata yrityksen kehitystä ja voin seurata sitä Excelissä.

HKU:n (2010) raportin mukaan luovan alan yrittäjyydessä keskeistä on luovuus, mahdollisuus rakentaa jotain uutta ja hyödyntää omia luovan mielenkiinnon kohteita. Nämä piirteet löytyivät myös tutkimusyri-tyksistä.

..että koko hommahan on saanut alkunsa siitä omasta halusta toteuttaa niitä omia luovia visioita.

Tutkimusyrittäjät kokivat tarvetta päästä toteuttamaan omia mielenkiinnon kohteita. Uuden rakentaminen ja luovuus liittyivät tässä yhteydessä ennen kaikkea tuotesuunnitteluun. Tutkimusyrittäjien toiminnassa oli keskeistä, varsinkin yritystoiminnan alkuvaiheessa, omien tuotteiden tekeminen.

Yrittäjäksi on ollut pakko ryhtyä, jotta saa toteuttaa haluamaansa. Tämä näkyy myös siinä, että alalle tyypillistä on tuotteiden ja palveluiden syntyminen yrittäjän omien näkemysten pohjalta, ei suorasta asiakastarpeesta (UNCTAD 2008). Tutkimusyrittäjillä oli yritysten tuotevalikoimassa tuotteita, joiden tekeminen oli yrittäjille tärkeämpää ja joiden takia saatettiin nähdä enemmän vaivaa esimerkiksi markkinoinnissa. Nämä tuotteet olivat syntyneet yrittäjien oman intohimon pohjalta. Osa tuotteista taas oli sellaisia joita tehtiin, koska *"on niitä vaan tehtävä"*. Nämä tuotteet olivat syntyneet enemmänkin asiakastarpeesta. Tällaisista tuotteista luovuttiin tai oltiin valmiita luopumaan, kun se oli mahdollista.

Chastonin (2008) mukaan luovan alan yrityksissä elämäntyyli, itseilmaisuu ja tasapaino työn ja vapaa-ajan välillä on usein tärkeämpää kuin taloudellisen voiton tavoittelu. Tutkimusyrittäjien parissa varsinkin elämäntyylin ja itseilmaisun tärkeys nousi taloudellisen voiton tavoittelun edelle. Töitä oltiin valmiita tekemään enemmän, omasta palkasta voitiin tinkiä ja todennäköisesti tuottoisia mahdollisuuksia hylätä. Tärkeämpänä pidettiin elämisen ja tekemisen mielekkyyttä itselle ja sitä, että omat arvot näkyvät myös yrityksen toiminnassa.

...minulla on semmoinen ongelma, että minä torbedoin kaikkia ideoita, jotka on minun mielestä mauttomia, tai ei sovi tähän firman imagoon, vaikka sieltä olisi mahdollisesti rahaa saatavilla.

Jotenkin tuntuu, että kyllä minä jotenkin vaikka vähän sitkutellen päätän miten päiväni kulutan...Että elämä jää vajaaksi jos ei ole aikaa ja energiaa toteuttaa niitä omia ajatuksia.

Tasapaino työn ja vapaa-ajan välillä koettiin kuitenkin haasteelliseksi. Hagoortin ja Kooymanin (2010) mukaan raja työn ja vapaa-ajan välillä on usein häilyvä luovan toimialan yrityksissä. Tämä näkyi hyvin tutkimusyrittäjien kertomuksissa, mahdollisuus tehdä töitä vapaa-ajalla koettiin sekä positiivisena että negatiivisena ilmiönä.

Päivät tuppaa kyllä venymään, kun toisaalta tykkää siitä mitä tekee ja toisaalta siinä ajautuu helposti semmoiseen kierteeseen, että kun ei saakaan sen normaalipäivän aikana tehtyä niin paljon kun oli ajatellut, niin sitten

on pakko venyttää iltoja ja sitten tuppaa jäämään harrastukset ja muut asiat.

Vaikka yrittäjät kokivat oman tekemisensä itselleen tärkeäksi ja töitä saatetaan tehdä myös omalla vapaa-ajalla, oltiin myös omasta jaksamisesta huolissaan.

Handelbergin ja Karhusen (2009) mukaan luovan alan yrityksen bisnesajattelu perustuu usein korkeaan laatuun. Myös tutkimus yrittäjät nostivat laatutekijät tärkeiksi yrityksen olemassaolon ja menestyksen kannalta. Laadukas työ koettiin tekijäksi, jolla saadaan asiakkaita. Laadun lähtökohtana on yrittäjän vahva erityisosaaminen ja yrittäjän kiinnostus omaa alaansa kohtaan.

...minulla on siihen semmoinen asenne, että työt kyllä markkinoi itse itseään...

...ja ihmiset jotka seuraavat alaa, alkavat tuntea ja tietää suurin piirtein mitä minä osaan ja pystyn tekemään.

6.2 Yrittäjyysprosessin tarkastelua

Yrittäjien ajatuksia yrittäjyydestä

Yrittäjä ja yrittäjyys termin ovat käsitteinä monimuotoisia ja niihin voidaan liittää monenlaisia mielikuvia ja ajatuksia. Myös tutkimusyrittäjät liittivät termeihin monenlaisia ajatuksia ja käyttivät niitä erilaisissa tarkoituksissa. Yrittäjyyteen liitettiin pääasiassa positiivisia mielikuvia ja asioita. Tutkimusyrittäjät kokivat olevansa ylpeitä yrittäjyydestään, vaikka yrittäjäksi ryhtyminen ei olisi ollut ensisijainen tavoite.

Yrittäjyyteen liitettiin ennen kaikkea toiminnallisuus. Yrittäjä koettiin toimijana, joka tarttuu asioihin ja toimii asioiden puolesta, jotka on itselle tärkeitä ja joihin haluaa vaikuttaa. Tutkimusyrittäjät esimerkiksi kokivat, että yrittäjänä on helpompi muuttaa omasta mielestä toimimattomia toimintatapoja toimivammiksi, kun palkansaajana tällaista mahdollisuutta ei ole. Omalla toiminnallaan voi myös vaikuttaa laajemmin asenteisiin, varsinkin menestyvä yrittäjä voi toimia esimerkkinä toisenlaisesta tavasta toimia ja ajatella. Yrittäjyyteen liittyy toiminnallisuus myös siten, että sen lisäksi että se mahdollistaa toiminnan pakottaa se toimimaan.

Se, että jos olisi toisella töissä, niin siitä puuttuisi semmoinen takaa puskemisen voima, että nyt on saatava aikaiseksi jotain. Sitä vaan tekisi.

Yrittäjyyteen liittyi hyvin ristiriitaisia kuvauksia. Samassa haastattelussa yrittäjyyttä kuvattiin omaan persoonaan kuuluvan piirteenä. Toisaalta yrittäjyys pelkistettiin yksinkertaisten toimenpiteiden suorittamiseksi.

Yrittäjyys on minussa ollut jo aika pitkään semmoinen.

Yrittäjyyspuoli on vaan sitä laskujen kirjoittamista ja asiakkaiden kanssa touhuamista ja kuittien tarkistamista...

Tutkimusyrittäjät tekivät myös erilaisia jaotteluja koskien yrittäjyyttä. Omaa osaamista ja pärjäämistä yrittäjänä saatiin korostaa erottamalla puheessa yrittäjät harrastelijoista tai "puoliyrittäjästä". Toisaalta tutkimusyrittäjät eivät myöskään kokeneet itseään tyypilliseksi yrittäjäksi. Yrittäjyyteen liitettiin asioita kuten riskien ottaminen ja kasvutavoitteisuus, jotka eivät kuitenkaan tutkimusyrittäjien mielestä kuvanneet heidän omia toimintatapoja.

Kun en pidä itseäni ollenkaan tyypillisenä yrittäjänä, sellaisena bisnesmiehenä ja kasvuyrittäjänä...,että nykyään on enenevässä määrin tällaisia elämäntapa yrittäjiä, jotka tavallaan lähtee yrittäjiksi ihan käytännönjärjestelyjen vuoksi, että tämä on tapa työllistää itsensä.

Tutkimusyrittäjät kokivat, ettei yrittäjä termi kuvaa heitä ihmisinä. Heidän mukaan yrittäjä termi ei kykene kuvaamaan sitä mitä yksilö on ja mitä hän tavoittelee. Yrittäjät kuvasivat itseään mieluummin taiteilijaksi, muotoilijaksi, käsityöläiseksi tai yrityksen omistajaksi.

Yrittäjä ei ole mikään ammatti.

Se mitä teen yrittäjänä on ollut vähän niin kuin sivuseikka ja välttämätön paha.

Yrittäjien elämästä ennen yritystä

... jotenkin vain se tekeminen vei kuitenkin mukanaan se oli tosi vahva semmonen.

Tietylle alalle hakeutumiseen ja yrityksen perustamisen taustalta voi löytyä vahva intohimo tehdä asiaa, jonka yrittäjä kokee itselleen tärkeäksi ja mieluisaksi. Kaikilla tutkimusyrittäjillä oli vahva tarve toteuttaa omia mielenkiinnon aiheita. Yrittäjät eivät itse osanneet selittää mistä tämä tarve syntyy. Yhtenä selityksenä omalle mielenkiinnon aiheelle tarjottiin sitä, että se koettiin perinnöllisenä piirteenä, ominaisuutena, jota ei kykene vastustamaan.

En osaa sanoa missä vaiheessa se kromosomi virhe tulee, että on kiinnostunut kaikesta moottorilla varustetusta, siis pennusta on piirrelly mopoja ja rakennellu mopoja ja autoja ja olen ollut jenkkiautoharrastuksessa mu-

kana ja motokrossia harrastanut että kyllä se tulee ihan sieltä harraste jutusta.

...sehän oli tietysti käsityörittäjäyys oli tietysti aika lähellä niin kuin joku geenivirhe... oli aika luonnollinen valinta.

Kaikki tutkimukseen osallistuneet yrittäjät kokivat vahvaa, jopa pakonomaista, tarvetta hakea opiskelemaan tiettyä alaa ja lopulta perustaa yritys, joka mahdollistaa oman mielenkiinnon toteuttamisen. Yrittäjät kokivat etteivät osanneet perustella alan valintaa itsellekään järkiperaisesti, se koettiin jopa itsestään selvyytenä.

Se oli vaan aika itsestään selvää, tai jotenkin, minä olin aina ommellut itselleni ja tehnyt, se oli se käsillä tekeminen ihan itsestään selvä asia.

Muilta osin oli yrittäjien taustat hyvin moninaiset. Osalla oli jo aiempaa yrittäjäkoke-musta, kaikilla oli kokemusta palkkatöistä, yhdellä yrittäjistä oli tapahtunut ammattialan vaihto ennen yrityksen perustamista.

Yrityksen perustamisesta

Toiset voivat kokea yrittäjäyden itselleen luonnollisena valintana. Yrittäjäyttä oli saatettu pohtia pitkään todennäköisenä tulevaisuuden valintana ja sitä kuvattiin: "*palona yrittäjäksi*", tai että:

Yrittäjäyys on minussa ollut jo aika pitkään semmoinen,...

Toisille yrittäjäyys voi olla enemmänkin pakon sanelema vaihtoehto. Yrittäjäksi oli ryhtytty koska koettiin sen olevan ainoa vaihtoehto, jonka kautta oli mahdollista päästä toteuttamaan omia tavoitteita.

Tavallaan se yrittäjäyys tulee siihen vähän niin kuin välttämättömänä pahana, että se että koko hommahan on saanut alkunsa siitä omasta halusta toteuttaa niitä omia luovia visioita ja sitten on pakko ollut ryhtyä yrittäjäksi sen takia kun ei ole ollut muita keinoja tehdä sitä. ...että yrittäjäksi joutuu niin vaikean kautta, kantapään kautta, opiskelemaan niitä asioita siinä matkan varrella, kun niitä haasteita tulee vastaan.

Erilaisista lähtökodista huolimatta tuntuu taustalta löytyvän kuitenkin hyvin samanlaisia arvoja. Halu toteuttaa omia mielenkiinnon kohteita, kokemus siitä, että yrittäjänä on mahdollista käyttää omia voimavarojaan monipuolisesti ja täydellä painolla. Tutkimus-yrittäjien keskuudessa tärkeimpänä tekijänä yrityksen perustamiselle nousi halu tehdä itselle mieluisaa asiaa. Tunne saatettiin kokea jopa pakottavana, kokemus siitä, että elämä jäisi vajaaksi jos ei itselle tärkeitä asioita pääsisi tekemään.

Lopullista yrityksen perustamispäätöstä on edeltänyt aika, jolloin perustamista on mietitty joko hyvinkin aktiivisesti tai se on *"heilahdellut"* taustalla. Vaikka etukäteen tehdyt laskelmat yrityksen kannattavuudestaan eivät *"hirmu lupaavilta"* näyttäneet, voi yrityksen perustaminen tuntua *"ainoalta oikealta mielekkäältä ratkaisulta"*. Yrittäjäksi ryhtyminen koettiin monessakin suhteessa enemmänkin *"käytännönjärjestelyinä"*, yrittäjänä on mahdollisuus työllistää itsensä tekemällä itselleen tärkeää ja mielekästä asiaa. Shanen (2003) mukaan yrittäjäprosessi alkaa tilaisuuden havaitsemisesta ja sen mahdollisestamisesta. Tutkimusyrittäjien kohdalla tilaisuuden havaitsemisen voisi tulkita ennen kaikkea siten, että yrittäjät ovat kokeneet yrittäjyyden tilaisuutena hyödyntää heidän taitoja, erityisosaamista ja intohimojaan.

Bygraven (2004) mukaan lopullisen yrittäjäyyspäätöksen taustalta löytyy usein jokin laukaiseva tekijä. Niin myöskin tutkimusyrittäjien kohdalla. Laukaiseva tekijä voi näytettyä yrittäjälle itselleen jälkikäteen hyvin voimakkaanakin tekijänä, kuten palkkatyön päättymisen, rahoituspäätöksen saaminen, tai muutokset työilmapiirissä. Lopullinen yrittäjäyys päätös voi syntyä myös hitaasti kypsyen:

...kun huomasiin vaan kokoajan tekeväni.

Yritystoiminnan ensimmäiset vuodet

Kaikki tutkimusyrittäjät kokivat että, yritystoiminnan ensimmäiset vuodet menevät:

hyppelehtiessä paikasta toiseen, niin kun oikeestaan tietämättä.

Yrittäjät aloittavat toiminnan tekemällä monenlaisia omaan osaamiseen liittyviä asioita. Toiminnan alussa on löydettävä riittävästi asiakkaita, oikeat markkinat, oikeat tavat markkinoida ja ennen kaikkea saada tunnettavuutta.

Tämä on niin nuori yritys ja hakee vielä paikkaansa ja ajan saatossa toivottavasti kapenee sektori, että jää jotain pois tai sitten on varaa palkata henkilö.

Vaikka tavoitteena olisikin toiminta hyvinkin kapealla sektorilla, voidaan erilaisten asioiden tekeminen kokea positiivisena.

Sehän oli näin jälkepäin ajateltuna tosi hyvä koulu, että sitä taitoa kehkeytyi ja sitä kokemusta ja sitä materiaalitutemusta ja sitä asiakaspohjaa tuli sieltä.

Ensimmäisten toimintavuosien aikana on yrittäjän osoitettava itselleen ja muille pärjäävänsä taloudellisesti. Yrittäjä saattaa joutua myös perustelemaan omaa liikeideaansa ja toimintamalliaan. Alkuvaiheessa oman toimintansa perustelu voi olla yrittäjälle raskasta

ja itsevarmuutta heikentävää. Onnistumisen kokemusten myötä itsevarmuus ja usko yrityksen onnistumiseen kasvaa, negatiivinen palaute vähenee tai yrittäjä ei kiinnitä siihen enää huomiota.

... ja sen minä olen oppinut, että tällä elää.

Nykyään ei hetkauta negatiivinen(palaute), eikä sitä enää tule, niin kuin alkuvaiheessa sitä tuli. Nyt kun jengi uskoo, että kai se homma toimii, kun se on vieläkin tuossa.

Eriävät mielipiteet voivat myös auttaa yrittäjää tarkastelemaan omaa toimintaansa kriittisesti.

Se oli sellainen tyyppi, että se tykkäsi kyseenalaistaa asioita, niin kuin minäkin, että pakotti miettimään enemmän niin kuin bisneksen kannalta ja näin. Hirveästi minä olin erimieltä asioista. Mutta kyllä siitä varmaan hyötyä oli.

Yrittäjäidentiteetti

Yrittäjän kokemana identiteetti voi vaikuttaa tapaan miten yritystä viedään eteenpäin. Dyerin (1994) mukaan yrittäjällä on sekä ammatillinen identiteetti että yrittäjämäinen identiteetti. Yksilön aikaisempien kokemusten perusteella voi ammatillinen identiteetti olla vahvempi. Ammatillisesta suuntautumisesta huolimatta on yksilön muodostettava myös yrittäjärooli. Dyerin (1994) mukaan yksilö omaksuu ennen pitkää erityisen yrittäjäroolin. Omaksuttu rooli vaikuttaa tapaan miten yrityksessä toimitaan ja miten sen toimintaa kehitetään. Kaikkia tutkimusyriyten yrittäjiä leimasi vahva ammatillinen identiteetti. Yrittäjäksi oli ryhdytty käytännönjärjestelyjen takia, yrittäjä on tapa päästä toteuttamaan omaa ammatillista identiteettiään.

Yrittäjäksi en minä kyllä yleensä itseäni kutsu, kun eihän se yrittäjä ole mikään ammatti.

...että yrittäjäksi joutuu niin vaikean kautta, kantapään kautta opiskelemaan niitä asioita siinä matkan varrella, kun niitä haasteita tulee vastaan.

Kun yrittäjä kokee joutuneensa yrittäjäksi, koetaan yrittäjyyteen liittyvät toiminnot asioina, jotka on pakko tehdä, asioina joita on pakko opetella. Yrittäjä rooli voi olla pakotettu, jolloin yrityksen toiminta keskittyy yrittäjän erikoisosaamiseen, eikä yrityksen kehittämistä nähdä ensisijaisena toimena. Esimerkiksi kokemus siitä, että jos työpäivän aikana ei ole aikaa tehdä tuotteita, on päivä mennyt hukkaan, tai työpäivää joutuu jatkamaan vapaa-ajalle.

Kyllä minä koen huonoa omaatuntoa, jos en saa jonain päivänä jotain aikaiseksi, edes puolivalmiiksi... niin ettei ole mitään tehnyt tänä päivänä, vaikka periaatteessa on tehnyt ihan töitä.

Kaikki tutkimusyrittäjät kokivat olevansa yrittäjinä huonoja riskinottajia. Riskinottoon liittyi ajatus siitä ettei itseä koettu "tyypillisenä yrittäjänä, sellaisena bisnesmiehenä ja kasvuyrittäjänä" vaan että, yrittäjänä "kasvaa homman mukana" tai että "arvomaailma siellä pohjalla säilyy".

Tutkimusyrittäjät myös kokivat, että yrittäjärooli oli ajan myötä muuttunut ja kehittynyt. Kokemus siitä, että on oppinut yrittäjänä tarvittavia taitoja ja osaa siten hallita ja kehittää yritystään, kasvattaa vahvempaa ja myönteisempää yrittäjäroolia.

Nyt kun on ollut käsityöyrittäjä, se niin kuin merkkää enemmän- siihen on tullut uskottavampi sävy, niin kuin minä osaan, minä teen tätä ammatikseni ja minä olen yrittäjä. Eikä vaan, että minä teen puoliksi, minä puoliksi osaan ja minä puoliksi teen ja minä puoliksi panen tämän hinnankin.

Roolin kehittyminen näkyi myös yritystoiminnan kehittämisenä. Yritystoiminta saateen aloittaa jopa hyvin pessimistisistä lähtökohdista. Tällöin ensimmäiset askeleet yrittäjä roolin kehittämisessä otetaan siinä vaiheessa kun koetaan, että yrittäjänä voi pärjätä, niin taloudellisesti kuin henkisesti. Havainnot siitä, että on oppinut yrittäjänä tarvittavia asioita ja että yritys pääsee eteenpäin synnyttävät positiivisia kokemuksia, jotka vahvistavat positiivista yrittäjäroolia.

Yrittäjärooli syntyy viimeistään siinä vaiheessa, kun itselle on todennettu yritystoiminnan mahdollisuus, että "tällä elää". Kun yrityksen olemassa olo on todennettu voi yrittäjällä tulla kokemus siitä että "hommat alkaa seisoa"

Minulla on ne asiat mitä minä teen nyt hallussa, että nyt pitäisi löytää jotakin uutta, joka olisi sitten taas haasteellista.

Yritystoiminnan kehittyminen ja tulevaisuus

Yrittäjät kokivat yritystoiminnan syklisenä. Välillä on otettava harkittuja riskejä yrityksen eteenpäin viemiseksi. Myös tavoitteet ja haaveet yrityksestä voivat muuttua ajan kanssa

Minä en olisi silloin kaksi vuotta sitten kuvitellutkaan, että minä vannoin silloin etten halua omia työntekijöitä, että tässä on nyt harpattu iso askel

yhtäkkiä eteenpäin, että nyt on hirveästi töitä, että saahan piettyä tämä. Tämä olisi tällä hetkellä tämä minun unelmataso.

Tulevaisuuden tavoitteet voidaan nähdä hyvin moninaisina. Tavoitteena oli tietysti pärjätä taloudellisesti. Yritystoiminnan alussa oli taloudellisenä tavoitteena ollut tietty minimitaso, kyky elättää itsensä. Minimitason saavuttamisen jälkeen taloudelliset tavoitteet asetettiin korkeammalle. Tällöin tavoitteena olivat muun muassa mahdollisuus palata työntekijä, hankkia työtä helpottavia koneita tai hallita paremmin tulojen ja kulujen tasapainoa. Taloudelliset tavoitteet liittyvät ennen kaikkea yrityksen kehittämiseen, toissijaisena tulivat oman elämänlaadun parantamiseen liittyvät tavoitteet.

Totta kai en pistä pahakseni, jos tulisi paljon rahaakin... totta kai sitä haaveilee siitä että joskus voisi tehdä vähän radikaalimpia lomapäätöksiä...tai vois päättää että minäpä haluaisin tommoisen auton...

Taloudellisia tavoitteita suurempi paino annettiin yrittäjän henkisille haasteille, joista osa liittyi yritykseen ja osa omaan osaamiseen. Yrittäjät halusivat kehittyä vielä paremmaksi esimerkiksi omassa teknisessä osaamisessaan ja visuaalisessa ilmaisussaan. Myös halu kehittyä hyväksi yritysjohtajaksi nousi esiin.

... että me saadaan oikeasti sitä mallistoa kehitettyä, että se pysyy mielenkiintoisena ja itse saa toteutettua niitä omia...

...että minä tekisin aina vaan parempaa ja parempaa...

Yhteistä kaikille yrittäjille oli halu saada tunnettavuutta. Tunnettavuuden lisääntyminen koettiin tärkeäksi tavoiteltavaksi asiaksi. Omaa yritystä, omaa osaamista ja omaa erityisalaa piti saada tunnetummaksi. Johtuen yritysten erilaisuudesta olivat tavoitteet erilaisia. Haluttavaa saattoi olla tunnettavuus oman erityisalan osaajien keskuudessa tai suuremman yleisön keskuudessa, omaa yritystä tärkeämmäksi saatettiin ajatella koko alan tunnettavuus.

...että mitä enemmän ihmiset edes tietää sinun nimen, jos kukaan ei tunne, kukaan ei osta yhtään mitään...

mieluummin toimin sillä tavalla, että hankin pikkuisen jalansijaa, semmoista nimeä ja sitten on helpompi lähteä...

...jatkaa oikeastaan sitä mitä teenkin ja saada vähän kansainvälistä mainetta enemmän, että olisi, niin kuin saisi parempia hommia...

Yrittäjät kokivat, että tunnettavuus lisääntyi ennen kaikkea tekemällä hyviä ja laadukkaita tuotteita. Tämän lisäksi mainittiin muun muassa messut ja näyttelyt. Tunnettavuus-

teen liittyvänä seikkana nousi esiin yrittäjien profiloituminen. Yrittäjät olivat tarkkoja siitä minkälaisia tuotteita yritys tekee, millaisiin projekteihin lähtee mukaan ja millaisissa asiayhteyksissä yritys on esillä. Vaikka yritystoiminnan alussa olisi tehty monenlaisia töitä ja etsitty omaa erikoistumisaluetta, on tärkeää että:

Itse kasvaa niitten asioiden mukana ja on vahvasti niiden takana.

...että minulla on sellainen ongelma, että minä torpedoin kaikkia ideoita, jotka on minun mielestä mauttomia, tai ei sovi tähän firman imagoon. Vaikka sieltä olisi mahdollisesti rahaa saatavilla.

Yrittäjien tavoitteet liittyivät siis ennen kaikkea siihen, että he saisivat tehdä tuotteita ja asioita, jotka ovat heille itselleen mielekkäitä ja tärkeitä. Taloudelliset tavoitteet ovat tällöin toissijaisia. Paremmat taloudelliset resurssit mahdollistivat yrityksen kehittämisen niin, että yrittäjän itse olisi mahdollista keskittyä omaan ydinosaamiseensa ja itselle tärkeisiin asioihin. Yrittäjän henkiset tavoitteet koettiin niin tärkeänä, että tuottoisat mahdollisuudet saatettiin hylätä, koska niitten ei uskottu sopivan yrityksen profilliin. Yritystä haluttiin mieluummin kasvattaa hitaasti, jotta yrittäjälle tärkeät arvot säilyisivät.

6.3 Yrittäjät ja luovuus

Yrittäjien ajatuksia luovuudesta

Luovuus on monikasvoinen ja monikerroksinen ilmiö, jolle löytyy erilaisia määritelmiä ja tarkastelutapoja. Myös tässä tutkimuksessa löydettiin monenlaisia näkökulmia luovuuteen. Tutkimusyrittäjät kokivat luovuuden ennen kaikkea positiivisena ilmiönä. Yrittäjät kokivat, että luovuus on vaikuttanut heidän elämäänsä monellakin tapaa. He esimerkiksi kokivat, että luovuus on vaikuttanut vahvasti yritysten syntyyn ja että luovuus on jopa yrityksen elinehto.

Muuten ei olisi mitään tarjottavaa, jos ei pystyisi luomaan jotain uutta.

Luovuus liitettiin tarpeeseen ja kykyyn tehdä uusia asioita, totuttujen toimintatapojen kyseenalaistamiseen ja ajatuksen "rönsyilyyn", eli siihen, että ideoista syntyy helposti uusia ideoita. Luovuus voi olla sitä, että kykenee muuntamaan jonkin näkemänsä asian toiseksi, tai vaikuttamaan itselleen tärkeisiin asioihin. Luovuus koettiin myös lahjana, tällöin se voi olla nautintoa esimerkiksi kuvista ja teksteistä.

Se voi olla kyky nähdä jotakin sellaista jota jossakin ei ole.

Luovuus merkitsee nautintoa kaikista kuvista ja teksteistä ja ilmaisusta ja väreistä ja niiden yhteensovittamisesta...

Minä poimin sen jutun, joka sitten syntyy jonakin muuna tuotteena.

Luovuudesta puhuttiin eri yhteyksissä eri tavoin. Varsinkin tuotesuunnittelun yhteydessä luovuudesta puhuttiin enemmän taiteellisena luovuutena. Yrittäjän tarvitsema luovuus kuvattiin useammin ongelmanratkaisu luovuudeksi.

Yrittäjä ei selviä, en siis tarkoita vaan tämmöistä taiteellista luovuutta, vaan luovuutta elämässä yleensä. Aina on niitä ongelmakohtia, joiden avulla sitä selviää sitten, että osaat kyseenalaistaa, miksi minä en vois tehdä tätä toisin päin.

Nämä kaksi luovuuden muotoa löytyvät myös Policastron ja Gardnerin (1999, 220–221) jaottelusta (ks. sivu 33). Policastron ja Gardner (1999, 220-221) kutsuvat yhtä luovan käyttäytymisen muotoa myös ongelmanratkaisu luovuudeksi. Tutkimusyrittäjien kuvaama taiteellinen luovuus vastaa Policastron ja Gardnerin (1999, 220-221) luovan käyttäytymisen muotoa, jossa taiteilijat tai keksijät luovat uusia symbolisia systeemejä ja työskentelevät niiden parissa. Näiden kahden luovuuden muodon lisäksi Policastron ja Gardnerin (1999, 220-221) mukaan on olemassa vielä kolme luovan käyttäytymisen muotoa.

Tuotesuunnittelun yhteydessä luovuuteen liitettiin enemmän taiteilijamaisen luovuuden piirteitä. Tällöin luovuus on ennen kaikkea yksilölle nautinnollista. Se on tutkimusyrittäjien mielestä kykyä nähdä jotakin sellaista jota jossakin ei ole, esimerkiksi metsässä nähdyt risut näyttäytyvät yrittäjälle jossain muussa hahmossa ja vaikuttavat tuotesuunnitteluun. Tutkimusyrittäjät saattoivat puhua siitä miten ympäristöstä poimitut pienet asiat muuntuvat tuotteeksi. Taiteellinen luovuus liittyy enemmän visuaalisiin asioihin, siihen miten ympäristössä havaitut asiat muuttuvat uudeksi ja erilaiseksi yrittäjän tuotteissa. Kun luovuudesta puhuttiin tuotesuunnittelun yhteydessä ajateltiin myös, että on tärkeää, että voi tarjota asiakkaalle, jotain sellaista mitä hän ei ollut ajatellut.

Yrittäjän tarvitsemaan luovuuteen liitettiin ongelmanratkaisu. Luovuuden käyttö lähtee tällöin liikkeelle vastaan tulevasta ongelmasta. Ongelmat voivat olla hyvin selkeitä ja sellaisia joihin on keksittävä ratkaisu välittömästi. Esimerkiksi, jos messuvälineet eivät olleet sopineet autoon, on niitä katkottu sahalla. Ongelmat voivat olla myös monimut-

kaisempia ja epämääräisiä. Esimerkiksi se miten liiketoimintaa saadaan kasvatettua tai hyödynnettyä tehokkaasti materiaalia. Ongelmia voidaan ratkoa usein eri tavoin. Ratkaisuna voidaan käyttää tavanomaista, ei luovaa ratkaisua. Ongelmaa voidaan myös pohtia laajasti, etsiä siihen erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja ja päätyä lopulta enemmän tai vähemmän luovaan ratkaisuun.

Luova yrittäjä

Kaikki tutkimusyrittäjät kokivat olevansa luovia. Tutkimusyrittäjät myös kokivat, että luovuutta voi olla eritasoilla. Toiset ihmiset voivat olla luovempia kuin he ja toisaalta he voivat olla luovempia kuin monet muut.

Kyllä mä todella luova koen olevani, mutta toisaalta tiedän paljon ihmisiä ja olen kateellinen niille, joiden tiedän olevan paljon minua luovempia.

Myös esimerkiksi Amabilen (1996, 83-92) mukaan ovat kaikki ihmiset kykeneväisiä luovuuteen, luovuus ilmenee vain eri tasoilla. Luoviin ihmisiin on liitetty useita luovuuteen liitännäisiä luonteenpiirteitä. Muun muassa Amabile on kerännyt eri tutkimuksissa yleisemmin yhdistettyjä piirteitä yhteen (ks. sivu 30). Myös tutkimuksen yrittäjät kuvasivat omaa käyttäytymistään ja luovuuttaan luovuuteen liitännäisillä luonteenpiirteillä. Yrittäjät kokivat, että heillä on hyvin vahva tarve toteuttaa omia ideoita, halu löytää haasteita ja halu päästä aina parempaan lopputulokseen. Yrittäjillä vaikutti olevan vahva kontrollipremissi, eli usko siihen, että he itse ohjaava elämäänsä. Yrittäjät kuvailivat itseään yksilöiksi, joilla on kyky sietää monimerkityksellisyyttä, kyky itsenäiseen työkentelyyn ja kyky tehdä valintoja eri vaihtoehtojen välillä. Amabilen (1996, 83-92) mukaan varsinkin yksilön tapa lähestyä ongelmia sallien monimutkaisuudet ja useat vaihtoehdot on luovuuteen olennaisesti liittyvä taito.

Jos ongelmia on niin pyrin niihin ratkaisut keksimään, jos en yksin niin sitten käytän verkostoa apunani... kun kerran messuille mentiin ja kun ei messuvälineet sopineet autoon, niin niitä sahan kanssa katkottiin ja semmoisia ihan konkreettisia.

Messuosastojen suunnitteleminen, se on nyt semmoinen asia joka tulee ensimmäisenä mieleen, jossa tarvitaan luovuutta. Koska joka tapauksessa sinulla menee tietty raha siihen ja sinulla on tietty alue käytettävissä ja sinä voit tehdä siitä hemmetin hyvän tai ihan tavallisen. Siinä on ihan luovuudesta kiinni.

Tavallaan monessa vaiheessa on tullut se , että hommat alkaa seisomaan, se että vaihtoehtona on se että tekee vähän niitä raskaita ratkaisuja, että pääsee eteenpäin, että osaa miettiä taas uusia suuntia...

Yrittäjät kokivat monenlaisia tilanteita, joissa tärkeää on kyky ottaa ongelmat haasteina, sallia monimutkaisuudet ja löytää erilaisia vaihtoehtoja. Yrittäjien kertomuksista löytyi myös piirteitä joiden voi ajatella olevan luovuudelle haitallisia. Yrittäjät kokivat kärsivän ainakin toisinaan itsekurin puutteesta ja he kuvasivat itseään haluttomiksi ottaa riskejä, varsinkin yritystoiminnan puitteissa.

Yleinen luova ajattelukyky ei kuitenkaan johda luoviin tuotoksiin, vaan luovuus sitoutuu aina johonkin erityisalaan (esim. Amabile 1996, 83–92; Csikszentmihalyi 1999, 313–333). Yksilön tulisi saavuttaa alallaan asiantuntija-asema, eli hallita alansa tekniset, toiminnalliset ja älykkyyteen perustuvat tiedot ja taidot, lisäksi hänellä pitäisi olla lahjakkuutta (Amabile 1996,83-92). Tutkimusyrittäjien kohdalla asiantuntijuutta voidaan tarkastella eri identiteettien kautta. Yrittäjä voi olla asiantuntija sekä omalla erityisalallaan että yrittäjänä.

Kaikkien tutkimusyrittäjien voi nähdä saavuttaneen asiantuntija-aseman omalla erityisalallaan. Eritysalan osaamisen taustalta löytyi vankka harrastaneisuus ja muodollinen koulutus. Kaikki tutkimusyrittäjät myös kokivat olevansa taitavia omassa erityisalassaan.

Se mikä minulla oli vahvana, niin minulla oli tekniikka vahva, sen minä olin opetellut ihan viimeisen päälle, niin että se on tarkkaa ja hyvää. Niin kyllä minä koen olevani vahvoilla siinä kaikkiin muihin.

Saavuttaakseen yrittäjänä asiantuntija-aseman täytyisi osata yrittäjänä tarvittavat tiedot ja taidot. Tutkimusyrittäjillä oli erilaisia ajatuksia yrittäjänä tarvittavia taitoja kohtaan. Toisten mielestä yrittäjänä tarvittavat taidot ovat helppoja ja arkipäiväisiä taitoja, toisten mielestä taitojen hallitseminen vaatii enemmän harjoittelua.

...ne on semmoisia maalaisjärki, luonnollisia asioita, tai minä olen ainakin kokenut sen sillä tavalla.

Jos sinä rupeat ihan ummikkona laskemaan, että mitähän sinun pitäisi saada tästä tuotteesta oikeasti, niin ainahan se menee pieleen.

Yrittäjänä tarvittavia taitoja oli saatu erilaisista koulutuksista tai sparrauksesta. Kaikki tutkimusyrittäjät olivat olleet jonkinlaisessa yrittäjäkoulutuksessa ennen yrityksen alkua ja/tai sen aikana. Yrittäjäkoulutukset koettiin pääasiassa hyödyllisinä. Yrittäjäkoulutuksissa oli yrittämisen perusasioiden lisäksi saatu kannustusta yrittäjyyteen ja autettu näkemään omia suunnitelmia eri näkökulmista. Koulutusten lisäksi tarvittavia taitoja ja

tietoja voi saada yhteistyöverkostojen kautta. Yrittäjät kokivat esimerkiksi tilitoimistosta saamansa avun tärkeäksi.

Yrittäjän motivaatio

Muun muassa Amabile (1996, 83–92) korostaa teoriassaan motivaation vaikutusta luovuuteen. Ilman motivaatiota ei asian parissa jaksa toimia, eikä etsi vaihtoehtoisia ratkaisuja ensimmäisen mieleen tulevan sijaan. Tutkimusyrittäjät olivat ensisijaisesti motivoituneet toimimaan oman erityisalansa parissa. Yrittäjyys koettiin *"käytännönjärjestelyinä"* tai *"tapana työllistää itsensä"*. Yrittäjäksi oli ryhdytty koska yrittäjällä oli tarve toteuttaa omia ajatuksia *"oma halu toteuttaa luovia visioita"*

Kaikki tutkimusyrittäjät olivat toimineet oman erityisalansa parissa jo kauan. Omasta harrastaneisuudesta oli koulutuksen kautta syntynyt ammatti. Tutkimusyrittäjät olivat vahvasti motivoituneita omaa erityisosaamistaan kohtaan.

Tykkäsin siitä hirveästi.

Minä olen niin kuin moottoripyöräihminen, niin kuin moottoripää muutenkin, pyrin hakemaan semmoisia hommia.

Amabilen (1996, 83-92) mukaan sisäinen motivaatio, eli motivoituminen itse tehtävästä, johtaa luovuuteen. Tutkimus yrittäjät olivat motivoituneet sisäisesti, kun kyse oli omaan erityisosaamiseen liittyvien tuotteiden tekemisestä. Ulkoisia palkkiota ja rahaa tärkeämpänä pidettiin sitä, että sai toteuttaa itselle tärkeitä asioita ja kehittyä niissä paremmaksi.

...että minä tekisin aina vaan parempaa ja parempaa ja uuteen kuvaan ja erilaisia, että koko työ muuttuu, että aina niin kuin kauhun ja tuskan tunteita, kun aloittaa jonkun seinätekstiilin, mutta ne on itse asiassa parhaita ne, jotka on kauheita.

Hyvien tuotteiden suunnitteleminen on oikeasti haastavaa ja oikeasti mielenkiintoista.

Sisäisestä motivaatiosta kertoi myös se, että tutkimusyrittäjät saattoivat kertoa myös tekevänsä välillä erilaisia projekteja, joista ei yritykselle tule ainakaan suoraa taloudellista hyötyä, mutta ne olivat yrittäjälle tärkeitä ja mielekkäitä. Ainut ulkoinen motivaattori oman erityisosaamisen kohdalla tuntui olevan halu saavuttaa mainetta, erityisesti oman alan osajien parissa. Maineen saavuttaminen koettiin sekä itsessään arvokkaaksi asiaksi, mutta myös tärkeäksi yrittäjänä pärjäämisen kannalta.

Carsrudin ja Brännbackin (2011) mukaan joitain yrittäjiä motivoi enemmän se mitä he tekevät, jolloin he saattavat keskittyä tuotteiden kehittämiseen yrityksen kehittämisen sijaan. Tällainen käyttäytyminen kuvastaa osittain tutkimusyrittäjiä. Yrittäjäksi ryhtymisen takaa löytyi ulkoisia motivaation lähteitä, esimerkiksi palkkatöiden loppuminen ja starttirahan saaminen. Yrittäjyyden alkua kuvaa hyvin varovaiset jopa pessimistiset odotukset omasta taloudellisesta pärjäämisestä.

Tiesin että on hankala saada leipää, tai siis minä ajattelin että se on ihan mahdotonta, että aika pessimisesti lähdin siihen..

Carsrudin ja Brännbackin (2011) mukaan yrityksen perustamisen motiivit ja tulevaisuuden tavoitteet vaikuttavat yrittäjän tapaan toimia ja kehittää yritystään. Tutkimusyrittäjien epävarma suhtautuminen yrityksen taloudelliseen menestykseen ja tulevaisuuteen näkyi varovaisena toimintana yritystoiminnan alussa, yrittäjät kokivat riskien minimoinnin ja sen että kasvavat itse yrityksen mukana tärkeänä.

Yrittäjien toiminnan motiivit ja tulevaisuuden tavoitteet voivat myös muuttua ajan kuluessa. Tutkimusyrittäjien kertomuksista nousi esiin miten alkuvaiheen jälkeen, kun itselle oli kyetty todentamaan taloudellinen pärjääminen, saattoivat motiivit ja tavoitteetkin muuttua. Pärjääminen yrittäjänä vaikutti synnyttäneen myös sisäisiä motivaatiotekijöitä yrityksen kehittämistä kohtaan.

Ne on jotenkin ne haasteet ja ne asiat, jotka pitää oman mielen virkeänä ja ne miksi tätä jaksaa ja haluaa tehdä.

Itsevarmuus kasvaa tehdessä ja varmuus siitä että on tehnyt oikeita valintoja

...minulla on ne asiat mitä teen nyt hanskassa, ne on hallussa, että nyt pitäisi löytää jotakin uutta, joka olisi sitten taas semmoista haasteellista.

Taloudellisten tavoitteiden lisäksi yrittäjyys voi saada myös muita tavoitteita. Sen lisäksi, että yrittäminen mahdollistaa halutun elämäntyylin on yrittämisen kautta mahdollista tavoitella myös muita itselle tärkeitä asioita.

Tässä on mahdollista tarttua itselle tärkeisiin asioihin ja sitten viedä niitä oikeasti eteenpäin, siitähän on oikeasti aina aivan innoissaan kun saa jonkin asian nytkähtämään.

Luovuuden ja motivaation suhde toimii myös tosin päin. Stenbergin ja Lubartin (1999, 9) mukaan sen lisäksi, että motivaatio voi synnyttää luovuutta, voi mahdollisuus käyttää luovuutta synnyttää motivaatiota.

Kyllä sitten kun siihen innostuu, ei se mitään pakkoa ole, se on ihan hauskaa. Innostuminen johtuu siitä, että kokee että on jotain annettavaa.

Ympäristön vaikutuksesta

Kuten eri tutkimuksissakin on käynyt ilmi voi ympäristön vaikutus luovuuteen olla monitahoinen. Kasvuympäristö vaikuttaa muun muassa taitoihin ja asenteisiin (esim. Csikszentmihalyi 1999). Yksilön vapaus, positiiviset roolimallit, kannustus luovuuteen ja riittävät resurssit ruokkivat luovuutta (Runco 2004). Tutkimusyrittäjät kokivat läheisten ihmisten tuen tärkeäksi. Läheisten ihmisten tuki luo itsevarmuutta ja voi muistuttaa omista vahvuuksista.

...sitten joutui aika paljon tavallaan...selittelemään, perustelemaan tätä toimintaansa muille, että kyllähän varmaan sen läheisten tuen ansiosta on sen jaksanut, että kaikki oli jo huomannut, että... se on minun juttu ja minä teen sitä...

Yritystoiminnan alkuvaiheessa ympäristö asettaa paineita, joka voidaan kokea luovuutta estävänä. Ympäristön epäilevä suhtautuminen voi toisaalta heikentää itsevarmuutta, toisaalta lisätä näyttämisen halua.

Ulkoisesta toimintaympäristöstä merkitykselliseksi saatettiin nostaa muut omalla alalla vaikuttavat toimijat. Kokemus oli, että näiden ihmisten hyväksyntä ja arvostus on tärkeää ja yksi menestyksen mittari.

Luova prosessi

Vaikka sitä ei varsinaisesti tutkittukaan, tuli tutkimushaastattelussa ilmi millainen luova prosessi voi olla. Wallas on kuvannut luovaa prosessia nelivaiheisen mallin avulla, johon kuuluu valmisteluvaihe, haudontavaihe, inspiraatio ja varmennusvaihe (Puhakka 2007). Vaikka vaihemalli ei ehkä kykene kuvaamaan luovan prosessin oikeaa luonnetta, se onnistuu kuvaamaan sitä etteivät luovat ideat synny tyhjästä, vaan vaativat aikaa ja työtä syntyäkseen.

Tutkimusyrittäjien kertomuksista ilmeni miten tietoa otetaan vastaan eri paikoista. Tärkeitä tiedon lähteitä voivat olla oman alan muut toimijat ja asiakkailta saatu palaute. Tuotesuunnittelussa ideoita voidaan löytää luonnosta, ympäristöstä tai materiaalin ominaisuuksista. Luovaan prosessiin kuuluu ideoiden "rönsyily", eli ideoista syntyy uusia ideoita ja ongelmiin pyritään löytämään useita erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja.

Yrittäjien kertomuksista ilmeni haudontavaiheen tärkeys prosessissa. Tässä vaiheessa pyritään hahmottamaan kokonaisuuksia. Lopullinen ratkaisu tuntui syntyvän vaihe vaiheelta yhdistelemällä ongelman ja ratkaisun eri palasia.

...suunnittelu tapahtuu minulla aika hitaasta, että haluan että ne tavallaan kehitty omiksi yksilöiksi ne tuotteet, että en pyri saamaan nopeasti uutta, vaan tavallaan suunnittelen sen mallin tosi valmiiksi ennen kuin se tulee myyntiin asti, että ne sopii tähän kokonaisuuteen ja että ne on hyviä tuotteita saman tien.

Nyt ollaan sellaisessa vaiheessa että uusia ideoita olisi hirveästi, mutta niiden toteuttamiseen ei vaan ole oikeasti ollut aikaa. On kypsymässä paljon uutta, mutta sille pitäisi vaan järjestää se oma aika.

Luovuuden käyttäminen yrittäjänä

Minusta tuntuu että suurin osa ihmisistä on luovia, enemmän tai vähemmän, mutta ne ei käytä sitä.

Yrittäjä voi käyttää luovuutta monella tapaa tai olla käyttämättä sitä ollenkaan. Tutkimushaastatteluissa luovuuden käyttämisestä yrittäjänä löytyi monenlaisia näkökantoja. Toisaalta luovuutta pidettiin asiana, joka ei suoranaisesti liity yrittäjän toimintoihin, toisaalta ajateltiin, että luovuus on koko yrityksen olemassa olon edellytys. Luovuus liitettiin ennen kaikkea menestymiseen, luovuutta käyttämällä mahdollisuudet menestyä lisääntyvät.

Tutkimusyrittäjät olivat perustaneet yrityksensä osittain sen takia, että voisivat käyttää luovuuttaan. Näiden yrittäjien tuotteet olivat yrittäjien luovuuden osoituksia. Luovuus on siinä mielessä elinehto yritykselle.

...ei tällä olisi muuten mitään tarjottavaa, jos ei pystyisi luomaan mitään uutta ja olisi luova. Varmaan kaikki työt mitä teen vaatii sitä, että minä pystyn tarjoamaan omia ajatuksia asiakkaalle.

Yrityksen perustamista voidaan pitää myös luovuuden osoituksena. Onhan alkava yritys uusi ja ainutlaatuinen. Varsinkin yksi tutkimusyrittäjistä koki oman yrityksensä vahvasti kokonaisuutena ja luovuuden osoituksena.

Luovuutta käytettiin tuotteiden suunnittelun lisäksi arkisten ongelmien ratkaisuun. Eteen tulevat ongelmat pyrittiin ratkomaan tehokkaasti, joko yksin tai käyttämällä apuna yhteisöverkostoja. Yrittäjät myös kokivat, että kyky hyödyntää ja löytää mahdollisia yhteisöverkostoja voi olla luovuuden osoitus. Yrittäjät kokivat, että kykenivät hyödyntämään omaa osaamistaan tehokkaammin siirtämällä oman osaamisalueen ulko-

puolisia tehtäviä niitä paremmin osaaville. Näin resurssit hyödynnetään tehokkaammin, yrittäjät kokivat että heillä oli aikaa ja mahdollisuuksia käyttää luovuuttaan ja asiakkaille pystyttiin tarjoamaan parempaa.

Yrityksen markkinointi koettiin sellaisena alana, jossa luovuutta myös käytettiin ja jossa luovuutta tulisi käyttää entistä enemmän.

...kun tämä markkinointi on muuttunut, niin tai maailma on mahdollisuuksia täynnä ja sitten luovuudellahan sitä pystyy erottumaan, näyttämään sen osaamisensa. Että ihan mikä tahansa yritys, jos se on luova, se saa positiivista huomiota ja sitä myötä asiakkaita.

Eli sen lisäksi, että markkinoinnissa kannattaa käyttää luovuutta, voi yrityksen luovuus toimia jo itsessään yrityksen mainoksena.

Luovuuteen liitettiin myös kyseenalaistaminen. Yrittäjä voi käyttää luovuutta kyseenalaistamalla totuttuja toimintamalleja. Tällöin voi luovuuden avulla löytyä kyky toimia tehokkaammin ja käyttää olemassa olevat resurssit tehokkaasti hyödyksi.

...ehkä se luovuus näkyy siinä, että ei halua kangistua tiettyyn kaavaan tai muotiin, vaan yrittää etsiä uusia toimintatapoja, miten saa pysymään yrityksen virkeänä, miten tämä toiminta voi kehittyä. Se on minun mielestä sitä luovaa toimintaa.

Tutkimusyrittäjät kokivat, että luovuuden käyttö edistää yrityksen kasvua ja kehittymistä. Sen lisäksi, että luovuus mahdollistaa uudet tuotteet, sen avulla voi syntyä uusia toimintatapoja. Pelkkä luovuus ei kuitenkaan riitä:

...pala luovuutta ja sitkeyttä ja verkostointia ja että jos se pannaan ympyrään jokaista pieni pala, yhtä vähän suurempi ja yhtä vähän pienempi...

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella luovuutta yrittäjyyden näkökulmasta. Päämääränä oli tarkastella sitä, miten luovuus yrittäjyydessä ilmenee ja onko luovuudella merkitystä yrityksen /yrittäjän kannalta. Tavoitteeseen on pyritty käsittelemällä aihetta sekä kirjallisuuskatsauksen että laadullisen haastattelun kautta. Ongelmia tarkasteluun tuo se, ettei käsitteille yrittäjyys ja luovuus ole olemassa yksiselitteisiä kaikkien hyväksymiä määritelmiä.

Mitä merkityksiä yrittäjyys saa

Kyrön (1998) mukaan yrittäjyys terminä on sellainen, joka nostaa esille ajassa ja paikassa merkityksellisenä ja tärkeinä pidettyjä asioita. Kyrön ajatus selittäisi sen miksi termille ei ole olemassa yksiselitteistä määritelmää. Ajan ja paikan muuttuessa myös määritelmä muuttuu. Myös haastattelemi yrittäjät kokivat termin haasteelliseksi, mielikuvat ja käytäntö erosivat toisistaan. Termiin liitettiin määreitä kuten kasvuhaluus ja riskien ottaminen, jotka eivät yrittäjien mielestä kuvanneet heidän omaa toimintatapaansa. Silti jossain vaiheessa haastattelua saatettiin päätyä toteamukseen: Yrittäjähän minä olen.

Yrittäjyyttä on lähes poikkeuksetta kuvattu jonkinlaisena toimintana. Yrittäjää on muun muassa pidetty ennakoijana, innovoijana, yhteiskunnan kehittäjänä, organisoijana ja päätöksentekijänä. Yrittäjyyden toiminnallisuuteen päästään käsiksi kun tarkastellaan yrittäjyysprosessia. Tällöinkin joudutaan tekemään valintoja, mitä yrittäjyysprosessiin kuuluu, mistä se alkaa ja mihin se päättyy. Jotkin prosessikuvaukset keskittyvät yrityksen perustamisvaiheeseen ja päättyvät siihen kun yritys on perustettu. Tässä tutkimuksessa yrittäjyysprosessia pidetään laajempänä. Yrityksen perustamisen lisäksi tarkasteltiin yrityksen kehittymistä ja mahdollista kasvamista.

Myös tutkimusyrittäjät liittivät yrittäjyyteen toiminnallisuuden. Yrittäjyys on toimintaa siinä mielessä, että se mahdollisti näiden yrittäjien toiminnan heille rakkaiden tai tärkeiden asioiden puolesta. Yrittäjyys mahdollistaa sen, että eteen tulevaan mahdollisuuteen tai epäkohtaan voi tarttua, jos sen kokee itselle tai yrityksen kannalta merkitykselliseksi. Yrittäjyys myös pakottaa toimintaan. Yrittäjänä voi konkretisoida se, ettei pelkät ideat

ja ajatukset riittävästi ellei niitä kykene toiminnallaan muuttamaan muotoon, josta mahdolliset asiakkaat on valmiita maksamaan.

Bygrave (2004) korostaa yrittäjyyden prosessimaisuutta ajatuksellaan, että yrittäjyydessä yksittäisiä ideoita tärkeämpää on yrittäjän kyky jatkuvasti kehittää ideoita, toteuttaa niitä ja rakentaa siten menestyvä yritys. Tutkimusyrittäjien kertomuksista kävi ilmi yrittäjyyden jatkuvan kehittämisen luonne. Kehittyminen koettiin jaksottaisena. Välillä koetaan tasaisempia vaiheita, jolloin yritystoiminta ei juurikaan kehity, välillä yritystoimintaa kehitettiin voimakkaasti eteenpäin. Ensimmäinen kehityksen vaihe koettiin toiminnan alkuvaiheessa, johon kuuluu oman toiminnan suuntaaminen, omien toimintaedellytysten todistaminen sekä itselle että muille. Myös yrittäjien omassa suhtautumisessa yrittäjyyttä kohtaan näytti tapahtuvan kehitystä. Yritystoiminnan alussa saatettiin yrittäjyyttä kohtaan suhtautua skeptisesti jopa pessimisesti ja oma ammatillinen identiteetti oli vahva. Onnistumiset yrittäjänä näyttivät kuitenkin vahvistavan yrittäjäidentiteettiä. Yrittäjyyttä kohtaan suhtauduttiin positiivisemmin ja halu kasvattaa ja kehittää omaa yritystään vahvistui.

Mitä merkityksiä luovuus saa

Luovuus määritellään usein uuden ja omalaatuisen idean tai tuotteen kehittämiseksi, jolla on arvoa, se on hyödyllinen ja tarkoitukseensa sopiva. Luovuuden määritelmä antaa viitteitä siitä millaisesta ilmiöstä on kyse. Luovuuteen liittyy aina muutos. Käyttötarkoitukseensa sopivat uudet ideat ja tuotteet voivat muuttaa yksilöiden, ryhmien tai yhteiskunnan tapaa ajatella ja toimia. Varsinkin nyky-yhteiskunnassa muutosta ja kehitystä pidetään haluttavina asioina. Joten myös luovuutta pidetään positiivisena ilmiönä, jonka ilmenemistä tulisi tukea.

Tässä tutkimuksessa oletuksena on, että jokainen ihminen olisi kykeneväinen luovuuteen. Luovuus on yksilön kannalta kuitenkin monien osien summa. Esimerkiksi Amabilen mukaan luovien tuotoksien synty edellyttää luovaa ajattelukykyä, erityisalan osaamista ja motivaatiota. Luovuus ei siis ole ominaisuus, joka meillä luonnostaan on, vaan tarvitaan esimerkiksi harjoittelua ja positiivisia kokemuksia luovuudesta, jotta kykenimme todella luoviin tuotoksiin.

Luovuutta tarkastellaan usein sen yhteiskunnallisen merkityksen kautta. Luovuusteorioissa keskeisenä on usein se, mistä luovuus syntyy ja miten sitä voitaisiin mitata. Tunnistamalla luovuuteen kykeneväisimmät yksilöt ja luomalla luovuudelle suotuisia alustoja voitaisiin luovuutta tällöin yhteiskunnassa edistää. Tutkimushaastattelujen kautta luovuutta tarkasteltiin myös toisestakin näkökulmasta. Esiin nousi luovuuden merkitys yksilöille itselleen. Tutkimusyrittäjät kokivat luovuuden itsessään nautinnollisena. Luovuus voi siis synnyttää uusia ja omaperäisiä tuotteita ja ideoita, jotka voivat tuottaa yksilöille taloudellista hyvinvointia. Mahdollisuus käyttää luovuutta voi lisäksi toimia yksilön henkisen hyvinvoinnin kannalta tärkeänä.

Mikä on luovuuden merkitys yrittäjyydessä

Luovuudelle on annettu erilaisia rooleja eri yrittäjyysteorioissa. Joissain teorioissa luovuudella ei ole mitään sijaa, kuten esimerkiksi Kirznerin ajattelussa. Yrittäjää voidaan pitää rationaalisenä toimijana, joka on valppaana eteen tuleville mahdollisuuksille. Joissain yrittäjyysteorioissa luovuus on jollain tasolla läsnä vaikka siihen ei suoraan viitattaisikaan. Osa yrittäjyys teorioista taas pitää luovuutta yrittäjyyteen olennaisena kuuluvana asiana. Esimerkiksi Schmoller piti yrittäjää luovana organisoijana, joka innovoi ja aloittaa uusia projekteja. Schumpeter taas kuvaa yrittäjien toimintaa luovan tuhona, yrittäjä siis tuhoaa vanhaa tekemällä täysin uusia asioita tai olemassa olevia uudella tavalla.

Luovuus ilmenee eri tavalla eri teorioissa. Yrittäjä voidaan nähdä luovana kykynä, joka käyttää luovuuttaan yrittäjänä. Yrittäjät nähdään tällöin lähtökohtaisesti keskimääräistä luovempina yksilöinä. Tällainen ajattelu liittyy ainakin ajatteluun, jonka mukaan yrittäjät voitaisiin erottaa luonteenpiirteiltään muusta väestöstä. Yrittäjyyden luovaan puoleen liitetään usein myös innovaatiot. Pisimmälle vietynä yrittäjä voidaan nähdä keksijänä, joka käyttää luovuuttaan keksiessään uusia tuotteita ja kaupallistaa ne innovaatioiksi yrittäjänä. Toisaalta kuten Schumpeter (1947) esittää ei yrittäjän tarvitse olla keksijä, vaan yrittäjä on ennen kaikkea keksinnön hyödyntäjä. Useimpiin yrittäjyysteorioihin liittyykin ajatus yrittäjästä mahdollisuuksien havaitsijana ja hyödyntäjänä. Se tarvitaan näiden mahdollisuuksien havaitsemiseen ja hyödyntämiseen luovuutta aiheuttaa erimielisyyksiä.

Luovuutta yrittäjyydessä on tutkittu jonkin verran. Yrittäjien on muun muassa KAI-tutkimusten perusteella havaittu olevan muuta väestöä innovatiivisempia. Luovemmilla yksilöillä on myös muita enemmän yrittäjyysaikomuksia. Yrittäjien luovat ideat voivat syntyä sosiaalisten verkostojen, tietojen ja taitojen ja yrittäjän avoimuuden seurauksena. Heikot resurssit tuntuvat lisäävän luovuuden käyttöä yrityksissä. Innovaatioita pidetään usein yrittäjän luovan toiminnan tuotoksina.

Kun tutkimusyrittäjät tarkastelivat yleisellä tasolla yrittäjyyttä eivät he kokeneet luovuudella olevan siinä suurta merkitystä. Tutkimushaastatteluissa luovuus nousi merkitykselliseksi yksilöiden kannalta. Tutkimusyrittäjien kohdalla oli selvää, että yrittäjyys mahdollisti näiden yksilöiden toimimisen omasta mielestään täydellä kapasiteetilla. Tutkimushaastatteluissa tuli kuitenkin esille useita asioita, joissa luovuutta voi käyttää hyödykseen yrittäjänä. Jo yksittäistä yritystä voidaan pitää luovuuden osoituksena. Jokainen yritys on aina uusi ja ainutlaatuinen. Hyvin toimiva yritys on myös hyödyllinen, ainakin omistajalleen, ja tarkoituksensa sopiva. Luovuuden määritelmä siis sopii yrityksen kuvailuun. Kyse onkin ehkä enemmänkin laadusta, missä määrin yritystä voidaan todella pitää luovuuden osoituksena. Tutkimusyrittäjät pitivät luovuutta asiana, jonka avulla yritys/yrittäjä kykenivät erottumaan positiivisesti ja käyttämään niukkoja resursseja tehokkaammin hyödyksi. Luovan alan yrittäjinä tutkimuksessa olleet yrittäjät kokivat, että luovuus on heidän yrityksen elinehto. Ilman kykyä luoda jotain uutta, ei heillä olisi mitään tarjottavaa.

Tutkimusyrittäjät siis kokivat ettei yrittäjänä välttämättä tarvitse käyttää luovuutta arkipäiväistä ongelmanratkaisu luovuutta lukuun ottamatta. Yrittäjänä, niin kuin elämässä muutenkin, tulee vastaan sellaisia tilanteita jossa luovasta ongelmanratkaisukyvystä on hyötyä. Luovuuden käyttäminen voi kuitenkin ennen kaikkea parantaa yrityksen menestymisen mahdollisuuksia. Tässä tutkimuksessa nousivat esiin varsinkin kyky tehdä luovia tuotteita ja kyky käyttää luovuutta markkinoinnissa.

Amabilen luovuusteorian mukaan luovuuteen tarvitaan luovaa ajattelukykyä, ammattitaitoa ja motivaatiota. Kaikki tutkimuksen yrittäjät olivat oman alansa ammattilaisia ja he kokivat omaavansa luovaa ajattelukykyä. Yrittäjät olivat myös motivoituneita omaa erityisosaamistaan kohtaan. Myös luovuuden käyttämiseen yrittäjänä tarvittaisiin näitä kaikkia piirteitä. Yrittäjät kokivatkin käyttävänsä luovaa ajattelukykyään yrittäjänä

muun muassa kyseenalaistaessaan olemassa olevia toimintamalleja. Yrittäjänä tarvittavaa osaamista oli opittu koulutuksista ja lopulta käytännössä. Suurinta vaihtelua tapahtuikin motivaation kohdalla. Yrittäjistä oli nähtävissä, että onnistumiset yrittäjänä ruokivat motivaatiota yrityksen kehittämistä kohtaan. Yrittäjät myös kertoivat kuinka joistain tehtävistä, esimerkiksi messuosaston suunnittelemisesta tai verkkosivujen päivittämisestä, innostuu. Innostuminen kertoo sisäisestä motivoitumisesta, joka parhaassa tapauksessa johtaa luovaan lopputulokseen.

Luovuutta voidaan pitää yritystoiminnan kannalta merkittävänä ominaisuutena siinä mielessä, koska luovuuteen liittyy vahvasti yrittäjän motivaatio. Yrittäjän sisäinen pakko, halu ja into tehdä asiaansa kasvattaa ammattitaitoa ja motivaatiota. Tällöin myös luovuus purkautuu eri tavoin eri yrittäjien kohdalla. Esimerkiksi halu tehdä omia tuotteita omalla tekniikallaan voi synnyttää luovia tuotteita, kun taas halu edistää itselle tärkeänä pitämää asiaa voi synnyttää luovia yritystoimintoja.

Tutkimuksen rajoitukset ja jatkotutkimusmahdollisuudet

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella luovuutta ja yrittäjyyttä ja antaa selityksiä sille, mitä luovuus voisi tarkoittaa yrittäjyydessä. Päämääränä ei ole ollut löytää valmiita määritelmiä eikä yleistettäviä vastauksia. Näihin ei myöskään päästä. Tavoitteena on ennen kaikkea ollut löytää ymmärrystä näitä ilmiöitä kohtaan. Laadullisessa tutkimuksessa voi tutkijan esiymmärrys vaikuttaa voimakkaasti tutkimuksen etenemiseen ja tutkimustulosten tulkintaan. Olen pyrkinyt tutkimusprosessin myötä useaan otteeseen haastamaan oman ajatteluni ja pyrkinyt tulkitsemaan haastatteluja ilman ennakoasenteita. Tutkimuksen aineisto koostui kolmen yrittäjän haastatteluista. Aineistoa olisi voinut vielä laajentaa lisäämällä haastateltavia tai syventää haastattelemalla samoja yrittäjiä uudelleen. Se olisiko lisähaastattelut tuoneet uusia näkökulmia vai tukeneet tutkimuksessa esiin tulleita asioita, on vaikea arvioida.

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin yrittäjyyttä ja luovuutta laajoina ilmiöinä, joille annettiin monia tulkintoja. Tutkimus toteutettiin luovan toimialan yrittäjien parissa. Tämän tutkimuksen pohjalta voisi edetä moneen suuntaan. Voisi olla mielenkiintoista tarkastella samoja asioita toisten toimialojen parissa, millaisia tulkintoja yrittäjyys ja luovuus silloin saa. Mielenkiintoista voisi myös olla palata samojen yrittäjien pariin tulevaisuudessa, ovatko yrittäjien ajatukset ja toimintamallit muuttuneet?

LÄHTEET

- Alasuutari Pertti 1999. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Amabile Teresa 1996. Creativity in context: Update to the social psychology of creativity. Boulder (CO): Westview press.
- Baron Robert & Tang Jintong 2011. The role of entrepreneurs in firm-level innovation: Joint effects of positive affect, creativity, and environmental dynamism. *Journal of Business Venturing*, 26, 49-60.
- Beattie Robert 2000. The creative entrepreneur: A study of the entrepreneur's creative processes. Saatavana [www-muodossa](http://www.muodossa.com):
http://www.babson.edu/entrep/fer/papers99/III/III_B/IIIB.html.
- Berglund Karin, Dahlin Maria. & Johansson Anders 2007. Walking a tightrope between artistry and entrepreneurship: The stories of the Hotel Woodpecker, Otter Inn and Luna Resort. *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy* 1 (3), 268-284.
- Brennan, A. & Dooley, L. 2005. Networked creativity: a structured management framework for stimulating innovation. *Technovation* 25, 1388-1399.
- Bridge Simon, O'Neill Ken & Cromie Stan 1998. Understanding enterprise, entrepreneurship and small business. Basingstoke: Macmillan Press.
- Brower Richard 2003. Constructive Repetition, Time, and the Evolving Systems Approach. *Creativity Research Journal* 15 (1), 61-72.
- Buttner Holly & Gyskiewicz Nur 1993. Entrepreneurs' problem-solving styles: an empirical study using the Kirton adaption/innovation theory. *Journal of Small Business Management* 31 (1), 22-31.
- Bygrave William 2004. The Entrepreneurial Process. Teoksessa: Bygrave, William & Zacharakis Andrew (toim.) *The Portable MBA in Entrepreneurship*. New Jersey: Wiley.
- Carsrud Alan & Brännback Malin 2011. Entrepreneurial Motivations: What Do We Still Need to Know? *Journal of Small Business Management* 49(1), 9-26.
- Chaston Ian 2008. Small creative industry firms: a development dilemma? *Management Decision* 46 (6), 819-831.
- Collins Mary Ann & Amabile Teresa 1999. Motivation and Creativity. Teoksessa: Sternberg Robert (toim.) *Handbook of creativity*. Cambridge: Cambridge University Press, 297-312.
- Csikszentmihalyi Mihaly 1999. Implications of a system perspective for the study of creativity. Teoksessa: Sternberg, Robert (toim.) *Handbook of creativity*. Cambridge: Cambridge University Press, 313-333.

Cunningham Barton & Lischeron Joe 1991. Defining entrepreneurship. *Journal of Small Business Management* 29(1), 45-61.

De Miranda Paolo, Aranha José Alberto & Zardo Julia 2009. Creativity: people, environment and culture, the key elements in its understanding and interpretation *Science and Public Policy*, 36(7), 523–535

Dyer, Gibb 1994. Toward a Theory of Entrepreneurial Careers. *Entrepreneurship Theory and Practice* 19(2), 7-21.

Eskelinen Ritva, Jussila Anu, Kinnunen Oili, Koskinen, Minna, Sares Ilona, Voutilainen Päivi & Wulff Sampsa toim.: Kosunen Paula 2010. Luovien toimialojen nykytila Pohjois-Savossa. *Aducate Reports and Books* 22/2010.

Finnish copyright society 2010. Economic contribution of copyright-based Industries in Finland 2005 – 2008. Finnish copyright society publications No 29.

Feldman David Henry 1999. The Development of Creativity. Teoksessa: Sternberg Robert (toim.) *Handbook of creativity*. Cambridge: Cambridge University Press, 169-188.

Fillis Ian 2002. An Andalusian dog or a rising star? Creativity and the marketing/entrepreneurship interface. *Journal of Marketing Management* 18, 376-395.

Gartner William 1989. "Who is an entrepreneur?" Is the wrong question. *Entrepreneurship Theory and Practice* 13, 47-68.

Gruber Howard & Wallace David 1999. The Case Study Method and Evolving System Approach for Understanding Unique Creative People at Work. Teoksessa: Sternberg Robert (toim.) *Handbook of creativity*. Cambridge: Cambridge University Press, 93-115.

Hagoort Giep & Kooyman Rene 2010. Study of the entrepreneurial dimension of cultural and creative industries. The creative economy series. Saatavissa [www-wuodossa: http://www.luovasuomi.fi/images/stories/Interim_Report_Final_RK.pdf](http://www.luovasuomi.fi/images/stories/Interim_Report_Final_RK.pdf)

Halim Muhammad Abi Sofian Abdul & Mat Azman Che 2010. Craftermakers: A Significant Study On Entrepreneurial Creativity And Competitive Advantage *Canadian Social Science* 6(3), 59-66.

Hakala Juha 2002. *Luova prosessi tieteesä*. Helsinki: Gaudeamus.

Handelberg Jari & Karhunen Päivi (toim.) 2009. Suomalaisella luovuudella läpimurto maailmalle? Luovien alojen kansainvälistymisen ja rahoituksen selvityshankkeen yhteenvetoraportti. Helsinki School of Economics, Mikkeli Business Campus publications N-90.

Hébert Robert & Link Albert 1989. In search of the meaning of entrepreneurship. *Small Business Economics* 1, 39-49.

- Hébert Robert & Link Albert 2006. The entrepreneur as innovator. *Journal of Technology Transfer* 31, 589-597.
- Heunks Felix 1998. Innovation, creativity and success. *Small Business Economics* 10, 263–272.
- Hirsjärvi Sirkka, Remes Pirkko & Sajavaara Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- HKU. 2010. The Entrepreneurial Dimension of the Cultural and Creative Industries, Hogeschool vor de Kunsten Utrecht, Utrecht.
- Kakkonen Marja-Liisa 2008. Luovuus yrittäjyyskasvatuksen haasteena. *Aikuiskasvatus* 3, 212–218.
- Kangasharju Aki & Hyrsky Kimmo 1998. Entrepreneurship and innovative inclinations in the Finnish countryside. Pellervo Economic Research Institute Working Papers No. 9.
- Kirzner Israel 2009. The alert and creative entrepreneur: a clarification. *Small Business Economics* 32, 145-152.
- Ko Stephen & Butler John 2007. Creativity: A key link to entrepreneurial behavior. *Business Horizons* 50, 365-372.
- Kor Yassemin, Mahoney Joseph. & Michael, S. 2007. Resources, capabilities and entrepreneurial perceptions. *Journal of Management Studies* 44 (7), 1187–1212.
- Koski Jussi 2001. Luova hierre: näkökulmia yksilöiden, ryhmien ja organisaatioiden luovuuteen. Jyväskylä: Gummerus.
- Koskinen Antero 1996. Pienyrityksen kehityskaaret ja areenat. Helsingin kauppakorkeakoulu. A-116.
- KTM julkaisuja 10/2007. Luovien alojen yrittäjyyden kehittämisstrategia 2015.
- Kyrö Paula 1998. Yrittäjyyden tarinaa kertomassa. Helsinki: WSOY
- Low Murray & MacMillan Ian 1988. Entrepreneurship: Past research and future challenges. *Journal of Management* 14 (2), 139-161.
- Mambula Charles & Sawyer Frank 2004. Acts of entrepreneurial creativity for business growth and survival in constrained economy. *International Journal of Social Economics* 31 (1/2), 30-55.
- Mayer Richard 1999. Fifty years of creativity research. Teoksessa: Sternberg robert (toim.) *Handbook of creativity*. Cambridge: Cambridge University Press. 449–460.
- Niittykangas Hannu 2003. Yrittäjä ja yrityksen toimintaympäristö. Jyväskylän yliopisto, Taloustieteiden tiedekunta, julkaisuja 134/2003.

Opetusministeriö 2005. Kolme puheenvuoroa luovuuden edistämisestä, Luovuusstrategian osatyöryhmien raportit. Opetusministeriön julkaisuja 2005:35.

Opetusministeriö 2008. Kulttuurin satelliittitilinpito, pilottiprojektin loppuraportti. Opetusministeriön julkaisuja 2008:20.

Pitkäranta Ari 2010. Laadullisen tutkimuksen tekijälle. Saatavana www-muodossa: http://www.samk.fi/download/13153_Laadullisen_tutkimuksen_tyokirja_APitkaranta.pdf

Plucker Jonathan & Renzulli Joseph 1999. Psychometric Approaches to the Study of Human Creativity . Teoksessa: Sternberg Robert (toim.) Handbook of creativity. Cambridge: Cambridge University Press. 35-61.

Policastro Emma & Gardner Howard 1999. From Case Studies to robust Generalizations: an Approach to the study of Creativity. Teoksessa: Sternberg Robert (toim.) Handbook of creativity. Cambridge: Cambridge University Press. 213-225.

Pretorius Marius, Millard Sollie & Kruger Maria 2005. Creativity, innovation and implementation: Management experience, venture size, life cycle stage, race and gender as moderators, South African Journal of Business Management 36 (4), 55-68.

Puhakka Vesa 2007. Yrittäjämäinen luovuus liiketoimintamahdollisuuksien havaitsemisena ja hyödyntämisenä. Hallinnon Tutkimus 3, 60–76.

Rae David & Carswell Mary 2000. Using a life-story approach in researching entrepreneurial learning: the development of a conceptual model and its implications in the design of learning experiences. Education + Training 42 (4/5), 220-227.

Runco Mark 2004. Creativity. Annual Review of Psychology 55, 657-687.

Ruusuvuori Johanna, Nikander Pirjo & Hyvärinen Matti 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa: Ruusuvuori Johanna, Nikander Pirjo & Hyvärinen Matti (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino. 9-36.

Saaranen-Kauppinen Anita & Puusniekka Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavana www-muodossa <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>

Schumpeter Joseph 1947. The Creative response in Economic History. The Journal of Economic History 7 (2), 149-159

Scindehutte, Minnet, Morris Michael & Allen Jeffrey 2006. Beyond Achievement: Entrepreneurship as Extreme Experience. Small Business Economics 27, 349-368.

Shane Scott 2003. A General Theory of Entrepreneurship : the Individual-opportunity nexus. Cheltenham : Edward Elgar.

Shane Scott, Locke Edwin & Collins Christopher 2003. Entrepreneurial Motivation. Human Recourse Management Review 13, 257-279.

Simonton Dean Keith 1999. Creativity from a Historiometric Perspective. Teoksessa: Sternberg Robert (toim.) Handbook of creativity. Cambridge: Cambridge University Press. 116-133.

Sternberg, Rober & Lubart Todd 1999. The Concept of Creativity: Prospects and Paradigms. Teoksessa: Sternberg Robert (toim.) Handbook of creativity. Cambridge: Cambridge University Press. 3-15.

Steyaert Chris 2007. Entrepreneurship' as a conceptual attractor? A review of process theories in 20 years of entrepreneurship studies. Entrepreneurship & Regional Development, 19, 453-477.

Thompson John 2004. Innovation through people. Management Decision 42 (9), 1082-1094.

Turun kauppakorkeakoulu, mediaryhmä. 2007. Luovan kentän yritystoiminta- elinkeinopaisuus ja kehityssuunnat. SILE-projekti/Uudenmaan TE-keskus.

Ucbasaran Deniz, Westhead Paul & Wright Mike 2001. The Focus of entrepreneurial research: Contextual and process issues. Entrepreneurship Theory and Practice 25(4), 57-80.

UNCTAD. 2008. Creative economy report 2008. saatavana www-muodossa: http://www.unctad.org/en/docs/ditc20082cer_en.pdf

Vesalainen Jukka 2001. Yrittäjyyden ulottuvuudet. Akateeminen yrittäjäkoulu, saatavana www- muodossa: www.yrittajakoulu.fi/yrittajyyden_oppia.

Virtanen Markku 1997. The Role of Different Theories in Explaining Entrepreneurship. saatavana www- muodossa: <http://sbaer.uca.edu/research/icsb/1997/09.pdf>

Walton André 2003. The impact of interpersonal factors on creativity. International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research 9 (4), 146-162

Ward Thomas 2004. Cognition, creativity and entrepreneurship. Journal of Business Venturing 19, 173-188.

Zampetakis Leonidas 2008. The role of creativity and proactivity on perceived entrepreneurial desirability. Thinking Skills and Creativity 3, 154-162.

Yar Hamidi Daniel, Wennberg Karl & Berglund Henrik 2008. Creativity in entrepreneurship education. Journal of Small Business and Enterprise Development 15 (2), 304-322.

Yusuf Shahid 2009. From creativity to innovation. Technology in Society 31, 1-8.

LIITE 1 (1/1)**Haastattelurunko****Luovien alojen yrittäjän yrittäjäura, yrittäjän luovuuden kehitys ja suuntautuminen**

Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella luovan alan yrittäjän kokemuksia yrittäjyydestä. Tutkimuksessa tarkastellaan sitä, millainen on luovan alan yrittäjän yrittäjäura. Mielenkiinnon kohteena on ennen kaikkea luovuuden merkitys yrityksen kannalta, miten yrittäjän luovuus on vaikuttanut yrityksen toimintaan.

Lupa nauhoittaa, lupa käyttää omaa nimeä työssä

Yrityksen toiminta, mitä teet, miten kauan ollut yrittäjänä, yritysmuoto

Elämä ennen yritystä

työkokemus, koulutus, harrasteet, miksi päätynyt tietylle alalle
läheisten tuki, roolimallit
alan valinnan jälkiarviointi

Yrittäjyys

miten päätynyt yrittäjäksi, miksi yrittäjyys, suunniteltu siirtymä vai...
yksilölliset, sosiaaliset ja taloudelliset tekijät (vaihtoehdot)
työkokemus, koulutus yrittäjyyden aikana, muut kokemukset
läheisten tuki, roolimallit

yrityksen vaiheet

vaikeudet, voitot, haasteet (yrityksen henkilökohtaiset)
elämänuran vaiheet: henkilökohtainen, perhe, ja liiketoiminta
menestys: millaista ja sen merkitys

ammattillinen identiteetti

oma kokemus luovuudesta, oletko luova yrittäjä?
kuvaile itseäsi yrittäjänä, alan osajana, luovana yksilönä
roolien muutos, onko

tulevaisuuden suunnitelmat, haasteet ammatilliset haasteet, yrityksen haasteet, mikä motivoi, luovuuden merkitys itselle, yritykselle, mitä se on, miten se ilmenee käytännössä, luovuus ja yrittäjyys yhdessä